

Αικ. Σακελλαροπούλου, Αντιπρόεδρου ΣτΕ

Αντ. Φοβάκης, Εισηγητής

Νομολογία ΣτΕ

για τα ειδικά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού

i. Συνταγματικές προβλέψεις για τον χωροταξικό σχεδιασμό

► Από τις διατάξεις των άρθρων 24 παρ. 1 και 2, 79 παρ. 8 και 106 παρ. 1 του Συντάγματος συνάγεται ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός, ο οποίος αποτελεί τη χωρική έκφραση των προγραμμάτων οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, ανήκει στην αρμοδιότητα του κράτους, το οποίο υποχρεούται, σύμφωνα με τις αρχές και τα πορίσματα της επιστήμης της χωροταξίας, να λαμβάνει τα αναγκαία για τον ορθολογικό χωροταξικό σχεδιασμό μέτρα, προκειμένου να διασφαλίζεται η προστασία του περιβάλλοντος, οι κατά το δυνατόν βέλτιστοι όροι διαβίωσης του πληθυσμού και η οικονομική ανάπτυξη σύμφωνα με την αρχή της αειφορίας. Εντός του πλαισίου αυτού, ουσιώδης συντελεστής για τη βιώσιμη ανάπτυξη και, κατά μείζονα λόγο, για την προστασία των ευαίσθητων οικοσυστημάτων, των οποίων η οικιστική και εν γένει οικονομική ανάπτυξη πρέπει να συνδέεται με τη διατήρηση του χαρακτήρα τους και του ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος και να μην παραβιάζει τη φέρουσα ικανότητά τους, είναι τα χωροταξικά σχέδια, με τα οποία τίθενται, με βάση την ανάλυση των δεδομένων και την πρόγνωση των μελλοντικών εξελίξεων, οι μακροπρόθεσμοι στόχοι της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και ρυθμίζεται, μεταξύ άλλων, το πλαίσιο για τη διαμόρφωση των οικιστικών περιοχών, των περιοχών ασκήσεως παραγωγικών δραστηριοτήτων και των ελεύθερων χώρων στις εκτός σχεδίου περιοχές (ΣτΕ Ολομέλεια 3920/2010, ΣτΕ 1421/2013, 1422/2013, 4013/2013, 4784/2013, 4785/2013, 4982/2014, 4966/2014 κ.ά.).

ii. Νομολογία ΣτΕ

για τον χωροταξικό σχεδιασμό συγκεκριμένων τομέων της εθνικής οικονομίας

(προ της εγκρίσεως των ειδικών χωροταξικών πλαισίων)

Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας: Μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας χωροταξικού σχεδιασμού κατά τις διατάξεις του ν. 2742/1999, η οποία, πάντως, δεν επιτρέπεται να υπερβεί τα εύλογα χρονικά όρια, η χορήγηση αδειάς για την άσκηση της δραστηριότητας αυτής επιτρέπεται μόνον αν έχει προηγηθεί σε επίπεδο νομού ή σχετικώς ευρείας διοικητικής περιφέρειας (επαρχίας κ.ά.) συνολική μελέτη, κατά την οποία να έχουν συνεκτιμηθεί αφενός οι ενεργειακές ανάγκες, τις οποίες πρόκειται να καλύψουν οι προς εγκατάσταση σταθμοί, και αφετέρου οι επιπτώσεις στην περιοχή από την εγκατάσταση του συνόλου των ανεμογεννητριών και να έχει προσδιοριστεί ο συνολικός αριθμός των αιολικών σταθμών και ανεμογεννητριών που μπορεί να εγκατασταθούν στην περιοχή, ενιαίως ή κατά τμήματα αυτής, με τήρηση των ορίων της φέρουσας ικανότητάς της, χωρίς να απαιτείται σε κάθε περίπτωση προηγούμενος καθορισμός περιοχών εγκατάστασης αιολικών σταθμών με χωροταξικό σχέδιο. Αν, όμως, το σχετικό αίτημα έχει υποβληθεί για περιοχή, για την οποία έχει ήδη εκδοθεί μεγάλος αριθμός αδειών εγκατάστασης

αιολικού σταθμού ή εκκρεμεί μεγάλος αριθμός σχετικών αιτήσεων, η άδεια χορηγείται μόνον αν έχει προηγηθεί η σύνταξη ειδικών ή περιφερειακών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού ή ο χαρακτηρισμός της περιοχής, κατά το άρθρο 10 του ν. 2742/1999, ως περιοχής οργανωμένης ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων (ΣτΕ 2569/2004).

Βιομηχανία: Κατά την έννοια των διατάξεων των άρθρων 4 παρ. 1 και 2, 6 παρ. 1 περ. α, 6 παρ. 2 ν. 3325/2005 (Α' 68), σε συνδυασμό με εκείνες του άρθρου 24 του ν. 1650/1986 (Α' 160), όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 10 του ν. 2742/1999 (Α' 207), ερμηνευόμενων ενόψει των επιταγών του άρθρου 24 του Συντάγματος, η εγκατάσταση βιομηχανικής ή βιοτεχνικής επιχειρήσεως είναι επιτρεπτή μόνο σε ειδικώς εκ των προτέρων καθορισμένες περιοχές και όχι σε όσες περιοχές απλώς και μόνο δεν απαγορεύεται ρητά η συγκεκριμένη χρήση. Ειδικότερα, η εγκατάσταση αυτή, που από τη φύση της επάγεται οχλήσεις και για τις οικιστικές περιοχές και για το περιβάλλον, είναι επιτρεπτή, ενόψει των ορισμών των άρθρων 24 παρ. 2 και 106 παρ. 1 του Συντάγματος, μόνο σε περιοχές που εκ των προτέρων και με βάση νόμιμα κριτήρια έχουν καθορισθεί ως περιοχές προοριζόμενες για την ανάπτυξη της δραστηριότητας αυτής. Τα κριτήρια αυτά πρέπει να ανάγονται τόσο στην ανάγκη αναπτύξεως της παραγωγικής αυτής δραστηριότητας, όσο και στην ανάγκη προστασίας του φυσικού, οικιστικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, ούτως ώστε η ανάπτυξη που επιδιώκεται με την εγκατάσταση της επιχειρηματικής μονάδος να παραμένει στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας. Μέχρι δε να εκπονηθούν και εγκριθούν τα χωροταξικά σχέδια, και εφόσον το ζήτημα του τόπου ασκήσεως της σχετικής δραστηριότητας δεν γίνεται με εγκεκριμένο ρυθμιστικό ή χωροταξικό ή πολεοδομικό σχέδιο ή με ζώνη οικιστικού ελέγχου ή με την πρόβλεψη βιομηχανικής ή βιοτεχνικής ζώνης, η εγκατάσταση βιομηχανιών επιτρέπεται, κατά την έννοια των ανωτέρω διατάξεων, σε περιοχές οργανωμένης ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων, (Π.Ο.Α.Π.Δ.) καθοριζόμενες κατά το άρθρο 24 του ν. 1650/1986, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 10 παρ. 1 του ν. 2742/1999. Συνεπώς, δεν είναι επιτρεπτή η εγκατάσταση βιομηχανίας ή βιοτεχνίας σε περιοχή που δεν έχει αναγνωρισθεί με διοικητική πράξη ως κατάλληλη για την ανάπτυξη βιομηχανικής ή βιοτεχνικής δραστηριότητας (βλ. ΣτΕ 2468/2011, 3825/2010, 3460/2009, 2269/2007, 2319/2002). Από τον κανόνα αυτό μπορούν να εξαιρεθούν στοιχειώδεις μόνο, ως προς την κλίμακα και τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον, παραγωγικές δραστηριότητες χαμηλής οχλήσεως, εφόσον η συγκεκριμένη δραστηριότητα είναι σχετική με τις παραδοσιακές καλλιέργειες της περιοχής ή την αναπτυσσόμενη σ' αυτήν κτηνοτροφία ή δασοπονία (ΣτΕ 3825/2010, 3175/2009, πρβλ. ΣτΕ 2468/2011). Περαιτέρω, στις περιπτώσεις στις οποίες με χωροταξικό ή ρυθμιστικό σχέδιο προβλέπονται περιοχές, όπου είναι μεν κατ' αρχήν επιτρεπτή η άσκηση βιομηχανικής ή βιοτεχνικής δραστηριότητας, δεν έχουν όμως καθορισθεί βιομηχανικές ή βιοτεχνικές ζώνες ή ανάλογες περιοχές ή ζώνες, αναγνωριζόμενες κατά τρόπο συγκεκριμένο, με διοικητική πράξη εκδιδόμενη δυνάμει των οικείων διατάξεων, ως προοριζόμενες για τον ανωτέρω σκοπό, για την εγκατάσταση και λειτουργία ορισμένης μονάδας στις περιοχές αυτές, απαιτείται η αξιολόγηση της καταλληλότητας της συγκεκριμένης θέσεως εγκαταστάσεως της μονάδας, κατά τη διαδικασία προεγκρίσεως χωροθετήσεως, που προβλεπόταν αρχικώς στον ν.

1650/1986, ή κατά τη διαδικασία προκαταρκτικής περιβαλλοντικής εκτιμήσεως, υπό τους όρους του μεταγενέστερου ν. 3010/2002 (ΣτΕ 3991/2015, 380/2014, 3825/2010, 3460/2009, 2951/2006 κ.ά.).

Υδατοκαλλιέργειες: Ουσιώδης όρος για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι τα χωροταξικά σχέδια, όπως αυτά προβλέπονται, διαδοχικώς στον ν. 360/1976 (Α' 151) και στον ν. 2742/1999 (Α' 207), τα οποία, με βάση την ανάλυση των δεδομένων και την πρόγνωση των μελλοντικών εξελίξεων, θέτουν τους μακροπρόθεσμους στόχους της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και ρυθμίζουν, μεταξύ άλλων, το πλαίσιο για τη διαμόρφωση των περιοχών άσκησης παραγωγικών δραστηριοτήτων. Στο πλαίσιο αυτό και καθόσον αφορά ειδικώς τις ιχθυοτροφικές μονάδες, που από τη φύση τους επάγονται οχλήσεις και για τις οικιστικές περιοχές και για το περιβάλλον, η εγκατάστασή τους είναι επιτρεπτή μόνο σε περιοχές που εκ των προτέρων και με βάση νόμιμα κριτήρια έχουν καθορισθεί ως περιοχές προοριζόμενες για την ανάπτυξη της δραστηριότητας αυτής. Τα κριτήρια αυτά πρέπει να ανάγονται τόσο στην ανάγκη ανάπτυξης της παραγωγικής αυτής δραστηριότητας, όσο και στην ανάγκη προστασίας του φυσικού, οικιστικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, ώστε η ανάπτυξη που επιδιώκεται με την εγκατάσταση της επιχειρηματικής μονάδας να παραμένει στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας. Μέχρις ότου δε εκπονηθούν και εγκριθούν τα ολοκληρωμένα χωροταξικά σχέδια, και εφόσον το ζήτημα του τόπου άσκησης της σχετικής δραστηριότητας δεν ρυθμίζεται με εγκεκριμένο ρυθμιστικό ή πολεοδομικό σχέδιο ή με ζώνη οικιστικού ελέγχου, η εγκατάσταση μονάδων ιχθυοκαλλιέργειας επιτρέπεται, κατά την έννοια των ανωτέρω διατάξεων, κατ' εξαίρεση μόνον σε ζώνες ανάπτυξης ιχθυοτροφείων, εγκρινόμενες κατά το άρθρο 24 του ν. 1650/1986 (Α' 160), όπως ίσχυε πριν από την αντικατάστασή του με το άρθρο 10 παρ. 1 του ν. 2742/1999 (Α' 207), με το οποίο προβλεπόταν ο καθορισμός «ζωνών ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων». Ενόψει τούτων, δεν επιτρέπεται η έκδοση διοικητικών πράξεων, με τις οποίες καθορίζεται θέση για την λειτουργία ιχθυοτροφικής μονάδας σε περιοχή που δεν έχει ενταχθεί σε ζώνη ανάπτυξης ιχθυοτροφείων κατά τη διαδικασία του άρθρου 24 του ν. 1650/1986, εκτός αν προβλέπεται χωροθέτηση ιχθυοτροφείου από εγκεκριμένη ζώνη οικιστικού ελέγχου ή από εγκεκριμένο χωροταξικό ή ρυθμιστικό ή άλλο αντίστοιχο σχέδιο. Δεν επιτρέπεται, κατά συνέπεια, η έκδοση πράξεων με τις οποίες εγκρίνονται απευθείας περιβαλλοντικοί όροι ιχθυοτροφικής μονάδας κατά τις διατάξεις του άρθρου 4 του ν. 1650/1986, χωρίς, δηλαδή, η καταρχήν εγκατάστασή της σε ορισμένη θέση να συνιστά υλοποίηση ήδη υφισταμένου εγκεκριμένου σχεδίου, ώστε να διασφαλίζεται η τήρηση της συνταγματικής επιταγής της βιώσιμης ανάπτυξης και αειφορίας. Και ήταν μεν ανεκτή συνταγματικώς η υπό το προΐσχύσαν νομοθετικό καθεστώς παρασχεθείσα με το άρθρο 6 παρ. 2 του ν. 2242/1994 δυνατότητα να καθορίζεται για εύλογη μεταβατική περίοδο η θέση εγκατάστασης δραστηριοτήτων απευθείας με την προβλεπόμενη στο ν. 1650/1986 περιβαλλοντική αδειοδότηση, η οποία, κατά το χρόνο θέσπισης της διάταξης αυτής, δηλαδή πριν από την τροποποίηση του άρθρου 4 του ν. 1650/1986 με το άρθρο 2 του ν. 3010/2002 (Α' 91), περιελάμβανε διακεκριμένο στάδιο προέγκρισης χωροθέτησης, μετά από συνεκτίμηση στοιχείων χωροταξικού σχεδιασμού της ευρύτερης περιοχής, έστω και αν δεν είχαν ακόμη εγκριθεί χωροταξικά σχέδια και προγράμματα, αντίκειται όμως στο Σύνταγμα η δυνατότητα επ' αόριστον χρήσης της ευχέρειας αυτής, η οποία χορηγήθηκε αρχικώς με το άρθρο 18 του ν. 2732/1999 (Α' 154) και διατηρήθηκε,

ακολουθως, με το άρθρο 18 παρ. 4 του ν. 2742/1999 και, μάλιστα, με αναδρομική ισχύ (ΣτΕ Ολομέλεια, 2489/2006, ΣτΕ 907/2017, 942/2016, 4052/2015, 3834/2013, 2917/2012 κ.ά.).

Τουρισμός: Η πραγματοποίηση έργων αναπτύξεως παραγωγικών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων είναι επιτρεπτή μόνον σε περιοχές, οι οποίες εκ των προτέρων και με βάση νόμιμα κριτήρια έχουν καθορισθεί ως περιοχές, προοριζόμενες για την ανάπτυξη των συγκεκριμένων αυτών δραστηριοτήτων. Τούτο ισχύει, ιδίως, προκειμένου περί σύνθετων και ειδικών έργων μεγάλης κλίμακας, τα οποία, λόγω της φύσεως των εγκαταστάσεων και του είδους και της εντάσεως της λειτουργίας τους, έχουν σημαντικές και μη αναστρέψιμες επιπτώσεις στο φυσικό, πολιτιστικό και οικιστικό περιβάλλον της αντίστοιχης περιοχής. Ο καθορισμός των ανωτέρω περιοχών πρέπει να γίνεται με την έγκριση των προβλεπομένων στην οικεία νομοθεσία [βλ. π.χ. ν. 2508/1997 (Α' 124), άρθρο 24 του ν. 1650/1986 (Α' 160) όπως ήδη ισχύει] σχεδίων χωρικού και πολεοδομικού σχεδιασμού, όπως είναι, ιδίως, τα γενικά πολεοδομικά σχέδια (ΓΠΣ) για τον αστικό και τον περιαστικό χώρο, τα σχέδια χωρικής και οικιστικής οργάνωσης ανοικτής πόλης (ΣΧΟΟΑΠ) για τον μη αστικό χώρο, οι ζώνες οικιστικού ελέγχου (ΖΟΕ) που αποσκοπούν στον άμεσο έλεγχο των χρήσεων γης σε περιοχές εκτός σχεδίου πόλεως, προκειμένου να αποφεύγεται η άναρχη ανάπτυξη η υποβάθμιση και η καταστροφή του περιβάλλοντος, οι περιοχές ειδικά ρυθμιζόμενης πολεοδόμησης (ΠΕΡΠΟ), οι περιοχές οργανωμένης ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων (ΠΟΑΠΔ), οι περιοχές ειδικών χωρικών παρεμβάσεων (ΠΕΧΠ), οι περιοχές οργανωμένης τουριστικής ανάπτυξης (ΠΟΤΑ). Μετά την έγκριση δε των περιφερειακών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης, τα ανωτέρω σχέδια, με τα οποία προβλέπονται οι επιτρεπόμενες ανά περιοχή χρήσεις γης και οι λοιποί όροι για την υποδοχή συγκεκριμένων δραστηριοτήτων, πρέπει να εκπονούνται σύμφωνα με τις κατευθύνσεις και προτάσεις του οικείου περιφερειακού πλαισίου, κατά τρόπο ώστε να διασφαλίζεται, μέσω της βαθμιαίας εξειδικεύσεως στα διαδοχικά στάδια του σχεδιασμού των προβλεπομένων στο ως άνω πλαίσιο κριτηρίων, η τήρηση των γενικών επιλογών του περιφερειακού σχεδιασμού και να επιτυγχάνεται η συνεκτική διαχείριση του χώρου, η ανάπτυξη δε που επιδιώκεται να παραμένει στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας. Κατά συνέπεια, δεν είναι νόμιμη η έκδοση διοικητικών πράξεων, με τις οποίες καθορίζεται η θέση συγκεκριμένης παραγωγικής δραστηριότητας κατά παράλειψη του προσήκοντος επιπέδου χωροταξικού ή πολεοδομικού σχεδιασμού, πριν δηλαδή εγκριθεί για την περιοχή το προβλεπόμενο από την κείμενη νομοθεσία οικείο σχέδιο χρήσεων γης. Τούτο δε ανεξαρτήτως των επί μέρους μεγεθών και χαρακτηριστικών του έργου, ως και του εύρους, της πληρότητας και της επιστημονικής επάρκειας των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων που συνοδεύουν τη σημειακή αυτή χωροθέτηση, διότι αυτές εκκινούν από την προϋπόθεση ότι, κατά τα ανωτέρω, είναι επιτρεπτή η ύπαρξη τέτοιου έργου στην επίδικη περιοχή και, συνεπώς, εκπονούνται και αφορούν το τελικό επίπεδο εφαρμογής, δηλαδή την πραγμάτωση του έργου, μη δυνάμενες να υποκαταστήσουν το τυχόν ελλείπον ενδιάμεσο και κρίσιμο, κατά τα ανωτέρω, στάδιο χωροταξικού σχεδιασμού (ΣτΕ 4536/2015, πρβλ. ΣτΕ 387/2014).

**iii. Νομοθετικό καθεστώς χωροταξικού σχεδιασμού
(προ του ν. 4447/2016 «Χωρικός Σχεδιασμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη», Α' 241)**

► **Γενικές ρυθμίσεις:** Σε εφαρμογή της συνταγματικής επιταγής για χωροταξικό σχεδιασμό εκδόθηκε αρχικώς ο ν. 360/1976 (Α' 151) και στη συνέχεια ο ν. 2742/1999 (Α' 207), με το άρθρο 18 του οποίου καταργήθηκε ο ανωτέρω προηγούμενος νόμος. Σύμφωνα με το νέο αυτό ν. 2742/1999, μέσα χωροταξικού σχεδιασμού είναι το γενικό, τα ειδικά και τα περιφερειακά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού και αιεφόρου ανάπτυξης (άρθρα 6, 7, 8). Το γενικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού αποτελεί σύνολο κειμένων ή και διαγραμμάτων, στο οποίο καταγράφονται και αξιολογούνται οι παράγοντες που επηρεάζουν την μακροπρόθεσμη χωρική ανάπτυξη και διάρθρωση του εθνικού χώρου, αποτιμώνται οι χωρικές επιπτώσεις των διεθνών, ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών, προσδιορίζονται, με προοπτική δεκαπέντε ετών, οι βασικές προτεραιότητες και οι στρατηγικές κατευθύνσεις για την χωρική ανάπτυξη και την αιεφόρο οργάνωση του εθνικού χώρου (άρθρο 6 παρ. 1). Το πλαίσιο αυτό εγκρίνεται από την Ολομέλεια της Βουλής (άρθρο 6 παρ. 3), οι δε κατευθύνσεις του εξειδικεύονται ή συμπληρώνονται με τα ειδικά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού και τα περιφερειακά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού. Συγκεκριμένα με τις διατάξεις του άρθρου 7 προβλέφθηκαν τα ειδικά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού και αιεφόρου ανάπτυξης ως στρατηγικού χαρακτήρα μέσα χωροταξικού σχεδιασμού, που εξειδικεύουν και συμπληρώνουν τις κατευθύνσεις του γενικού πλαισίου, είτε σε τομεακό επίπεδο, είτε σε ειδικές περιοχές του εθνικού χώρου. Αντικείμενο των ειδικών πλαισίων αποτελεί, ειδικότερα, η χωρική διάρθρωση ορισμένων κλάδων παραγωγικών δραστηριοτήτων εθνικής σημασίας, δικτύων και υπηρεσιών τεχνικής, κοινωνικής και διοικητικής υποδομής εθνικού ενδιαφέροντος με εξαίρεση τηλεπικοινωνιακά δίκτυα και υπηρεσίες, των παράκτιων και νησιωτικών περιοχών, των ορεινών και προβληματικών ζωνών, των περιοχών που υπάγονται σε διεθνείς ή ευρωπαϊκές συμβάσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, καθώς και άλλων ενοτήτων του εθνικού χώρου, που παρουσιάζουν κρίσιμα περιβαλλοντικά, αναπτυξιακά και κοινωνικά προβλήματα (παρ. 1). Κατά τις ειδικότερες προβλέψεις του ίδιου άρθρου, τα ειδικά πλαίσια συνοδεύονται από προγράμματα δράσης, στα οποία εξειδικεύονται οι απαιτούμενες για την εφαρμογή τους ενέργειες, δράσεις, ρυθμίσεις και προγράμματα, το κόστος, οι πηγές και οι φορείς χρηματοδότησής τους, καθώς και το χρονοδιάγραμμα εκτέλεσης των αναγκαίων για την υλοποίησή τους έργων (παρ. 2). Προς τον σκοπό, εξάλλου, της λειτουργικής σύνδεσης και εναρμόνισης των τομεακών πολιτικών προς τους επιμέρους στόχους και προτεραιότητες του γενικού εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού, ορίζεται, περαιτέρω, ότι τα ειδικά πλαίσια καταρτίζονται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, σε συνεργασία με τα κατά περίπτωση αρμόδια Υπουργεία και λοιπούς αρμόδιους οργανισμούς, εγκρίνονται δε με αποφάσεις της κατ' άρθρο 3 του ίδιου ν. 2742/1999 Επιτροπής Συντονισμού του Κυβερνητικού Έργου, οι οποίες λαμβάνονται κατόπιν γνώμης του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξικού Σχεδιασμού (παρ. 3 και 4). Σύμφωνα με διατάξεις, του εν λόγω άρθρου 7, τα ειδικά πλαίσια αναθεωρούνται ανά πενταετία βάσει της διαδικασίας που προβλέπεται για την έγκρισή τους, εφόσον από την αξιολόγηση των βασικών επιλογών, προτεραιοτήτων και κατευθύνσεών τους, προκύπτει ανάγκη αναθεώρησής τους. Κατ' εξαίρεση, είναι δυνατή και η εντός του χρονικού αυτού διαστήματος τροποποίησή τους, προκειμένου να αντιμετωπισθούν

ζητήματα που ανακύπτουν από την προώθηση ή την εφαρμογή προγραμμάτων και δράσεων διεθνούς, ευρωπαϊκού, διασυνοριακού, διακρατικού ή διαπεριφερειακού χαρακτήρα, να καθορισθούν εθνικές κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση εξαιρετικών αναγκών από φυσικές ή άλλου είδους καταστροφές και κινδύνους, να αντιμετωπισθούν εξαιρετικές και απρόβλεπτες ανάγκες που προκύπτουν από την εκτέλεση έργων και προγραμμάτων κοινωνικής και τεχνικής υποδομής εθνικής κλίμακας, καθώς και να προσαρμοσθούν σε σχετικές παρατηρήσεις και υποδείξεις των εκθέσεων παρακολούθησης και αξιολόγησης που συντάσσουν, ανά διετία, οι αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Περιβάλλοντος (παρ. 5). Με τις διατάξεις του άρθρου 8 προβλέπονται, περαιτέρω, τα περιφερειακά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης, με τα οποία επιδιώκεται η προώθηση της αειφόρου, ισόρροπης και διαρκούς ανάπτυξης των επιμέρους περιφερειών της χώρας, σύμφωνα με τις φυσικές, οικονομικές και κοινωνικές τους ιδιαιτερότητες. Στα περιφερειακά πλαίσια, τα οποία καταρτίζονται για κάθε περιφέρεια της χώρας, καταγράφεται και αξιολογείται η θέση εκάστης εξ αυτών στον εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο, οι λειτουργίες διαπεριφερειακού χαρακτήρα, τις οποίες έχει ή μπορεί να αναπτύξει η περιφέρεια, και οι παράγοντες που επηρεάζουν τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξή της, αποτιμώνται οι χωρικές επιπτώσεις των ευρωπαϊκών, εθνικών και περιφερειακών πολιτικών και προγραμμάτων και προσδιορίζονται, με προοπτική δεκαπενταετίας, οι βασικές προτεραιότητες και οι στρατηγικές επιλογές για την ολοκληρωμένη και αειφόρο ανάπτυξή της. Στα περιφερειακά πλαίσια περιλαμβάνονται, επιπλέον, οι κατευθύνσεις και τα προγραμματικά πλαίσια για τη χωροθέτηση των βασικών παραγωγικών δραστηριοτήτων του πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα και, ιδίως, οι περιοχές που πληρούν τα κριτήρια για να χαρακτηρισθούν ως περιοχές οργανωμένης ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων, καθώς, επίσης, και οι περιοχές που παρουσιάζουν μειονεκτικά χαρακτηριστικά και απαιτούν ειδικές χωρικές παρεμβάσεις. Κατά ρητή πρόβλεψη του νόμου, τα περιφερειακά πλαίσια περιλαμβάνουν, επίσης, τις κατευθύνσεις για την ισόρροπη και αειφόρο διάρθρωση του περιφερειακού οικιστικού δικτύου και τις βασικές προτεραιότητες για την προστασία, τη διατήρηση και την ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της περιφέρειας. Με το ίδιο άρθρο παρέχεται η δυνατότητα περαιτέρω εξειδικεύσεως των γενικών κατευθύνσεων και προτάσεων των περιφερειακών πλαισίων σε επίπεδο νομού ή άλλης γεωγραφικής ενότητας της οικείας περιφέρειας, εφόσον προκύπτει τεκμηριωμένη προς τούτο ανάγκη λόγω των οικονομικών, κοινωνικών ή πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων των περιοχών αυτών. Προς τον σκοπό, εξάλλου, του αποτελεσματικότερου συντονισμού των διαδικασιών εκπόνησης του χωροταξικού σχεδιασμού σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, ορίζεται, περαιτέρω, ότι τα περιφερειακά πλαίσια, τα οποία συνοδεύονται από πρόγραμμα δράσης, εναρμονίζονται προς τις κατευθύνσεις του γενικού και των ειδικών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού, εξειδικεύουν δε και συμπληρώνουν τις βασικές προτεραιότητες και επιλογές τους (παρ. 1 και 2). Με τις διατάξεις, εξάλλου, του άρθρου 9, όπως ίσχυαν κατά το χρόνο εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, προ, δηλαδή, της συμπληρώσεώς τους με το άρθρο 9 του ν. 3851/2010, καθορίσθηκαν οι συνέπειες της έγκρισης των πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης εν σχέσει προς τα λοιπά μέσα χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού, που εγκρίνονται σε τοπικό επίπεδο. Ειδικότερα, με τις διατάξεις αυτές καθιερώνεται υποχρέωση εναρμόνισης των εγκρινόμενων, μετά την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού, ρυθμιστικών

σχεδίων, γενικών πολεοδομικών σχεδίων, σχεδίων χωρικής και οικιστικής οργάνωσης ανοικτών πόλεων, σχεδίων ανάπτυξης περιοχών δεύτερης κατοικίας, ζωνών οικιστικού ελέγχου, περιοχών οργανωμένης ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων ή άλλων σχεδίων χρήσεων γης προς τις επιλογές ή κατευθύνσεις των εγκεκριμένων περιφερειακών πλαισίων και, σε περίπτωση που αυτά ελλείπουν, προς τις επιλογές ή κατευθύνσεις του γενικού και των εγκεκριμένων ειδικών χωροταξικών σχεδίων. Κατά ρητή, εξάλλου, πρόβλεψη των ίδιων διατάξεων, μέχρι την έγκριση των ανωτέρω πλαισίων, η εκπόνηση των ρυθμιστικών σχεδίων, των γενικών πολεοδομικών σχεδίων και των λοιπών σχεδίων χρήσεων γης, καθώς και η έκδοση των συναφών κανονιστικών και ατομικών διοικητικών πράξεων, γίνεται κατόπιν συνεκτιμήσεως των διαθέσιμων στοιχείων του ευρύτερου χωροταξικού σχεδιασμού και, ιδίως, αυτών που προκύπτουν από ήδη εκπονηθείσες ή υπό εκπόνηση μελέτες χωροταξικού περιεχομένου (παρ. 1). Η, κατά τα ανωτέρω, υποχρέωση εναρμόνισης επεκτείνεται και στα ήδη εγκεκριμένα κατά την έναρξη ισχύος του ν. 2742/1999 ρυθμιστικά σχέδια, γενικά πολεοδομικά σχέδια και άλλα σχέδια χρήσεων γης, τα οποία, κατά ρητή πρόβλεψη του νόμου, πρέπει να τροποποιούνται ή να αναθεωρούνται καταλλήλως με τη διαδικασία που ορίζεται στις διατάξεις που τα διέπουν (παρ. 2). (ΣτΕ 1421/2013 και 1422/2013)

► **Ρυθμίσεις για Α.Π.Ε.:** Με τις διατάξεις του άρθρου 8 του ν. 3851/2010 (Α' 85/4.6.2010), με τις οποίες επήλθε τροποποίηση επιμέρους διατάξεων του ν. 2742/1999, επιδιώχθηκε η επιτάχυνση της υλοποίησης των έργων ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, προκειμένου αφενός μεν να μειωθούν οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, αφετέρου δε να επιτευχθεί η ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού της χώρας, καθώς και ο εκσυγχρονισμός της περιβαλλοντικής και της χωροταξικής νομοθεσίας, ώστε να συνεκτιμάται και η ανάγκη αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής (βλ. αιτιολογική έκθεση νόμου). Με τις διατάξεις αυτές, ορίστηκε ότι, μεταξύ των σκοπών του χωροταξικού σχεδιασμού, περιλαμβάνεται η προστασία του κλίματος και της ατμόσφαιρας και η προώθηση της ενεργειακής αυτοδυναμίας της χώρας μέσω της αξιοποίησεως των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Ορίστηκε, επίσης, ότι, κατά τη σύνταξη των χωροταξικών πλαισίων, πρέπει να συνεκτιμάται και η κατά προτεραιότητα προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η οποία πρέπει να λαμβάνει χώρα προς το σκοπό της βιώσιμης αξιοποίησης των πηγών του εθνικού πλούτου και συμφώνως προς τις διεθνείς υποχρεώσεις που έχει αναλάβει η χώρα και τις δεσμεύσεις που απορρέουν από τη συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Συναφώς, προβλέφθηκε ότι οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας πρέπει να προωθούνται κατά προτεραιότητα ως μέσο για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, την προστασία της ατμόσφαιρας, την εξασφάλιση του βιώσιμου ενεργειακού εφοδιασμού της χώρας, την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης και τη βιώσιμη αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου. Με το άρθρο 9 ν. 3851/2010 ορίστηκε, περαιτέρω, ότι για την εγκατάσταση σταθμών ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας λαμβάνονται υπόψη μόνον εγκεκριμένα χωροταξικά, πολεοδομικά, ρυθμιστικά ή άλλα σχέδια χρήσεων γης και εγκεκριμένες μελέτες που εναρμονίζονται προς το εγκριθέν διά της προσβαλλομένης αποφάσεως ειδικό χωροταξικό πλαίσιο και, εφόσον με αυτά έχει ληφθεί μέριμνα για τη μέγιστη αξιοποίηση του διαθέσιμου ενεργειακού δυναμικού. Κατά ρητή πρόβλεψη των ίδιων διατάξεων, στην περίπτωση που δεν υπάρχουν τέτοια σχέδια, η χωροθέτηση εγκαταστάσεων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας γίνεται απευθείας κατ' εφαρμογή των

κατευθύνσεων του ειδικού αυτού χωροταξικού πλαισίου. Ορίστηκε, επίσης, ότι τα εγκεκριμένα περιφερειακά πλαίσια πρέπει να τροποποιούνται ή να αναθεωρούνται προκειμένου να εναρμονίζονται προς τις κατευθύνσεις του γενικού και των ειδικών χωροταξικών πλαισίων. Ειδικώς, στην περίπτωση ήδη εγκριθέντων περιφερειακών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού, ρυθμιστικών σχεδίων, γενικών πολεοδομικών σχεδίων, ζωνών οικιστικού ελέγχου ή άλλων σχεδίων χρήσεων γης, που δεν καλύπτουν επαρκώς τις κατευθύνσεις του ως άνω ειδικού χωροταξικού πλαισίου για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, μέχρι την εναρμόνισή τους προς τις κατευθύνσεις αυτές, η χωροθέτηση των σχετικών έργων «γίνεται με άμεση και αποκλειστική εφαρμογή» του ειδικού πλαισίου (ΣτΕ 1421/2013 και 1422/2013).

iv. Νομική φύση ειδικών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού

► Τα ειδικά χωροταξικά πλαίσια αποτελούν τομεακού χαρακτήρα μέσα χωροταξικού σχεδιασμού εθνικού επιπέδου. Αποτελούν, ειδικότερα, τη γενική πρόταση χωροταξικής οργάνωσης συγκεκριμένων τομέων παραγωγικών δραστηριοτήτων εθνικής σημασίας, που διατυπώνεται μετά από εκτίμηση των βασικών κατευθύνσεων και προτεραιοτήτων της οικονομικής και αναπτυξιακής πολιτικής της χώρας στους συγκεκριμένους τομείς και των προβλεπομένων επιπτώσεών τους στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, εξειδικεύουν και συμπληρώνουν τις κατευθύνσεις του γενικού πλαισίου, συγκροτούν δε με αυτό ένα συνεκτικό σύνολο γενικών κατευθύνσεων χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης σε εθνικό επίπεδο. Κατά το σύστημα του νόμου, αποτελούν δεύτερο στάδιο χωροταξικού σχεδιασμού και περιλαμβάνουν αφενός μεν επιλογές στρατηγικού χαρακτήρα, συναρτώμενες με μακροπρόθεσμες εκτιμήσεις εντασσόμενες στα προγράμματα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης που εγκρίνονται από την Ολομέλεια της Βουλής κατά το άρθρο 79 παρ. 8 του Συντάγματος, αφετέρου δε γενικές κατευθύνσεις και ειδικότερες ρυθμίσεις, συνδεδεμένες αρρήκτως με τα ανωτέρω ζητήματα, για τη θέσπιση των οποίων παρέχεται νομοθετική εξουσιοδότηση στο παραπάνω κυβερνητικό όργανο με τις προαναφερόμενες διατάξεις του ν. 2742/1999 (ΣτΕ Ολομέλεια 3632/2015, ΣτΕ 1421/2013, 1422/2013, 4784/2013, 4785/2013, 4982/2014, 4966/2014 κ.ά.).

► Οι γενικές κατευθύνσεις και οι ειδικότερες ρυθμίσεις του ειδικού χωροταξικού πλαισίου (καθορισμός περιοχών αποκλεισμού και ζωνών ασυμβατότητας, μέγιστων επιτρεπόμενων πυκνοτήτων αιολικών εγκαταστάσεων και κανόνων ένταξης στο τοπίο κ.α.), οι οποίες πρέπει να συνεκτιμώνται κατά την έγκριση περιβαλλοντικών όρων και τη χορήγηση των απαιτούμενων αδειών για την εγκατάσταση και λειτουργία αιολικών μονάδων, αναπτύσσουν πλήρη κανονιστική ισχύ, καθόσον έργα που δεν πληρούν τα προβλεπόμενα από το σχέδιο κριτήρια δεν μπορούν να αδειοδοτηθούν. Από τις ίδιες διατάξεις συνάγεται, περαιτέρω, ότι, σε περίπτωση συνδρομής των προαναφερόμενων κριτηρίων και όρων είναι μεν κατ' αρχήν επιτρεπτή η εγκατάσταση του σχεδιαζόμενου ηλεκτροπαραγωγικού έργου, απαιτείται, όμως, να τηρηθεί η αναγκαία κατά νόμο διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης, στο πλαίσιο της οποίας θα κριθεί αν συντρέχουν οι κατά την περιβαλλοντική νομοθεσία προϋποθέσεις για την εγκατάσταση του συγκεκριμένου έργου στην προεπιλεγείσα περιοχή και θα επιβληθούν οι, κατά την κρίση της διοικήσεως,

αναγκαίοι όροι για την πρόληψη και τον περιορισμό των δυσμενών επιπτώσεων της οικείας δραστηριότητας στο περιβάλλον κατ' εκτίμηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του έργου και της περιοχής εγκαταστάσεώς του (ΣτΕ 2741/2014).

ν. Δεσμευτικότητα – κανονιστική πυκνότητα ειδικών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού

► Οι κατ' εφαρμογή των διατάξεων του ν. 2742/1999 πράξεις έγκρισης ειδικών χωροταξικών σχεδίων υπόκεινται καταρχήν σε προσβολή με αίτηση ακυρώσεως, δεδομένου ότι επάγονται ευθέως έννομες συνέπειες και, ειδικότερα, διότι αναπτύσσουν νομική δεσμευτικότητα τόσο οι γενικές κατευθύνσεις που περιέχονται στα ειδικά χωροταξικά σχέδια, αν και καταλείπουν ευρύτατη ευχέρεια κατά την εφαρμογή τους από τα αρμόδια όργανα της διοίκησης, όσο και οι ειδικότερες ρυθμίσεις των ειδικών χωροταξικών σχεδίων, κατά τρόπον ώστε να μην ανατρέπονται οι βασικές επιλογές και η συνολική ισορροπία των σχεδίων αυτών. Η, κατά τα ανωτέρω, νομική δεσμευτικότητα αναπτύσσεται τόσο κατά την έγκριση ρυθμιστικών και γενικών πολεοδομικών σχεδίων και κάθε είδους κατώτερου επιπέδου σχεδίων χρήσεων γης, όσο και κατά την έκδοση εγκρίσεων και αδειών για την εγκατάσταση και λειτουργία έργων ανάπτυξης των σχετικών παραγωγικών δραστηριοτήτων (ΣτΕ 1421/2013, 1422/2013, 4013/2013, 4784/2013, 4785/2013, 4982/2014, 4966/2014 κ.ά.).

► Τα προβλεπόμενα από το άρθρο 7 του ν. 2742/1999 ειδικά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού και αιφόρου ανάπτυξης, αποτελούν πράξεις της εκτελεστικής λειτουργίας με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και αντικείμενο σε σχέση με τις πράξεις της διοικήσεως που εκδίδονται με βάση εξουσιοδότηση τυπικού νόμου και έχουν αμιγώς κανονιστικό περιεχόμενο, διότι, όπως εκτίθεται ανωτέρω, περιέχουν στρατηγικές επιλογές, για την υλοποίηση των οποίων, μπορούν να εισάγονται συγκεκριμένες δεσμευτικές ρυθμίσεις, συναρτώμενες με τις αναγκαίες για τον σκοπό αυτό τεχνικές εκτιμήσεις. Το αντικείμενο δε των ρυθμίσεων που επιτρέπεται να θεσπιστούν με τα εν λόγω ειδικά σχέδια προσδιορίζεται με το ανωτέρω άρθρο 7 σε συνδυασμό με το άρθρο 2 του ν. 2742/1999. Κατά συνέπεια, αποφάσεις έγκρισης, αναθεώρησης ή τροποποίησης ειδικών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού παραδεκτώς προσβάλλονται με αιτήσεις ακυρώσεως, καθόσον επάγονται ευθέως έννομες συνέπειες (ΣτΕ Ολομέλεια 3632/2015, ΣτΕ 1421/2013, 1422/2013, 4013/2013, 4982/2014 και 4966/2014).

► Στο προσβαλλόμενο ειδικό χωροταξικό πλαίσιο για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας περιλαμβάνονται συγκεκριμένες κατευθύνσεις και ειδικότερες ρυθμίσεις, όπως είναι κυρίως ο καθορισμός περιοχών αποκλεισμού και ζωνών ασυμβατότητας, μέγιστων επιτρεπόμενων πυκνοτήτων αιολικών εγκαταστάσεων και κανόνων ένταξης στο τοπίο, οι κατευθύνσεις και ρυθμίσεις δε αυτές πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την έγκριση περιβαλλοντικών όρων και τη χορήγηση των απαιτούμενων αδειών για την εγκατάσταση και λειτουργία των σχετικών έργων και, συνεπώς, σύμφωνα με όσα εκτίθενται στην προηγούμενη σκέψη, αναπτύσσουν πλήρη κανονιστική ισχύ, καθόσον δεν είναι δυνατή η αδειοδότηση έργων που δεν πληρούν τα προβλεπόμενα από το σχέδιο κριτήρια. Σε περίπτωση, εξάλλου, συνδρομής

των κριτηρίων και λοιπών όρων και προϋποθέσεων που ορίζονται με το προσβαλλόμενο ειδικό χωροταξικό πλαίσιο, είναι μεν κατ' αρχήν επιτρεπτή η εγκατάσταση του σχεδιαζόμενου ηλεκτροπαραγωγικού έργου, απαιτείται, όμως, να τηρηθεί η αναγκαία κατά νόμο διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης, στο πλαίσιο της οποίας θα κριθεί αν συντρέχουν οι κατά την περιβαλλοντική νομοθεσία προβλεπόμενες προϋποθέσεις για την εγκατάσταση του συγκεκριμένου έργου στην προεπιλεγείσα περιοχή και θέση και θα επιβληθούν οι, κατά την κρίση της διοικήσεως, αναγκαίοι περιβαλλοντικοί όροι για την πρόληψη και τον περιορισμό των δυσμενών επιπτώσεων της οικείας δραστηριότητας στο περιβάλλον, κατ' εκτίμηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του έργου και της περιοχής εγκαταστάσεώς του. Κατά συνέπεια, η απόφαση έγκρισης του ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας προσβάλλεται παραδεκτώς.

vi. Ιεράρχηση χωροταξικών πλαισίων και άρση συγκρούσεων

► Με τις διατάξεις των άρθρων 6, 7, 8 και 9 του ν. 2742/1999 καθιερώνεται σύστημα ιεράρχησης μεταξύ των διαφόρων επιπέδων χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού, σύμφωνα με το οποίο το γενικό χωροταξικό πλαίσιο, με το οποίο προσδιορίζονται οι βασικές προτεραιότητες και οι στρατηγικές κατευθύνσεις για την ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη και την αειφόρο οργάνωση του εθνικού χώρου, αποτελεί τη βάση αναφοράς για το συντονισμό και την εναρμόνιση των επί μέρους αναπτυξιακών πολιτικών και προγραμμάτων, που περιλαμβάνονται στα ειδικά και στα περιφερειακά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού. Κατά τις ειδικότερες προβλέψεις του άρθρου 8 παρ. 2 του νόμου αυτού, τα περιφερειακά χωροταξικά σχέδια, με τα οποία επιδιώκεται, κατ' εκτίμηση των φυσικών, οικονομικών και κοινωνικών ιδιαιτεροτήτων της οικείας περιφέρειας, η προώθηση της αειφόρου, ισόρροπης και διαρκούς ανάπτυξής της, πρέπει να εναρμονίζονται προς τις κατευθύνσεις όχι μόνον του γενικού, αλλά και των ειδικών χωροταξικών πλαισίων, τις κατευθύνσεις και ρυθμίσεις των οποίων εξειδικεύουν και συμπληρώνουν προς το σκοπό του συντονισμού των επιλογών χωρικής ανάπτυξης σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Από τις ίδιες διατάξεις, ερμηνευόμενες σε συνδυασμό προς τα άρθρα 6 και 7 του ίδιου νόμου, συνάγεται ότι, στο πλαίσιο του συστήματος ιεράρχησης των επιπέδων χωροταξικού σχεδιασμού που εισάγεται με τον νόμο αυτό, τα εγκεκριμένα περιφερειακά σχέδια δεν δημιουργούν συγκεκριμένες δεσμεύσεις ως προς το περιεχόμενο των ειδικών χωροταξικών σχεδίων που εγκρίνονται μεταγενεστέρως, σε περίπτωση δε αντίθεσης υπερσχύουν οι κατευθύνσεις και ρυθμίσεις, οι οποίες εισάγονται με το ειδικό σχέδιο, και προς τις οποίες πρέπει να εναρμονιστούν τα περιφερειακά σχέδια, τροποποιούμενα αναλόγως. Περαιτέρω, κατά την έννοια της διατάξεως της παραγράφου 1 του άρθρου 9 του ν. 2742/1999, ερμηνευόμενης ενόψει της σχέσης μεταξύ ειδικών και περιφερειακών σχεδίων που καθιερώνεται με το νόμο αυτό, κατά τα ανωτέρω εκτιθέμενα, τα μνημονευόμενα στη διάταξη αυτή σχέδια και πράξεις πολεοδομικού σχεδιασμού πρέπει να εναρμονίζονται προς τα περιφερειακά σχέδια, μόνον αν αυτά είναι σύμφωνα με υφιστάμενα ειδικά σχέδια. Εξάλλου, με το άρθρο 9 παρ. 3 του ν. 3851/2010 προστέθηκε στο ως άνω άρθρο 9 του ν. 2742/1999 παράγραφος 3, με την οποία αφενός μεν προβλέπεται ρητώς ότι τα ήδη εγκεκριμένα περιφερειακά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού πρέπει να τροποποιούνται

ή να αναθεωρούνται, προκειμένου να εναρμονίζονται προς τις κατευθύνσεις του γενικού και των ειδικών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού, σε συμφωνία με τη ρύθμιση περί εναρμονίσεως των περιφερειακών προς τα ειδικά χωροταξικά σχέδια που είχε ήδη θεσπισθεί με το ν. 2742/1999, αφετέρου δε ορίζεται ότι στις περιπτώσεις, κατά τις οποίες εγκεκριμένα περιφερειακά χωροταξικά σχέδια ή άλλα σχέδια χωροταξικού και πολεοδομικού χαρακτήρα που μνημονεύονται στην εν λόγω νέα διάταξη δεν εναρμονίζονται προς το ειδικό χωροταξικό σχέδιο για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η χωροθέτηση των σχετικών εγκαταστάσεων ηλεκτροπαραγωγής χωρεί με άμεση και αποκλειστική εφαρμογή των κατευθύνσεων αυτού του χωροταξικού πλαισίου, και πριν την εναρμόνιση προς αυτό των ανωτέρω σχεδίων. Εκ των ανωτέρω συνάγεται, περαιτέρω, ότι το χωροταξικό σχέδιο για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, καθ' ο μέρος προβλέπει (άρθρα 21 και 22) την υποχρέωση εναρμονίσεως περιφερειακών χωροταξικών σχεδίων καθώς και των υποκείμενων μέσων χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού προς τις γενικές κατευθύνσεις και τις ειδικότερες προβλέψεις του, αποδίδει ρύθμιση που είχε εισαχθεί ήδη με τα άρθρα 8 παρ. 3 και 9 παρ. 2 και 3 του ν. 2742/1999, ανεξαρτήτως της νεότερης διατάξεως του άρθρου 9 παρ. 3 του ν. 3851/2010, η οποία δεν καταλαμβάνει το προσβαλλόμενο σχέδιο, εφόσον είναι μεταγενέστερη της εκδόσεώς του και η οποία, άλλωστε, κατά το μέρος που παρέχει τη δυνατότητα χωροθέτησης έργων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας με άμεση εφαρμογή του προσβαλλόμενου ειδικού σχεδίου και πριν την εναρμόνιση προς αυτό προϋφιστάμενων χωροταξικών και πολεοδομικών σχεδίων, περιέχει ρύθμιση εφαρμοστέα κατά την έκδοση σχετικών ατομικών πράξεων χωροθέτησης και δεν αφορά το περιεχόμενο του ίδιου του προσβαλλόμενου σχεδίου. Κατά συνέπεια, ο λόγος ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται ότι οι επίδικες ρυθμίσεις έχουν θεσπιστεί κατά παράβαση της κείμενης χωροταξικής νομοθεσίας, διότι τα κατωτέρου επιπέδου χωροταξικά και πολεοδομικά σχέδια πρέπει να εναρμονίζονται αποκλειστικά και μόνο προς τα περιφερειακά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού, και όχι προς τα ειδικά χωροταξικά, τυγχάνει απορριπτέος ως αβάσιμος. Εξάλλου, η ανωτέρω ρύθμιση του ν. 2742/1999 και, κατ' ακολουθίαν, οι διατάξεις των άρθρων 21 και 22 του επίδικου χωροταξικού πλαισίου, με τις οποίες αποδίδεται η ρύθμιση αυτή του νόμου, δεν αντίκεινται στο άρθρο 24 παρ. 2 του Συντάγματος, με το οποίο δεν προκρίνεται συγκεκριμένο σύστημα εναρμονίσεως των διαφόρων επιπέδων σχεδιασμού, η ειδικότερη κατάσταση του οποίου καταλείπεται, κατ' αρχήν, στον κοινό νομοθέτη, οι δε περί του αντιθέτου προβαλλόμενοι λόγοι ακυρώσεως καθώς και οι λόγοι, με τους οποίους υποστηρίζεται ότι οι ρυθμίσεις αυτές αντίκεινται στις συνταγματικές διατάξεις περί κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ της κεντρικής και της αποκεντρωμένης κρατικής διοίκησης, είναι απορριπτέοι ως αβάσιμοι. Τέλος, αβασίμως προβάλλεται, ότι παρανόμως καθορίσθηκαν ανώτατα ποσοστά καλύψεως εδαφών από εγκαταστάσεις εκμεταλλεύσεως ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, διότι, κατά τους ισχυρισμούς των αιτούντων, το ζήτημα αυτό αποτελεί αποκλειστικό αντικείμενο του περιφερειακού σχεδιασμού, και συνεπώς, ο σχετικός λόγος είναι απορριπτέος (ΣτΕ 1412/2013, 2741/2014, 4189-4193/2014).

► Με τις διατάξεις των άρθρων 21 και 22 του εγκριθέντος διά της προσβαλλομένης αποφάσεως ειδικού χωροταξικού πλαισίου για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ουδόλως επέρχονται απευθείας τροποποιήσεις ή συμπληρώσεις των ήδη εγκεκριμένων σχεδίων χρήσεως γης και, ειδικώς, των γενικών πολεοδομικών

σχεδίων, σχεδίων οργανωμένης οικιστικής ανάπτυξης ανοικτών πόλεων και ζωνών οικιστικού ελέγχου, όπως εσφαλμένως υπολαμβάνουν οι αιτούντες, αλλά, για τις τροποποιήσεις και συμπληρώσεις αυτές απαιτείται η τήρηση της προβλεπόμενης κατά το νόμο αντίστοιχης διοικητικής διαδικασίας και η έκδοση σχετικής αποφάσεως του αρμόδιου κατά περίπτωση οργάνου. Και ναι μεν, κατά ρητή διάταξη της προσβαλλομένης αποφάσεως, κατά τη διαδικασία αναθεώρησης ή τροποποίησης των, κατά τα ανωτέρω, υποκείμενων μέσων χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού δεν επιτρέπεται να εισαχθούν περιοριστικές ρυθμίσεις για την ανάπτυξη έργων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, πέραν εκείνων που προβλέπονται από τις επιμέρους διατάξεις του ειδικού πλαισίου, ο περιορισμός όμως αυτός, όπως και η υποχρέωση συμμόρφωσης προς τις κατευθύνσεις του ειδικού χωροταξικού σχεδίου, απορρέει και από το νόμο κατά τα εκτεθέντα στις προηγούμενες σκέψεις. Κατά συνέπεια, απορριπτόει τυγχάνουν οι προβαλλόμενοι λόγοι ακυρώσεως ότι οι επιμέρους ρυθμίσεις του επίδικου χωροταξικού πλαισίου είναι μη νόμιμες, διότι ανατρέπουν ήδη συντελεσθέντα χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό περιφερειακού επιπέδου (ΣτΕ 1421/2013 και 1422/2013).

► Προ της εκπονήσεως του εγκριθέντος διά της προσβαλλομένης αποφάσεως ειδικού χωροταξικού πλαισίου για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας δεν απαιτείτο να είχαν εγκριθεί ειδικά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού για τις ορεινές, παράκτιες και νησιωτικές περιοχές. Τέτοια υποχρέωση δεν προβλέπεται από τις διατάξεις του ν. 2742/1999 και της εν γένει χωροταξικής νομοθεσίας, ούτε, συνάγεται από τις συνταγματικές διατάξεις περί χωροταξικού σχεδιασμού, ή από τις διατάξεις των άρθρων 101 παρ. 4 και 106 παρ. 1 του Συντάγματος, στις οποίες προβλέπεται η λήψη μέτρων ενίσχυσης της περιφερειακής ανάπτυξης και, ιδίως, της ανάπτυξης των ορεινών, νησιωτικών και άλλων μειονεκτικών ή απομονωμένων περιοχών της χώρας. Στην προκειμένη, εξάλλου, περίπτωση οι προβλέψεις του προσβαλλόμενου ειδικού πλαισίου για τις ανανεώσιμες πηγές δεν έρχονται σε αντίθεση προς τις γενικές κατευθύνσεις του εθνικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τη χωρική οργάνωση και ανάπτυξη των ορεινών, παράκτιων και νησιωτικών περιοχών της χώρας (βλ. άρθρο 9 του Ε.Π.Χ.Σ. και Α.Α.), ενώ, κατά τη διαδικασία που προηγήθηκε της εκπονήσεως του επίδικου πλαισίου, ελήφθησαν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ορεινών και νησιωτικών περιοχών της χώρας και στο τελικώς εγκριθέν πλαίσιο ενσωματώθηκαν όροι και περιορισμοί για την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος των νησιωτικών περιοχών, κυρίως, με την πρόβλεψη ειδικών για τις περιοχές αυτές κριτηρίων χωροθετήσεως, όπως και για την προστασία των λοιπών περιοχών που αποτελούν ευαίσθητα οικοσυστήματα που χρήζουν αυξημένης προστασίας, όπως είναι, ιδίως, οι ακτές και οι ορεινοί όγκοι της ηπειρωτικής χώρας.

vii. Όργανο και διαδικασία έγκρισης ειδικών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού

► Η έγκριση των ειδικών χωροταξικών πλαισίων ανατίθεται, με τις διατάξεις της παραγράφου 4 του άρθρου 7 του ν. 2742/1999, σε ένα ευρείας συνθέσεως συλλογικό κυβερνητικό όργανο (Επιτροπή Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου

Ανάπτυξης), εξοπλισμένο με επιτελικού και αποφασιστικού χαρακτήρα αρμοδιότητες χωροταξικού σχεδιασμού, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η χάραξη της εθνικής χωροταξικής πολιτικής και η εποπτεία και αξιολόγηση της εφαρμογής της (ΣτΕ 4982/2014 και 4966/2014).

► Ενόψει του χαρακτήρα των ειδικών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού και αιφόρου ανάπτυξης και του αντικειμένου τους, το οποίο αποτελεί εξειδίκευση κατά τομέα ή κλάδο παραγωγικών δραστηριοτήτων του γενικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού και αιφόρου ανάπτυξης, στο οποίο περιέχονται τα προγράμματα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης που εγκρίνονται με απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής με βάση την ειδική διαδικασία, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 79 παρ. 8 του Συντάγματος, επιπρεπώς, κατά το άρθρο 43 παρ. 2 του Συντάγματος, ορίζεται με το προαναφερόμενο άρθρο 7 του ν. 2742/1999, ότι τα ειδικά αυτά πλαίσια εγκρίνονται με απόφαση της Επιτροπής Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα του χωροταξικού σχεδιασμού και της αιφόρου ανάπτυξης, ύστερα από γνώμη του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης. Κατά συνέπεια, η παρεχόμενη με το άρθρο 7 του ν. 2742/1999 εξουσιοδότηση δεν αντίκειται στο άρθρο 43 του Συντάγματος, ως εκ του λόγου ότι η σχετική κανονιστική αρμοδιότητα δεν ανατίθεται στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας (ΣτΕ 1421/2013, 4982/2014, 4966/2014). Δεν συντρέχει, εξάλλου, περίπτωση υπερβάσεως νομοθετικής εξουσιοδότησεως, σε περιπτώσεις εισαγωγής ειδικότερων ρυθμίσεων που συνδέονται αρρήκτως με τις επιλογές στρατηγικού χαρακτήρα και τις γενικές κατευθύνσεις ως προς τη χωρική διάρθρωση του οικείου παραγωγικού κλάδου, για τη θέσπιση των οποίων έχει παρασχεθεί νομοθετική εξουσιοδότηση στην Επιτροπή Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα του χωροταξικού σχεδιασμού και της αιφόρου ανάπτυξης (ΣτΕ 4966/2014).

► Για την έκδοση διοικητικής πράξεως προβλέπεται, ως ουσιώδης τύπος της διαδικασίας, η λήψη υπόψη απλής γνώμης συλλογικού οργάνου, η γνώμη αυτή πρέπει να εκδίδεται κατά τον τρόπο που ορίζεται στο νόμο. Όταν, όμως, από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτει ότι η διοίκηση προσπάθησε επί εύλογο χρονικό διάστημα να επιτύχει τη σύννομη έκδοση της απλής γνώμης, αυτό όμως δεν κατέστη δυνατό από εσκεμμένες ενέργειες τρίτων προσώπων που παρεμπόδισαν τη λειτουργία του συλλογικού οργάνου, η αρχή του κράτους δικαίου και της αποτελεσματικής δράσης της διοικήσεως επιβάλλουν την έκδοση της διοικητικής πράξεως, έστω και αν η απλή γνώμη, η οποία ελήφθη υπόψη από τη Διοίκηση, δεν εκδόθηκε κατά πλήρη συμμόρφωση με το νόμο, λόγω των προσκομμάτων που δημιούργησαν τα τρίτα αυτά πρόσωπα . . . . Από τα στοιχεία του φακέλου της υποθέσεως προκύπτει ότι μετά την εκπόνηση της υποστηρικτικής και της στρατηγικής μελέτης, ακολούθησε δημόσια διαβούλευση για το ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τις υδατοκαλλιέργειες και, τελικώς, υποβλήθηκε στο Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού για την προβλεπόμενη γνωμοδότηση. Υπήρξε δε ουσιαστική προσπάθεια της διοικήσεως για την πραγματοποίηση συνεδριάσεων και διατύπωση γνώμων των μελών, που όμως παρεμποδίσθηκε με ενέργειες τρίτων προσώπων. Υπό τα δεδομένα αυτά και κατ' εκτίμηση του γεγονότος ότι η από το Σύνταγμα επιβαλλόμενη υποχρέωση ολοκλήρωσης του χωροταξικού σχεδιασμού είχε καταστεί εντονότερη μετά τις αποφάσεις της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας, που είχαν ως

συνέπεια να καταπίπτουν οι περιβαλλοντικές αδειοδοτήσεις μονάδων υδατοκαλλιέργειας λόγω απουσίας ειδικού χωροταξικού σχεδιασμού και προκάλεσαν τη διακοπή της χρηματοδότησης του κλάδου αυτού από την Ευρωπαϊκή Ένωση, νομίμως ελήφθη υπόψη για την έκδοση της προσβαλλόμενης πράξεως η ως άνω γνώμη. Δεν υπήρχε, εξάλλου, τεχνικά η δυνατότητα συνεδριάσεως του αποφασίζοντος συλλογικού οργάνου με τηλεδιάσκεψη, ανεξαρτήτως του αν θα ήταν δυνατό να λειτουργήσει στο πλαίσιο της διαδικασίας ενός τόσο πολυάριθμου οργάνου (ΣτΕ 4966/2014 και 4982/2014).

► Το κείμενο που φέρεται ως θετική κατά πλειοψηφία γνωμοδότηση επί του υποβληθέντος στο Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού σχεδίου τροποποίησης του ειδικού χωροταξικού πλαισίου για τον τουρισμό δεν προέκυψε κατόπιν ψηφοφορίας. Η παράλειψη αυτή δεν μπορεί να θεραπευθεί με την υποβολή στον πρόεδρο του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξικού Σχεδιασμού εκ μέρους ορισμένων μελών και ορισμένων από τους εκπροσωπούμενους φορείς «υπομνημάτων», «θέσεων», «παρατηρήσεων-προτάσεων» και «επισημάνσεων», αναφορικά με το περιεχόμενο του σχεδίου, αποσπάσματα των οποίων σταχυολόγησε η εκτελούσα χρέη Γραμματείας Διεύθυνση Χωροταξίας του Υπουργείου και, στη συνέχεια, τα παρέθεσε ομαδοποιημένα στο Παράρτημα Ι της γνωμοδότησεως, διότι η διαδικασία αυτή δεν είναι σύμφωνη με τους κανόνες λειτουργίας που διέπουν το ως άνω γνωμοδοτικό όργανο, αλλά στοιχεί μάλλον σε δημόσια διαβούλευση (βλ. άρθρ. 5 επομ. του ν. 4048/2012, Α' 34). Με τα δεδομένα αυτά, η ως άνω γνωμοδότηση έχει εκδοθεί άνευ τηρήσεως της νόμιμης διαδικασίας. Κατ' ακολουθίαν, μη νόμιμη και ακυρωτέα καθίσταται και η επί τη βάσει αυτής εκδοθείσα και ήδη προσβαλλομένη κοινή υπουργική απόφαση, κατά τον βάσιμο περί τούτου πρόσθετο λόγο της υπό κρίση αιτήσεως, η οποία αίτηση πρέπει να γίνει δεκτή και να απορριφθεί η παρέμβαση, η δε υπόθεση να αναπεμφθεί στην Διοίκηση προκειμένου να τηρηθεί κατά νόμιμο τρόπο ο τύπος της προηγούμενης γνώμης (ΣτΕ Ολομέλεια 3632/2015). Κατά τη μειοψηφία δύο μελών του Δικαστηρίου, η κατά τα ανωτέρω πλημμέλεια της διαδικασίας (απλή γνωμοδότηση, η οποία δεν προέκυψε από ψηφοφορία των μελών του γνωμοδοτούντος συλλογικού οργάνου) δεν επιφέρει την ακύρωση της τελικώς εκδοθείσης αποφάσεως, εφόσον δεν προσδιορίζεται ειδικώς η επιρροή που άσκησε η εν λόγω πλημμέλεια στην διαμόρφωση του περιεχομένου της παραδεκτώς προσβαλλόμενης πράξεως (πρβλ. Conseil d' État, Assemblée, 23.12.2011, M. Danthony).

► Με τις διατάξεις της παραγράφου 6 του άρθρου 7 του ν. 2742/1999 προβλέπεται η υποχρέωση του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής να «παρακολουθεί και [να] αξιολογεί την τήρηση των βασικών επιλογών, προτεραιοτήτων και κατευθύνσεων» των εγκεκριμένων ειδικών χωροταξικών πλαισίων. Προς τον σκοπό αυτόν, ο νόμος επιτάσσει την, ανά διετία, σύνταξη εκθέσεως αξιολόγησης, στην οποία «αναφέρεται ο βαθμός και ο τρόπος εφαρμογής» των ειδικών πλαισίων από τις δημόσιες υπηρεσίες, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τις δημόσιες επιχειρήσεις και λοιπούς φορείς του ευρύτερου δημοσίου τομέα. Με τις κατά τα ανωτέρω συντασσόμενες εκθέσεις «υποδεικνύονται τα μέτρα, τα προγράμματα, οι πρωτοβουλίες, δράσεις και οι κάθε είδους ενέργειες που κατά περίπτωση απαιτούνται για την αποτελεσματική εφαρμογή των ειδικών πλαισίων» και «επισημαίνονται ενέργειες που είναι αντίθετες ή που δεν εναρμονίζονται με τις κατευθύνσεις τους». Τα πορίσματα των εκθέσεων αυτών

διαβιβάζονται από τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, εν πρώτοις, στο Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού, το οποίο και γνωμοδοτεί επ' αυτών, ακολούθως, μετά την γνωμοδότηση, προωθούνται προς έγκριση στην προαναφερθείσα κυβερνητική επιτροπή του άρθρου 3 του ν. 2742/1999, εν συνεχεία δε, μετά την έγκριση της Επιτροπής, γνωστοποιούνται στα καθ' ύλην αρμόδια Υπουργεία και λοιπούς αρμόδιους οργανισμούς, «προκειμένου να λαμβάνονται υπόψη κατά την προώθηση μέτρων, προγραμμάτων, δράσεων, ενεργειών και ρυθμίσεων αρμοδιότητάς τους που αφορούν την εφαρμογή των Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης». Σύμφωνα, εξάλλου, με τις διατάξεις της παραγράφου 5 του ίδιου άρθρου, τα ειδικά πλαίσια αναθεωρούνται ανά πενταετία, εφ' όσον από την κατά τα ανωτέρω διενεργουμένη αξιολόγηση προκύψει τεκμηριωμένη ανάγκη αναθεωρήσεως, ενώ, εντός του χρονικού αυτού διαστήματος είναι, κατ' εξαίρεση, δυνατή η τροποποίησή τους προκειμένου, μεταξύ άλλων, να προσαρμοσθούν σε σχετικές παρατηρήσεις και υποδείξεις της έκθεσης παρακολούθησης και αξιολόγησης. Οι ρυθμίσεις αυτές επανελήφθησαν και στο άρθρο 2 της 5194/29.11.2010 αποφάσεως του Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (Β' 1925), με την οποία, κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 7 παρ. 6 του ν. 2742/1999, καθορίστηκε η διαδικασία παρακολούθησης και εφαρμογής των χωροταξικών πλαισίων . . . . . Από τις προεκτεθείσες διατάξεις του άρθρου 7 του ν. 2742/1999 συνάγεται περαιτέρω ότι η έγκριση των πορισμάτων της εκθέσεως αξιολόγησης δεν καθιστά υποχρεωτική για τη διοίκηση την αναθεώρηση ή τροποποίηση ήδη εγκεκριμένου πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού, αλλ' απλώς επιτρέπει την αξιοποίησή τους, αυτοτελώς ή σε συνδυασμό με άλλα διαθέσιμα στοιχεία, για την κίνηση των αντιστοίχων διαδικασιών. Με την έγκριση αυτή πιστοποιείται ότι η έκθεση συντάχθηκε νομοτύπως και ότι τα πορίσματα και οι προτάσεις της μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο περαιτέρω επεξεργασίας εκ μέρους των αρμοδίων οργάνων της διοικήσεως. Εκ τούτου παρέπεται ότι η σχετική εγκριτική πράξη δεν επάγεται κατά νόμον άλλες έννομες συνέπειες, πλην των ως άνω αναφερομένων, οι οποίες, ωστόσο, δεν αρκούν για να της προσδώσουν εκτελεστότητα, ως αναγόμενες στο προπαρασκευαστικό στάδιο της εκπονήσεως του χωροταξικού σχεδιασμού, ενώ τα δι' αυτής εγκριθέντα πορίσματα μόνον με την ενσωμάτωσή τους στην πράξη, με την οποία αναθεωρείται ή τροποποιείται, τελικώς, το χωροταξικό πλαίσιο, αναπτύσσουν έννομες συνέπειες. Απαράδεκτως, ως εκ τούτου, η κρινόμενη αίτηση στρέφεται κατά της δεύτερης των προσβαλλομένων πράξεων, με την οποία, κατά τα ήδη εκτεθέντα, εγκρίθηκαν τα πορίσματα της εκθέσεως αξιολόγησης της εφαρμογής του προγενέστερου ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού του 2009 για τον τουρισμό (ΣτΕ Ολομέλεια 3632/2015).

► Με την 67659/9.12.2013 απόφαση της Κυβερνητικής Επιτροπής στον τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης δεν τροποποιήθηκε απλώς η προσβαλλόμενη, με την κρινόμενη αίτηση απόφαση, με την οποία είχε εγκριθεί το ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τον τουρισμό του 2009, αλλά η πράξη αυτή αντικαταστάθηκε στο σύνολό της και εγκρίθηκε νέο ειδικό πλαίσιο και νέα σχετική στρατηγική μελέτη περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, αφού ελήφθησαν υπόψη τα νέα δεδομένα που είχαν προκύψει μετά την έκδοση το 2009 της προσβαλλομένης αποφάσεως (. Με τα δεδομένα αυτά η ακύρωση της ως άνω νεότερης αποφάσεως και του εγκριθέντος με αυτήν νέου ειδικού πλαισίου

χωροταξικού σχεδιασμού για τον τουρισμό, με την 3632/2015 απόφαση της Ολομελείας του Δικαστηρίου, δεν έχει ως συνέπεια την αναβίωση της προσβαλλομένης με την κρινόμενη αίτηση πράξεως και του εγκριθέντος με αυτήν πλαισίου. Η διοίκηση, δηλαδή, με την έκδοση, υπό τις προεκτεθείσες συνθήκες, της νεώτερης πράξεως, εξεδήλωσε την βούλησή της, ενόψει και της διαπιστωθείσης από αυτήν ουσιώδους μεταβολής των πραγματικών συνθηκών, να ρυθμίζεται, πλέον, το εν λόγω ζήτημα κατά τρόπο διαφορετικό από αυτόν που είχε προβλεφθεί με την προσβαλλόμενη πράξη, της οποίας δεν ανέχεται, συνεπώς, την αναβίωση, ακόμη και σε περίπτωση ακυρώσεως, για οποιοδήποτε λόγο, της νεώτερης πράξεως. Το γεγονός δε ότι η ακύρωση της νεώτερης αποφάσεως δεν έχει ως συνέπεια την αναβίωση, ούτε προσωρινώς, της ήδη προσβαλλομένης αποφάσεως και του εγκριθέντος με αυτήν ειδικού χωροταξικού πλαισίου για τον τουρισμό, αλλά την υποχρέωση της διοικήσεως να προβεί σε έγκριση νέου ειδικού πλαισίου μετά από τήρηση της νόμιμης διαδικασίας, συνάγεται και από το ότι, με την προαναφερθείσα ακυρωτική απόφαση της Ολομελείας, η υπόθεση αναπέμφθηκε στην διοίκηση, προκειμένου να τηρηθεί κατά νόμιμο τρόπο ο παραλειφθείς τύπος. . . . . Εφόσον η προσβαλλόμενη απόφαση έχει πλήρως αντικατασταθεί με απόφαση που εκδόθηκε μετά την άσκηση της κρινομένης αιτήσεως και δεν αναβίωσε μετά την ακύρωση της αποφάσεως που την αντικατέστησε, έχει παύσει να ισχύει και να επιφέρει έννομες συνέπειες. Διάφορο δε είναι το ζήτημα ότι και μετά την ακύρωση του νεώτερου ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τον τουρισμό και μέχρι την έγκριση νέου, που, πάντως, πρέπει να χωρήσει σε σύντομο χρονικό διάστημα (ενόψει της συνταγματικής επιταγής για χωροταξικό σχεδιασμό), εξακολουθεί να είναι δυνατή η ανάπτυξη τουριστικής δραστηριότητας στη χώρα, με βάση τις προβλέψεις που τυχόν υπάρχουν σε υφιστάμενα περιφερειακά χωροταξικά πλαίσια (πρβλ. ΣτΕ 3043/2011), καθώς και στα κατώτερου ιεραρχικώς επιπέδου σχεδιασμού, σε σχέση με τα περιφερειακά, χωρικά σχέδια. Με τα ανωτέρω δεδομένα η ανοιγείσα με την κρινόμενη αίτηση δίκη πρέπει να κηρυχθεί κατηρημένη, σύμφωνα με το άρθρο 32 παρ. 2 του π.δ/τος 18/1989 (Α' 8), εφόσον οι αιτούντες δεν επικαλούνται ιδιαίτερο έννομο συμφέρον που να δικαιολογεί την συνέχισή της (ΣτΕ 519/2017).

viii. Στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση

► Με τις διατάξεις της κ.υ.α. 107017/2006 (Β' 1225/5.9. 2006), ορίσθηκε σε συμμόρφωση προς την οδηγία 2001/42/EK (L197), η διαδικασία στρατηγικής εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων διαφόρων σχεδίων και προγραμμάτων, τα οποία, λόγω του αντικειμένου τους ή της εκτάσεως εφαρμογής τους, τεκμαίρεται ότι θα επιφέρουν σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον (πρβλ. ΣτΕ Ολομέλεια 3650/2010). Με την τήρηση της διαδικασίας αυτής, επιδιώκεται η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στα, κατά την έννοια της εν λόγω κοινής υπουργικής αποφάσεως, σχέδια και προγράμματα, μέσω της επιβολής μέτρων, όρων και διαδικασιών για την αντιμετώπιση των ενδεχόμενων επιπτώσεων των σχεδίων, τη διασφάλιση της αειφόρου ανάπτυξης και την επίτευξη μίας υψηλού επιπέδου προστασίας του περιβάλλοντος (άρθρο 1). Για την κατά τα προαναφερόμενα στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση απαιτείται, πλην άλλων, η εκπόνηση στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η οποία αφορά

σχέδιο ή και πρόγραμμα, και, λόγω του αντικειμένου της αυτού, έχει διαφορετικό περιεχόμενο και λειτουργία από τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, οι οποίες απαιτούνται για έργα και δραστηριότητες. Κατά τις ειδικότερες προβλέψεις της κοινής αυτής υπουργικής απόφασης, για σχέδια και προγράμματα εθνικού επιπέδου, τα οποία αφορούν, ορισμένους παραγωγικούς τομείς της εθνικής οικονομίας, όπως είναι η βιομηχανία και τα οποία καθορίζουν το πλαίσιο για την έκδοση αδειών για έργα και δραστηριότητες της πρώτης κατηγορίας του παραρτήματος Ι της κ.υ.α. 15393/2332/2002 (Β' 1022), που εκδόθηκε βάσει του άρθρου 3 του ν. 1650/1986 (Α' 160), όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1 του ν. 3010/2002 (Α' 91), ακολουθείται υποχρεωτικώς η διαδικασία της στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης (άρθρο 3 παρ. 1 περ. α' και παράρτημα Ι). Μεταξύ των σχεδίων της κατηγορίας αυτής περιλαμβάνονται και τα ειδικά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού για τη βιομηχανία, που μνημονεύονται ρητώς στο παράρτημα Ι της απόφασης, το οποίο αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της τελευταίας. Η, κατά τα ανωτέρω, διαδικασία, η οποία αποτελεί προϋπόθεση για την έγκριση του οικείου σχεδίου ή προγράμματος (άρθρο 7 παρ. 1), περιλαμβάνει, κατ' αρχάς, την εκπόνηση στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, το περιεχόμενο της οποίας καθορίζεται αναλυτικώς στο παράρτημα ΙΙΙ της υπουργικής απόφασης. Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης και εφόσον ο σχετικός φάκελος κριθεί πλήρης, ακολουθεί το στάδιο της διαβούλευσης με τις δημόσιες αρχές και το κοινό. Κατά το στάδιο αυτό, ο φάκελος της μελέτης αποστέλλεται αφενός μεν στις αρχές που κατά νόμον έχουν αρμοδιότητα να διατυπώσουν τη γνώμη τους επί του περιεχομένου του προτεινόμενου σχεδίου ή προγράμματος, αφετέρου δε στην αρχή, με πρωτοβουλία της οποίας κινήθηκε η διαδικασία συντάξεως του σχεδίου (αρχή σχεδιασμού), η οποία υποχρεούται να προβεί στη δημοσιοποίησή του, προκειμένου οι ενδιαφερόμενοι πολίτες και οι φορείς συλλογικής εκπροσωπήσεώς τους να υποβάλουν εγγράφως τις παρατηρήσεις τους (άρθρο 7 παρ. 4 και 5). Ειδικώς στην περίπτωση, κατά την οποία αρχή σχεδιασμού είναι το Υπουργείο Περιβάλλοντος, η, κατά τα ανωτέρω, προβλεπόμενη διαδικασία διαβούλευσης μπορεί να ενσωματωθεί στις προβλεπόμενες από τις οικείες διατάξεις διαδικασίες για την έγκριση του σχεδίου ή και του προγράμματος, υπό την αυτονόητη προϋπόθεση ότι εξασφαλίζεται συμμόρφωση προς τις ειδικότερες απαιτήσεις της κοινής υπουργικής απόφασης (παρ. 6). Μετά την παραλαβή των γνωμοδοτήσεων των δημοσίων αρχών και των παρατηρήσεων του κοινού ή την άπρακτη παρέλευση των ειδικώς οριζόμενων προθεσμιών, η αρμόδια για την έγκριση της μελέτης αρχή, η οποία για τα σχέδια και τα προγράμματα εθνικού επιπέδου είναι η Υπηρεσία Περιβάλλοντος του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. (άρθρο 4), αξιολογεί, κατ' εκτίμηση της υποβληθείσας στρατηγικής μελέτης και των αποτελεσμάτων της διαβούλευσης, τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του σχεδίου ή του προγράμματος προκειμένου να κρίνει αν συντρέχει περίπτωση εγκρίσεως ή απορρίψεως της μελέτης. Σύμφωνα με τις ίδιες διατάξεις, η εγκριτική απόφαση, η οποία, προκειμένου περί σχεδίων και προγραμμάτων εθνικού επιπέδου υπογράφεται από τον Υπουργό Περιβάλλοντος και τους, κατά περίπτωση, συναρμόδιους Υπουργούς (άρθρο 7 παρ. 8 και 9), περιέχει πληροφορίες και στοιχεία για τα αποτελέσματα της διεξαχθείσας διαβούλευσης, τους όρους και τους περιορισμούς που πρέπει να εισαχθούν στο σχέδιο ή το πρόγραμμα ώστε να ενσωματωθεί σε αυτό η περιβαλλοντική διάσταση, δηλαδή να διασφαλισθεί η αποτελεσματική προστασία και η βιώσιμη διαχείριση του περιβάλλοντος, το προβλεπόμενο σύστημα παρακολούθησης των σημαντικών

περιβαλλοντικών επιπτώσεων που προκαλούνται από την εφαρμογή τους και τη διάρκεια ισχύος του σχεδίου (άρθρο 7 παρ. 10). Εξάλλου, το εγκριθέν σχέδιο πρέπει να είναι πλήρως εναρμονισμένο προς το περιεχόμενο της απόφασης περί εγκρίσεως της στρατηγικής μελέτης, η οποία πρέπει, και να μνημονεύεται ρητώς στο προοίμιο της εγκριτικής πράξεως του οικείου σχεδίου (άρθρο 7 παρ. 12).

► Από τον συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων, οι οποίες στοιχούν κατ' αρχήν προς τις αντιστοίχου περιεχομένου διατάξεις της οδηγίας 2001/42/EK, συνάγεται ότι η διαδικασία στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης και, συγκεκριμένα, τόσο η εκπόνηση της στρατηγικής μελέτης, με την οποία αξιολογούνται οι σημαντικές επιπτώσεις του σχεδίου στο περιβάλλον και προτείνονται κατάλληλα μέτρα αντιμετώπισής τους, όσο και η διαγραφόμενη διαδικασία διαβουλεύσεως, κατά την οποία διατυπώνονται οι απόψεις των εμπλεκομένων αρχών και των ενδιαφερομένων πολιτών και των φορέων συλλογικής εκπροσωπήσεώς τους, πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί προ της εγκρίσεως του οικείου σχεδίου ή προγράμματος (βλ. άρθρα 1 και 7 παρ. 1 της κ.υ.α. και 1 της οδηγίας 2001/42/EK, πρβλ. ΣτΕ Ολομέλεια 3650/2010). Τούτο, όμως, ουδόλως αποκλείει την ταυτόχρονη έγκριση της μελέτης και του σχεδίου και, μάλιστα, με την ίδια απόφαση, υπό την αυτονόητη προϋπόθεση ότι το αποφασίζον όργανο έχει αρμοδιότητα εγκρίσεως τόσο του σχεδίου, όσο και της μελέτης. Σε κάθε περίπτωση, η ενάσκηση της ευχέρειας αυτής δεν είναι επιτρεπτή αν έχει ως αποτέλεσμα την πλημμελή συμμόρφωση προς τις απαιτήσεις της εθνικής και κοινοτικής νομοθεσίας για τη στρατηγική εκτίμηση, απαιτείται δε να διασφαλίζεται ότι το περιεχόμενο του σχεδίου διαμορφώθηκε κατόπιν συνεκτιμήσεως των πορισμάτων της μελέτης και, κατ' επέκταση, ότι η περιβαλλοντική διάσταση ενσωματώθηκε επαρκώς στο τελικό εγκριθέν σχέδιο. Η ταυτόχρονη έγκριση του επίδικου ειδικού πλαισίου και της οικείας στρατηγικής μελέτης δεν αντίκειται στις διατάξεις της ανωτέρω υπουργικής απόφασης, δεδομένου, μάλιστα, ότι τούτο δεν είχε ως αποτέλεσμα την αδυναμία ενσωμάτωσης των απαιτήσεων περιβαλλοντικής προστασίας, οι οποίες ελήφθησαν υπόψη κατά τη διαμόρφωση του ειδικότερου περιεχομένου των επιμέρους κριτηρίων χωροθέτησης. Αρμοδίως, εξάλλου, εγκρίθηκε η στρατηγική μελέτη από την αρμόδια για την έγκριση του οικείου σχεδίου διυπουργική επιτροπή, στην οποία προεδρεύει ο Υπουργός ΠΕ.Κ.Α. και μετέχουν οι Υπουργοί που, κατά τα ειδικότερα διαλαμβανόμενα στην ανωτέρω κοινή υπουργική απόφαση, θα έπρεπε να είχαν συνυπογράψει την εγκριτική της στρατηγικής μελέτης απόφαση. Είναι αδιάφορο, από την άποψη αυτή, το γεγονός ότι οι Υπουργοί αυτοί λειτουργούν στη μεν περίπτωση της εγκρίσεως του χωροταξικού σχεδίου ως μέλη συλλογικού κυβερνητικού οργάνου, στη δε περίπτωση δε της εγκρίσεως της στρατηγικής μελέτης ως μεμονωμένα όργανα της κυβέρνησης. (ΣτΕ 1421/2013, 4966/2014 κ.ά.).

► Από τις ίδιες διατάξεις συνάγεται, περαιτέρω, ότι για την πληρότητα του περιεχομένου της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων στο κεφάλαιο για τις εναλλακτικές δυνατότητες δεν απαιτείται να περιλαμβάνονται πληροφορίες για τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των περιοχών που ενδέχεται να επηρεαστούν σημαντικά και τις ενδεχόμενες περιβαλλοντικές επιπτώσεις από κάθε εναλλακτική δυνατότητα, αλλά αρκεί να παρουσιάζονται οι λόγοι, για τους οποίους επελέγη να εξετασθούν οι συγκεκριμένες εναλλακτικές δυνατότητες, τρόπος διενέργειας της σχετικής εκτίμησης και

οι περιβαλλοντικά τεκμηριωμένοι λόγοι επιλογής του προτεινόμενου σχεδίου ή προγράμματος έναντι των εναλλακτικών δυνατοτήτων, οι οποίες εξετάστηκαν (ΣτΕ 1421/2013, 4784/2013 και 4966/2014).

► Κατά τις ειδικότερες προβλέψεις του παραρτήματος III της κ.υ.α. 107017/2006, στο ελάχιστο περιεχόμενο της στρατηγικής μελέτης περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης του περιβάλλοντος στην περιοχή μελέτης, πληροφορίες για τα ιδιαίτερα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά της ευρύτερης του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής του σχεδίου περιοχής, η οποία ενδέχεται να επηρεασθεί σημαντικά από την υλοποίησή του, καθώς και ιδιαίτερη μνεία των περιοχών ιδιαίτερης περιβαλλοντικής σημασίας και των ειδικότερων περιβαλλοντικής φύσεως προβλημάτων που αντιμετωπίζουν. Σύμφωνα με τις ίδιες διατάξεις, στη μελέτη θα πρέπει, περαιτέρω, να περιέχονται εκτιμήσεις και αξιολογήσεις σχετικά με τις σημαντικές επιπτώσεις του σχεδίου στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της περιοχής μελέτης, καθώς, επίσης, και προτάσεις για την πρόληψη, τον περιορισμό και την εν γένει αντιμετώπισή τους. Δεν αποτελεί, αντιθέτως, ρητή απαίτηση των σχετικών διατάξεων, με τις οποίες, άλλωστε, δεν προκρίνεται συγκεκριμένη μέθοδος διαρθρώσεως του ειδικότερου περιεχομένου της στρατηγικής μελέτης, η διακεκριμένη αναφορά στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των επιμέρους εδαφικών υποδιαιρέσεων της περιοχής μελέτης και των προστατευόμενων από την εθνική και κοινοτική νομοθεσία περιοχών, ούτε η αναλυτική παρουσίαση των επιπτώσεων που αφορούν κάθε μία εξ αυτών (ΣτΕ 1421/2013 και 4784/2013).

► Αναγκαίο στοιχείο της επιστημονικής εγκυρότητας της στρατηγικής μελέτης είναι η συμμετοχή στην κατάρτισή της επιστημόνων, οι οποίοι έχουν την απαιτούμενη για την καταγραφή και την αξιολόγηση των επιπτώσεων του σχεδίου ή του προγράμματος ειδικότητα (ΣτΕ Ολομέλεια 674/2010, 2640/2009, 2636/2009, 258/2004, 1681/2002, ΣτΕ 1421/2013).

► Ο χρόνος που μεσολάβησε μεταξύ της συντάξεως της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και των μελετών του επίδικου πλαισίου (εννέα μήνες) κρίνεται εύλογος, ενόψει και της σύνθετης διαδικασίας που ακολουθείται για την προετοιμασία των χωροταξικών σχεδίων, δεδομένου, μάλιστα, ότι οι αιτούντες δεν επικαλούνται συγκεκριμένες αλλαγές που θα καθιστούσαν ενδεχομένως ανεπίκαιρες τις μελέτες (ΣτΕ 4966/2014).

► Κατά την έννοια του άρθρου 7 παρ. 3 του ν. 2742/1999, ο προηγούμενος καθορισμός τεχνικών προδιαγραφών για την εκπόνηση της μελέτης που προηγείται της καταρτίσεως των ειδικών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού δεν αποτελεί ουσιώδη τύπο της διαδικασίας έκδοσής τους, αφενός διότι δεν ορίζεται ρητώς στο νόμο, αφετέρου, διότι η έναρξη της διαδικασίας του τομειακού χωροταξικού σχεδιασμού, η ολοκλήρωση του οποίου συνιστά συνταγματική επιταγή, ουδόλως εξαρτάται από την έκδοση της σχετικής απόφασης (ΣτΕ 4966/2014).

ix. Βασικές ρυθμίσεις

ειδικών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού

Ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΣτΕ 1421/2013, 1422/2013, 807/2014, 4189-4193/2014, 4249/2014, 357/2016):

► Το εγκριθέν χωροταξικό πλαίσιο, στο ρυθμιστικό πεδίο του οποίου υπάγονται τα έργα ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, εξαιρουμένων των μεγάλων υδροηλεκτρικών έργων των σταθμών, για τους οποίους δεν απαιτείται η έκδοση άδειας παραγωγής και άδειας εγκατάστασης και λειτουργίας και των εγκαταστάσεων που χαρακτηρίζονται μη οχλούσες, διαρθρώνεται σε επτά κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο (άρθρα 1 - 3) καθορίζονται οι σκοποί του πλαισίου, προσδιορίζεται η έκταση εφαρμογής του και αποσαφηνίζεται η έννοια των κρίσιμων για την εφαρμογή του όρων. Στο δεύτερο κεφάλαιο (άρθρα 4 - 11) τίθενται οι κατευθύνσεις και τα κριτήρια χωροθέτησης των αιολικών εγκαταστάσεων. Κατά τις ειδικότερες προβλέψεις των διατάξεων του κεφαλαίου αυτού, η τήρηση των οποίων ελέγχεται κατά το στάδιο χορήγησης της άδειας παραγωγής, ο εθνικός χώρος διακρίνεται, με βάση το εν δυνάμει εκμεταλλεύσιμο αιολικό δυναμικό και τα ιδιαίτερα χωροταξικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά του, σε τέσσερις κατηγορίες και, συγκεκριμένα, στην ηπειρωτική χώρα, στην οποία περιλαμβάνεται και η Εύβοια, στην Αττική, στα κατοικημένα νησιά του Ιονίου και του Αιγαίου Πελάγους, συμπεριλαμβανομένης και της Κρήτης και, τέλος, στον υπεράκτιο χώρο και τις ακατοίκητες νησίδες. Η ηπειρωτική χώρα περιλαμβάνει περιοχές, οι οποίες διακρίνονται σε περιοχές αιολικής προτεραιότητας (Π.Α.Π.), σε περιοχές, δηλαδή, που διαθέτουν συγκριτικά πλεονεκτήματα για την εγκατάσταση αιολικών σταθμών και προσφέρονται για την επίτευξη των χωροταξικών στόχων, και σε περιοχές αιολικής καταλληλότητας (Π.Α.Κ.), σε περιοχές, δηλαδή, που διαθέτουν ικανοποιητικό εκμεταλλεύσιμο αιολικό δυναμικό. Ειδικά, εξάλλου, κριτήρια χωροθέτησης θεσπίζονται για τις αιολικές εγκαταστάσεις του νησιωτικού χώρου, της Αττικής, του θαλάσσιου χώρου και των ακατοίκητων νησίδων. Στο τρίτο κεφάλαιο (άρθρα 12 - 16) τίθενται, περαιτέρω, οι κανόνες για τη χωροθέτηση των μικρών υδροηλεκτρικών έργων, οι οποίοι περιλαμβάνουν τον εντοπισμό των υδατικών διαμερισμάτων με εκμεταλλεύσιμο υδραυλικό δυναμικό, τις περιοχές αποκλεισμού, τα ειδικά κριτήρια χωροθέτησης που εξασφαλίζουν την ένταξη των εγκαταστάσεων στο φυσικό, πολιτιστικό και ανθρωπογενές περιβάλλον και την εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας των υποδοχέων, δηλαδή τη μέγιστη δυνατότητα εγκατάστασης μικρών υδροηλεκτρικών έργων στην ίδια γραμμή ύπαρξης υδροδυναμικού, τη συνύπαρξή τους με άλλες χρήσεις και τη διατήρηση των υδροβιολογικών και οικολογικών χαρακτηριστικών των υποδοχέων. Στο τέταρτο κεφάλαιο (άρθρα 17 - 20) παρατίθενται οι αντίστοιχοι κανόνες για τις λοιπές μορφές ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, κυρίως την ηλιακή, την ενέργεια από βιομάζα και τη γεωθερμική, στο πέμπτο δε κεφάλαιο του σχεδίου (άρθρα 21 - 22) τίθενται οι βασικοί κανόνες για την εναρμόνιση των υποκειμένων μέσων χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού, περιλαμβανομένων και των ήδη εγκεκριμένων ζωνών οικιστικού ελέγχου ορισμένων νησιωτικών περιοχών, προς τις κατευθύνσεις του ειδικού πλαισίου. Στο έκτο κεφάλαιο (άρθρο 23) περιλαμβάνεται το πρόγραμμα δράσης, δηλαδή, τα μέτρα

και οι δράσεις που απαιτούνται για την αποτελεσματική εφαρμογή του ειδικού χωροταξικού πλαισίου, καθώς και οι φορείς και οι πηγές χρηματοδότησής τους και στο έβδομο κεφάλαιο (άρθρα 24 - 28) ενσωματώνονται τα έξι παραρτήματα, στα οποία καθορίζονται οι περιοχές αιολικής προτεραιότητας και το μέγιστο αιολικό δυναμικό τους (παράρτημα Ι), οι ελάχιστες αποστάσεις που πρέπει να τηρούνται από αιολικές εγκαταστάσεις και γειτνιάζουσες χρήσεις και δίκτυα (παράρτημα ΙΙ), η φέρουσα ικανότητα (χωρητικότητα) κάθε περιοχής αιολικής προτεραιότητας (παράρτημα ΙΙΙ), τα κριτήρια ένταξης των αιολικών εγκαταστάσεων στο τοπίο (παράρτημα ΙV), το στάδιο και η αρμόδια αρχή ελέγχου των κανόνων και κριτηρίων χωροθέτησης του πλαισίου για τις αιολικές εγκαταστάσεις κατά την αδειοδότηση μεμονωμένων εγκαταστάσεων (παράρτημα V), και οι ελάχιστες αποστάσεις που πρέπει να τηρούνται από εγκαταστάσεις βιομάζας ή βιοαερίου από γειτνιάζουσες χρήσεις γης και δίκτυα (παράρτημα VI). Στο κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνονται, διαγράμματα, στα οποία απεικονίζονται οι περιοχές αιολικής προτεραιότητας, το διαθέσιμο υδροδυναμικό στο σύνολο της επικράτειας, καθώς και χάρτες για τις περιοχές εγκαταστάσεως αιολικών πάρκων της Δυτικής και Νοτιοανατολικής Αττικής. Στο ίδιο κεφάλαιο προβλέπεται υποχρέωση αποκατάστασης των χώρων εγκαταστάσεως των σχετικών έργων ηλεκτροπαραγωγής μετά τη λήξη της ισχύος των οικείων αδειών λειτουργίας και περιλαμβάνονται μεταβατικού χαρακτήρα διατάξεις για ήδη λειτουργούσες εγκαταστάσεις ή για εγκαταστάσεις, για τις οποίες είναι εκκρεμής η διαδικασία αδειοδότησης. Τέλος, η ισχύς των ρυθμίσεων του πλαισίου, ορίζεται σε δεκαπέντε έτη, προβλέπεται δε περιοδική αναθεώρησή του και συστηματική παρακολούθηση των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων που ενδέχεται να προκληθούν κατά την εφαρμογή του.

► Με το ειδικό χωροταξικό σχέδιο που εγκρίθηκε με την προσβαλλόμενη απόφαση, τίθενται οι γενικές αρχές και κατευθύνσεις της εθνικής χωροταξικής πολιτικής στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, οι οποίες εξειδικεύονται περαιτέρω, μέσω των εισαγόμενων με το ίδιο αυτό σχέδιο κανόνων και κριτηρίων χωροθέτησης, με τους οποίους επιδιώκεται, πλην άλλων, κατά ρητή πρόβλεψη του άρθρου 1 του σχεδίου, η εγκαθίδρυση ενός αποτελεσματικού μηχανισμού, που θα συμβάλλει, στην υλοποίηση των διεθνών και ευρωπαϊκών δεσμεύσεων που έχει αναλάβει η χώρα για την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών και η διαμόρφωση σαφούς πλαισίου, ώστε να περιοριστούν οι αβεβαιότητες και οι συγκρούσεις χρήσεων γης. Για την επίτευξη των στόχων αυτών προβλέπονται όροι και κριτήρια που αφορούν τον εντοπισμό των κατ' αρχήν κατάλληλων, από απόψεως διαθέσιμου δυναμικού, περιοχών για την εγκατάσταση των οικείων έργων, τον καθορισμό περιοχών αποκλεισμού και ζωνών ασυμβατότητας, δηλαδή την εκ των προτέρων απαγόρευση της εγκαταστάσεως μονάδων ηλεκτροπαραγωγής εντός ή πλησίον περιοχών που χρήζουν, λόγω της περιβαλλοντικής και πολιτιστικής τους σημασίας ή της έντονης οικιστικής και οικονομικής τους ανάπτυξης, αυξημένης προστασίας, καθώς και την ενσωμάτωση στις επιμέρους ρυθμίσεις του σχεδίου συγκεκριμένων απαιτήσεων για την εξασφάλιση ενός υψηλού επιπέδου προστασίας του περιβάλλοντος και, ιδίως, για την αρμονική ένταξη των σχετικών έργων στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της ευρύτερης περιοχής εγκαταστάσεώς τους. Ειδικότερα, με τις διατάξεις, του δευτέρου κεφαλαίου του σχεδίου (άρθρου 4-11) καθορίζονται οι κανόνες χωροθέτησης των αιολικών εγκαταστάσεων και των συνοδών αυτών έργων, όπως οι γραμμές μεταφοράς υψηλής τάσεως, οι

υποσταθμοί ηλεκτρικής ενέργειας και οι οδικές συνδέσεις, η συνδυασμένη εφαρμογή των οποίων εκτιμάται ότι διασφαλίζει την ισορροπία μεταξύ της ανάγκης για άμεση προώθηση της ηλεκτροπαραγωγής από την εκμετάλλευση αιολικής ενέργειας και της εξασφάλισης ενός υψηλού δείκτη περιβαλλοντικής προστασίας. Οι κανόνες αυτοί, οι περισσότεροι εκ των οποίων διαφοροποιούνται για κάθε μία από τις τέσσερις κατηγορίες, στις οποίες διακρίνεται ο εθνικός χώρος, κατά τα εκτεθέντα στην προηγούμενη σκέψη, μπορούν να καταταγούν σε τρεις ομάδες. Η πρώτη αφορά τον καθορισμό περιοχών αποκλεισμού και ζωνών ασυμβατότητας, εντός ή πλησίον των οποίων απαγορεύεται απολύτως η χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων ή επιτρέπεται μεν υπό την επιφύλαξη, όμως, της τηρήσεως των ειδικώς καθοριζόμενων ελαχίστων αποστάσεων, η δεύτερη έχει ως αντικείμενο τον καθορισμό μέγιστων επιτρεπόμενων πυκνοτήτων αιολικών εγκαταστάσεων σε επίπεδο πρωτοβάθμιου οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης και η τρίτη περιλαμβάνει τους κανόνες ένταξης των εγκαταστάσεων αυτών στο τοπίο. Με τους κανόνες αυτούς, καθορίζεται, πλην άλλων, η φέρουσα ικανότητα εκάστης περιοχής, ο μέγιστος, δηλαδή, αριθμός ανεμογεννητριών που επιτρέπεται να εγκατασταθεί σε μία ενότητα χώρου ή η μέγιστη επιτρεπόμενη υπό εγκατάσταση ισχύς παραγόμενης ενέργειας. Κατά τις ειδικότερες προβλέψεις των ίδιων διατάξεων, δεν επιτρέπεται η χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων εντός περιοχών αποκλεισμού και ζωνών ασυμβατότητας, κοινών για όλες τις κατηγορίες εθνικού χώρου, που, λόγω της αυξημένης πολιτιστικής και περιβαλλοντικής τους σημασίας ή της οικιστικής και οικονομικής τους ανάπτυξης χρήζουν αυξημένης προστασίας. Παραλλήλως, προβλέπεται, ότι κατά την επιλογή της συγκεκριμένης θέσεως των αιολικών εγκαταστάσεων, πρέπει να τηρούνται ελάχιστες αποστάσεις από τις, κατά τα ανωτέρω, περιοχές αποκλεισμού και τις λοιπές ζώνες ασυμβατότητας, οι αποστάσεις δε αυτές, που καθορίζονται στο παράρτημα II του σχεδίου, διαφοροποιούνται ανάλογα με τη σημασία της περιοχής ή της ζώνης ασυμβατότητας και ανά κατηγορία εθνικού χώρου. Περαιτέρω, με τις επιμέρους ρυθμίσεις του σχεδίου επιχειρείται η κατά προτεραιότητα αξιοποίηση του αιολικού δυναμικού των Περιοχών Αιολικής Προτεραιότητας (Π.Α.Π.), ευρύτερων δηλαδή περιοχών του ηπειρωτικού χώρου, που περιλαμβάνουν περισσότερους του ενός πρωτοβάθμιους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης της ίδιας ή διαφορετικών περιφερειών της χώρας και οι οποίοι διαθέτουν συγκριτικά πλεονεκτήματα για την εγκατάσταση αιολικών σταθμών και προσφέρονται για την επίτευξη των χωροταξικών στόχων του σχεδίου (βλ. παράρτημα I). Ηπιότερη, αντιθέτως, εκμετάλλευση επιφυλάσσεται για τις Περιοχές Αιολικής Καταλληλότητας (Π.Α.Κ.), στις οποίες περιλαμβάνονται οι λοιπές περιοχές, ή και μεμονωμένες θέσεις, ενεργειακά αποδοτικές, κατά την κρίση της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας, και για τις οποίες οι καθοριζόμενες, μέγιστες επιτρεπόμενες ανά πρωτοβάθμιο οργανισμό τοπικής αυτοδιοίκησης, πυκνότητες αιολικών εγκαταστάσεων, είναι κατά πολύ κατώτερες των καθοριζόμενων για τις Π.Α.Π. Με τις ίδιες διατάξεις καθορίζεται, κατ' εφαρμογήν πολύπλοκων μαθηματικών τύπων, η φέρουσα ικανότητα εκάστης Π.Α.Π., η μέγιστη, δηλαδή, δυνατότητα χωροθέτησης αιολικών εγκαταστάσεων, εκπεφρασμένη σε αριθμό τυπικών ανεμογεννητριών και σε εγκατεστημένη ισχύ ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία είναι σημαντικά κατώτερη της μέγιστης διαθέσιμης προς εκμετάλλευση αιολικής ενέργειας (βλ. άρθρο 7 και παράρτημα III). Για τα κατοικημένα νησιά, το κατεξοχήν, δηλαδή, πεδίο ανάπτυξης ήπιων μορφών ενέργειας, επιχειρείται η αξιοποίηση του πλούσιου αιολικού τους δυναμικού υπό την επιφύλαξη της τηρήσεως των αυξημένων απαιτήσεων περιβαλλοντικής

προστασίας, που απορρέουν από το χαρακτήρα τους ως ιδιαίτερων και, κατά κανόνα, ευπαθών οικοσυστημάτων. Προς το σκοπό αυτό, το μεν επιτρεπόμενο ποσοστό εδαφοκάλυψης σε επίπεδο πρωτοβάθμιου οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης καθορίζεται στο ήμισυ του καθορισθέντος για τις Π.Α.Π. της ηπειρωτικής χώρας, χωρίς, μάλιστα, να προβλέπεται η δυνατότητα περαιτέρω αύξησής του, η δε φέρουσα ικανότητα των νησιών, η οποία προσδιορίζεται χωριστά για κάθε ένα από αυτά, συναρτάται ευθέως προς τη μεσοπρόθεσμη εξέλιξη της ενεργειακής ζήτησης (άρθρο 8). Με το προσβαλλόμενο ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού προβλέπονται και κριτήρια ένταξης των αιολικών εγκαταστάσεων στο τοπίο, τα οποία συναρτώνται με συγκεκριμένες κατηγορίες σημείων ιδιαίτερου ενδιαφέροντος, που καθορίζονται στο σχέδιο και είναι κοινές για όλες τις κατηγορίες εθνικού χώρου (βλ. παράρτημα IV). Κατά τις ειδικότερες προβλέψεις του σχεδίου, για την εκτίμηση των επιπτώσεων των υπό χωροθέτηση αιολικών μονάδων στο τοπίο λαμβάνεται υπόψη η οπτική παρεμβολή που προκαλείται σε σημεία ιδιαίτερου ενδιαφέροντος, που ευρίσκονται εντός κύκλου με κέντρο τη μονάδα και ακτίνα που διαφοροποιείται ανάλογα με τη σημασία του σημείου ιδιαίτερου ενδιαφέροντος και την κατηγορία του εθνικού χώρου, θεσπίζονται δε περιορισμοί για την εγκατάσταση σε θέση που βρίσκεται εντός του κύκλου αυτού, προς το σκοπό του περιορισμού της οπτικής υποβάθμισης του τοπίου. Όπως, εξάλλου, προκύπτει από το, κατά τα ανωτέρω, περιεχόμενό τους, οι κανόνες ένταξης των οικείων εγκαταστάσεων στο τοπίο είναι περισσότερο αυστηροί για τα κατοικημένα νησιά έναντι των λοιπών κατηγοριών του εθνικού χώρου, ενόψει των ιδιαιτεροτήτων του νησιωτικού χώρου. Κατά ρητή δε πρόβλεψη των ίδιων διατάξεων, ο έλεγχος της συμμορφώσεως προς τα, κατά τα ανωτέρω, κριτήρια χωροθέτησης είναι διπλός, καθόσον διενεργείται τόσο κατά τη διαδικασία προκαταρκτικής περιβαλλοντικής εκτίμησης και αξιολόγησης, όσο κατά το στάδιο της χορήγησης της κατ' άρθρο 3 του ν. 3468/2006 άδειας παραγωγής κατά τα ειδικότερα διαλαμβανόμενα στο παράρτημα V του σχεδίου. Εξάλλου, με τις διατάξεις του τρίτου κεφαλαίου (άρθρα 12 - 16), με τις οποίες τίθενται οι κανόνες για τη χωροθέτηση των μικρών υδροηλεκτρικών έργων, επιδιώκεται, μεταξύ άλλων, ο εντοπισμός υδατικών διαμερισμάτων με εκμεταλλεύσιμο υδραυλικό δυναμικό και των περιοχών αποκλεισμού, εντός ή πλησίον των οποίων απαγορεύεται η χωροθέτηση υδροηλεκτρικών εγκαταστάσεων, η αρμονική ένταξή τους στο φυσικό, πολιτιστικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, η μη υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας των υποδοχέων και η διατήρηση των υδροβιολογικών και οικολογικών χαρακτηριστικών τους, καθώς, επίσης, και η εν γένει ορθολογική διαχείριση των υδάτων σύμφωνα με τις απαιτήσεις της εθνικής και ευρωπαϊκής νομοθεσίας (άρθρο 12). Κατά τις ειδικότερες προβλέψεις των ανωτέρω διατάξεων κατεξοχήν κατάλληλες για την εγκατάσταση μικρών υδροηλεκτρικών έργων είναι οι ημιορεινές και ορεινές περιοχές της χώρας, στις οποίες εντοπίζεται αξιόλογο υδατικό δυναμικό, το οποίο, σε συνδυασμό με την υψομετρική διαφορά που επιτυγχάνεται από το σημείο υδροληψίας μέχρι τον σταθμό παραγωγής ενέργειας, εξασφαλίζει την επαρκή παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και, κατ' επέκταση, τη βιωσιμότητα του έργου (άρθρο 13), απαγορεύεται δε χωροθέτηση των έργων αυτών στις ρητώς μνημονευόμενες στο σχέδιο περιοχές αποκλεισμού (άρθρο 14). Παραλλήλως προβλέπονται δεσμευτικού χαρακτήρα κατευθύνσεις, που αφορούν το σχεδιασμό και την εν γένει κατασκευή και διάταξη των υδροηλεκτρικών εγκαταστάσεων, (άρθρο 15), καθώς, επίσης, και τα κριτήρια για την εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας των υποδοχέων, της μέγιστης, δηλαδή, δυνατότητας

εγκατάστασης μικρών υδροηλεκτρικών έργων στην ίδια γραμμή ύπαρξης υδροδυναμικού. Τέλος, προβλέπεται, μεταξύ άλλων, ότι πρέπει να εξασφαλίζεται καθ' όλο το μήκος του τμήματος της φυσικής κοίτης του υδατορέματος, η ελάχιστη απαιτούμενη ανά λεκάνη απορροής, οικολογική παροχή, όπως ορίζεται στο σχέδιο και ότι πρέπει να αποδίδεται ιδιαίτερη σημασία στην εκτίμηση των συσσωρευτικών επιπτώσεων των ήδη λειτουργούντων υδροηλεκτρικών έργων, που βρίσκονται σε απόσταση δέκα χιλιομέτρων ανάντη και κατάντη του προτεινόμενου έργου, κατά τη διαδικασία εγκρίσεως των περιβαλλοντικών όρων του έργου (άρθρο 16) (ΣτΕ 1421/2013).

► Με το επίδικο χωροταξικό σχέδιο δεν προκρίνεται συγκεκριμένη μορφή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και, ειδικότερα, η αιολική και η υδραυλική έναντι της ηλιακής ενέργειας. Το αντικείμενο του επίδικου σχεδίου δεν αφορά την εξατομικευμένη χρήση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, αλλά την ανάπτυξη του οικείου τομέα της εθνικής οικονομίας, που αναφέρεται στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, στη δε στρατηγική μελέτη τεκμηριώνεται επαρκώς τόσο η ανάγκη εκποίησης ενός τομειακού χωροταξικού σχεδίου εθνικού επιπέδου, όσο και η υιοθέτηση νομικώς δεσμευτικών κριτηρίων χωροθέτησης, τα οποία μπορούν να τύχουν περαιτέρω εξειδικεύσεως κατ' εκτίμηση των ιδιαιτεροτήτων των περιοχών υποδοχής, κατά το στάδιο της περιβαλλοντικής αδειοδοτήσεως. Είναι, επομένως, απορριπτέοι οι περί του αντιθέτου προβαλλόμενοι λόγοι ακυρώσεως, με τους οποίους δεν αμφισβητούνται ειδικώς οι σχετικές επιλογές της κανονιστικής δρώσας διοικήσεως (ΣτΕ 1421/2013).

► Με τις διατάξεις του άρθρου 5 παρ. 2 περ. α' του εγκριθέντος χωροταξικού πλαισίου, με τις οποίες καθορίζονται περιοχές αιολικής προτεραιότητας, δεν χωροθετείται μεγάλος αριθμός ανεμογεννητριών σε συγκεκριμένες περιοχές, όπως εσφαλμένως υπολαμβάνουν οι αιτούντες. Τούτο δε, διότι ο καθορισμός συγκεκριμένων περιοχών της χώρας, οι οποίες παρατίθενται στο παράρτημα Ι και σε σχετικό διάγραμμα, ως περιοχών αιολικής προτεραιότητας, δεν συνιστά χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων συγκεκριμένου ισχύος σε εκ των προτέρων μάλιστα, καθορισμένες θέσεις, όπως εσφαλμένως υπολαμβάνουν οι αιτούντες, αλλ' επιτρέπει απλώς την κατά προτεραιότητα χωροθέτηση των σχετικών έργων εντός των περιοχών αυτών, οι οποίες κατά τη δικαστικώς ανέλεγκτη τεχνική κρίση της διοικήσεως, διαθέτουν συγκριτικά πλεονεκτήματα, από απόψεως ενεργειακού δυναμικού, για την εγκατάσταση αιολικών σταθμών και είναι κατάλληλες, από χωροταξικής απόψεως, για την επίτευξη των σχετικών στόχων του σχεδιασμού, ο δε αναφερόμενος στο παράρτημα ΙΙΙ αριθμός ανεμογεννητριών ανά περιοχή αιολικής προτεραιότητας που συνιστά τη φέρουσα ικανότητά της αποτελεί το ανώτατο όριο επιτρεπόμενων τυπικών ανεμογεννητριών, η εγκατάσταση των οποίων εξαρτάται από τη συνδρομή των κατά την περιβαλλοντική νομοθεσία και τις λοιπές σχετικές διατάξεις απαιτούμενων προϋποθέσεων, διαπιστούμενη κατά την οικεία διοικητική διαδικασία . . . . Με τις ρυθμίσεις περί μεγίστων επιτρεπομένων πυκνοτήτων επιχειρείται ο καθορισμός, ανά πρωτοβάθμιο οργανισμό τοπικής αυτοδιοίκησης, ανώτατου ορίου εδαφοκάλυψης, οριζόμενου σε ποσοστό της έκτασης του οικείου δήμου, η υπέρβαση του οποίου καθιστά απαγορευμένη την εγκατάσταση νέων ή την επέκταση των ήδη υφισταμένων αιολικών μονάδων. Ειδικότερα, κατά την έννοια του επίδικου χωροταξικού σχεδίου, με τον καθορισμό του ορίου αυτού, που αποτελεί περιορισμό,

πρόσθετο προς τον αναφερόμενο στη φέρουσα ικανότητα των περιοχών εγκαταστάσεως αιολικών μονάδων, δεν καθίσταται επιτρεπτή η εξάντληση του προβλεπόμενου ποσοστού σε κάθε περίπτωση, και μάλιστα, ο καθορισμός νομίμως θεσμοθετημένων χρήσεων γης και τα ιδιαίτερα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά της προεπιλεγείσας περιοχής ενδέχεται να καθιστούν, παρά την ύπαρξη «αδιάθετου» ποσοστού καλύψεως, αδύνατη την εγκατάσταση νέων ανεμογεννητριών. Υπό την έννοια αυτή η συνάρτηση του ποσοστού καλύψεως εδαφών από αιολικές εγκαταστάσεις προς την έκταση του οικείου πρωτοβάθμιου οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης δεν προσκρούει, όπως εσφαλμένα υποστηρίζουν οι αιτούντες, σε κανόνες του χωροταξικού σχεδιασμού, των οποίων η τήρηση υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο, δηλαδή σε κανόνες που απορρέουν από το νόμο ή το Σύνταγμα. Η δυνατότητα, εξάλλου, επαύξησης του αριθμού ανεμογεννητριών που επιτρέπεται να εγκατασταθεί στην περιφέρεια ενός πρωτοβάθμιου οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης, βάσει του κατά τα ανωτέρω καθοριζόμενου ορίου κάλυψης εδαφών, με μεταφορά αντίστοιχου αριθμού ανεμογεννητριών σε άλλο δήμο, αφορώσα αποκλειστικώς την περίπτωση υλοποίησης επενδυτικών σχεδίων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας μεγάλης κλίμακας (άρθρο 19 του ν. 3468/2006), που εκτείνονται στην εδαφική περιφέρεια περισσότερων οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, και έχουσα εφαρμογή μόνο μεταξύ των οργανισμών αυτών, δεν αντίκειται στις αρχές περί ορθολογικού χωροταξικού σχεδιασμού, καθόσον, λόγω του περιορισμένου εύρους της και των αυστηρών προϋποθέσεων υπό τις οποίες τίθεται, δεν δύναται να ανατρέψει τις βασικές επιλογές και κατευθύνσεις του επίδικου σχεδίου, δεδομένου, μάλιστα, ότι η δυνατότητα αυτή προβλέπεται μόνο για τις περιοχές αιολικής προτεραιότητας, και ότι σε κάθε περίπτωση έχουν εφαρμογή οι απαγορεύσεις, οι οποίες προβλέπονται για τις περιοχές αποκλεισμού και τις ελάχιστες αποστάσεις από τις ζώνες ασυμβατότητας, και οι οποίες δεν αποτελούν απλές κατευθυντήριες οδηγίες, αλλά δεσμευτικού χαρακτήρα κανόνες δικαίου.

Ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τη βιομηχανία (ΦΕΚ, τ. Α.Α.Π. 151/13.4.2009, ΣτΕ 4013, 4784 και 4785/2013):

► Το ειδικό πλαίσιο, το οποίο εγκρίνεται με το άρθρο πρώτο της προσβαλλόμενης απόφασης, διαρθρώνεται σε επτά κεφάλαια και έξι παραρτήματα. Στο πρώτο κεφάλαιο (άρθρα 1-2) προσδιορίζονται ο σκοπός και το περιεχόμενο του πλαισίου, καθώς και η έκταση και το πεδίο εφαρμογής του, και επεξηγούνται οι βασικοί όροι που χρησιμοποιούνται στο κείμενο. Στο δεύτερο κεφάλαιο (άρθρο 3) παρατίθενται οι στόχοι της χωρικής βιομηχανικής πολιτικής, όπως καθορίζονται στο ειδικό πλαίσιο. Στο τρίτο κεφάλαιο (άρθρα 4-5) περιγράφεται η στρατηγική χωροταξική οργάνωση της βιομηχανίας, ειδικότερα, δε, το εθνικό πρότυπο και οι κατευθύνσεις κλαδικού και ειδικού χαρακτήρα. Ως προς τη χωροθέτηση της βιομηχανίας στον εθνικό χώρο, το πλαίσιο περιέχει κατευθύνσεις: Α) σε εθνικό επίπεδο αναφορικά με 1) πόλους και άξονες ανάπτυξης, 2) περιοχές εντατικοποίησης, επέκτασης, ποιοτικής αναδιάρθρωσης και στήριξης της βιομηχανίας, στις οποίες ασκούνται αντίστοιχες πολιτικές και 3) ειδικές κατηγορίες χώρου, δηλαδή χώρο ορεινό, παράκτιο και νησιωτικό με συγκεκριμένες προτεραιότητες για την ανάπτυξη της βιομηχανίας, καθώς και Β) σε επίπεδο διοικητικών ενοτήτων (περιφέρειες, νομούς). Οι

κατευθύνσεις αυτές απεικονίζονται σχηματικά στα Διαγράμματα I και II και αναλύονται λεπτομερώς στο Παράρτημα I (άρθρο 4). Περαιτέρω, περιλαμβάνονται κατευθύνσεις για ορισμένες κατηγορίες βιομηχανικών δραστηριοτήτων (υποκλάδους ή μονάδες) ή για ζητήματα ειδικού χαρακτήρα που συνδέονται με τη χωρική οργάνωση της βιομηχανίας και απαιτούν εξειδικευμένη αντιμετώπιση από το χωρικό σχεδιασμό, οι οποίες υπερισχύουν αντίθετων γενικών χωροθετικών κατευθύνσεων του πλαισίου (άρθρο 5). Οι κατευθύνσεις αυτές αφορούν σε: α) κατηγορίες βιομηχανικών δραστηριοτήτων με χωροθετική εξάρτηση από αγροτικές πρώτες ύλες, β) κατηγορίες δραστηριοτήτων με χωροθετική εξάρτηση από πρώτες ύλες προερχόμενες από εξόρυξη, γ) κατηγορίες βιομηχανικών δραστηριοτήτων με ανάγκη χωροθέτησης σε άμεση επαφή με θαλάσσιο μέτωπο, δ) μεγάλες υφιστάμενες βιομηχανικές επιχειρήσεις κρίσιμες για την τοπική οικονομία, για τις οποίες εγκρίνεται επιχειρηματικό σχέδιο διάσωσης και αναδιάρθρωσης, ε) επενδύσεις υψηλής τεχνολογίας, στ) βιομηχανικές επενδύσεις μείζονος σημασίας για την εθνική οικονομία, ζ) μονάδες της Οδηγίας Σεβέζο II και η) ειδικά θέματα που αφορούν τη χωροθέτηση ενεργειακών δραστηριοτήτων και μονάδων αφαλάτωσης σε όλα τα νησιά (πλην Εύβοιας και Κρήτης) και τις μονάδες επεξεργασίας λυμάτων και απορριμμάτων που είναι συμπληρωματικές βιομηχανικών μονάδων ή οργανωμένων υποδοχέων. Ειδικότερα, ως προς τις δραστηριότητες με χωροθετική εξάρτηση από αγροτικές πρώτες ύλες, προβλέπεται, μεταξύ άλλων, ότι είναι αποδεκτή η χωροθέτησή τους σε περιοχές αγροτικής γης υψηλής παραγωγικότητας και κατ' αρχήν αποδεκτή η χωροθέτησή τους σε περιοχές του δικτύου Natura 2000, εκτός των οικοτόπων κοινοτικής προτεραιότητας, σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που τίθενται από τα νομικά καθεστώτα προστασίας τους. Περαιτέρω, ως προς τις δραστηριότητες με χωροθετική εξάρτηση από πρώτες ύλες προερχόμενες από εξόρυξη και, συγκεκριμένα, εγκαταστάσεις πρωτογενούς επεξεργασίας ορυκτών πρώτων υλών, μονάδες μεταποίησης και μονάδες ηλεκτροπαραγωγής ορίζονται οι εξής κατευθύνσεις: α) επιτρέπονται σε χωροθετημένα μεταλλεία ή λατομεία, β) είναι δυνατή η χωροθέτησή τους σε περιοχές του δικτύου Natura 2000, εκτός των οικοτόπων κοινοτικής προτεραιότητας, σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που τίθενται από τα νομικά καθεστώτα προστασίας τους και γ) είναι κατ' αρχήν αποδεκτή η εγκατάστασή τους σε δάση ή δασικές εκτάσεις, στο πλαίσιο των διατάξεων της δασικής νομοθεσίας, όταν δεν είναι τεχνικοοικονομικά πρόσφορη ή εφικτή η εγκατάσταση εκτός των περιοχών αυτών. Στο τέταρτο κεφάλαιο (άρθρα 6-8) περιλαμβάνονται κατευθύνσεις για το καθεστώς χωροθέτησης και δόμησης της βιομηχανίας. Ειδικότερα, ως προς την οργανωμένη χωροθέτηση της βιομηχανίας, προβλέπεται ότι πρέπει να αναμορφωθεί το σύστημα των οργανωμένων υποδοχέων, τίθενται οι χωροταξικές προϋποθέσεις δημιουργίας τους, καθορίζεται η διαδικασία ίδρυσής τους, ορίζονται επιτρεπόμενες χρήσεις, πολεοδομικοί και λοιποί όροι, καθώς και κίνητρα για τη βελτίωση της συγκριτικής ελκυστικότητάς τους, και παρατίθεται ενδεικτική εκτίμηση των απαιτούμενων εκτάσεων για την εγκατάστασή τους (άρθρο 6 σε συνδυασμό με το Παράρτημα II). Περαιτέρω, ορίζονται κατευθύνσεις για το καθεστώς και τους όρους δόμησης της βιομηχανίας σε εκτός σχεδίου περιοχές (άρθρο 7), καθώς και κριτήρια και συμβατότητες χωροθέτησης των βιομηχανικών μονάδων και υποδοχέων που συνδέονται με τα χαρακτηριστικά της περιοχής χωροθέτησης (άρθρο 8). Στο πέμπτο κεφάλαιο (άρθρα 9-10) περιλαμβάνονται κατευθύνσεις για τον υποκείμενο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό και επί άλλων ειδικών ζητημάτων. Στο έκτο

κεφάλαιο (άρθρο 11) περιγράφεται το πρόγραμμα δράσης για την εφαρμογή του ειδικού πλαισίου. Στο έβδομο κεφάλαιο (άρθρα 12-14), εκτός από τις μεταβατικές και τις καταργούμενες διατάξεις, ενσωματώνονται: α) τα έξι παραρτήματα που περιλαμβάνουν κατευθύνσεις για τη χωρική οργάνωση της βιομηχανίας σε περιφερειακό και νομαρχιακό επίπεδο (Παράρτημα Ι), ενδεικτική εκτίμηση των απαιτούμενων εκτάσεων για οργανωμένους υποδοχείς της βιομηχανίας (Παράρτημα ΙΙ), κατευθύνσεις για τροποποιήσεις και συμπληρώσεις του ν. 2742/1999 (Παράρτημα ΙΙΙ), κατευθύνσεις για μηχανισμούς εφαρμογής, παρακολούθησης και ελέγχου της χωρικής ανάπτυξης της βιομηχανίας (Παράρτημα ΙV), τα συμπλέγματα βιομηχανικών κλάδων (Παράρτημα V) και επεξήγηση των χρησιμοποιούμενων συντομογραφιών (Παράρτημα VI), καθώς και β) τα τρία διαγράμματα που απεικονίζουν το εθνικό πρότυπο χωροταξικής οργάνωσής της (Διάγραμμα Ι), το πρότυπο χωροταξικής οργάνωσης στην Αττική (Διάγραμμα Ια) και κατευθύνσεις για τη χωρική βιομηχανική πολιτική σε επίπεδο νομού (Διάγραμμα ΙΙ). Τέλος, με το άρθρο δεύτερο της προσβαλλόμενης απόφασης ορίζεται σε δεκαπέντε έτη το χρονικό διάστημα ισχύος των ρυθμίσεων του πλαισίου και λαμβάνεται πρόνοια για την αναθεώρησή του και την παρακολούθηση των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων που προκαλούνται από την εφαρμογή του.

► Στο προσβαλλόμενο ειδικό χωροταξικό πλαίσιο περιλαμβάνονται συγκεκριμένες κατευθύνσεις και ειδικότερες ρυθμίσεις, όπως είναι τα κριτήρια και οι συμβατότητες χωροθέτησης βιομηχανικών μονάδων και υποδοχέων, οι κατευθύνσεις δε αυτές δεσμεύουν τον υποκείμενο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό και πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την έγκριση περιβαλλοντικών όρων και τη χορήγηση των απαιτούμενων αδειών για την εγκατάσταση και λειτουργία των σχετικών έργων και, συνεπώς, αναπτύσσουν πλήρη κανονιστική ισχύ, καθόσον δεν είναι δυνατή η αδειοδότηση έργων που δεν πληρούν τα προβλεπόμενα από το σχέδιο κριτήρια. Σε περίπτωση, εξάλλου, συνδρομής των κριτηρίων και λοιπών όρων και προϋποθέσεων που ορίζονται με το προσβαλλόμενο ειδικό χωροταξικό πλαίσιο, είναι μεν κατ' αρχήν επιτρεπτή η χωροθέτηση βιομηχανικών μονάδων, σε οργανωμένο υποδοχέα, είτε εκτός αυτού υπό προϋποθέσεις, απαιτείται, όμως, να τηρηθεί η αναγκαία κατά νόμον διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης, στο πλαίσιο της οποίας θα κριθεί αν συντρέχουν οι κατά την περιβαλλοντική νομοθεσία προβλεπόμενες προϋποθέσεις για την εγκατάσταση του συγκεκριμένου έργου στην προεπιλεγείσα περιοχή και θέση και θα επιβληθούν οι, κατά την κρίση της διοικήσεως, αναγκαίοι περιβαλλοντικοί όροι για την πρόληψη και τον περιορισμό των δυσμενών επιπτώσεων της οικείας δραστηριότητας στο περιβάλλον, κατ' εκτίμηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του έργου και της περιοχής εγκαταστάσεώς του (ΣτΕ 4013/2013).

► Το ειδικό πλαίσιο περιλαμβάνει: α) στόχους και κατευθύνσεις για τη χωρική διάσταση της εθνικής βιομηχανικής πολιτικής, β) κατευθύνσεις και προτεραιότητες για τη στρατηγική χωρική οργάνωση της βιομηχανίας σε περιφερειακό και νομαρχιακό επίπεδο, γ) κατευθύνσεις κλαδικού και ειδικού χαρακτήρα για τη στρατηγική χωρική οργάνωση της βιομηχανίας, δ) κατευθύνσεις για τη μεταρρύθμιση του καθεστώτος και των όρων οργανωμένης χωροθέτησης της βιομηχανίας, καθώς και προτάσεις συναφών

κινήτρων και ποσοτικές εκτιμήσεις για τις σχετικές ανάγκες, ε) κατευθύνσεις για τη μεταρρύθμιση του καθεστώτος και των όρων δόμησης της βιομηχανίας σε εκτός σχεδίου περιοχές, στ) κριτήρια και ειδικές κατευθύνσεις για τη χωροθέτηση των βιομηχανικών μονάδων, ζ) κατευθύνσεις για τον υποκείμενο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό, η) κατευθύνσεις για τη συμπλήρωση και την τροποποίηση του ν. 2742/1999, θ) κατευθύνσεις για μηχανισμούς εφαρμογής, παρακολούθησης και ελέγχου της χωρικής ανάπτυξης της βιομηχανίας, ι) κατευθύνσεις για τον αναπτυξιακό προγραμματισμό και κ) κατευθύνσεις για τις υποδομές γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος και λοιπές δράσεις που συνδέονται με τη χωρική ανάπτυξη της βιομηχανίας. Επιπλέον, με το προσβαλλόμενο ειδικό πλαίσιο προτείνεται πρόγραμμα δράσης, στο οποίο εξειδικεύονται οι απαιτούμενες για την εφαρμογή του ενέργειες, δράσεις, ρυθμίσεις και προγράμματα (άρθρο 11). Εξάλλου, όπως προκύπτει από το περιεχόμενο της σχετικής ΣΜΠΕ, ως προς τη μεθοδολογία του σχεδιασμού έχει επιλεγεί η κατευθυντήρια προσέγγιση, αλλά με επαρκή, ανάλογα με την περίπτωση, εξειδίκευση των κατευθύνσεων, με χρήση διαγραμματικών ζωνών και άλλων χωρικών στοιχείων, ώστε να εφαρμόζονται με επαρκώς ομοιογενή και συντονισμένο τρόπο οι κατευθύνσεις, κατά την αναγκαία εξειδίκευσή τους. Η προσέγγιση δε αυτή χαρακτηρίζει τα συστήματα σχεδιασμού που είναι συγγενέστερα προς το ελληνικό, όπως της Γαλλίας και εν μέρει της Γερμανίας, και υιοθετείται από το προσβαλλόμενο ειδικό πλαίσιο, με ευέλικτη χρήση που είναι αναγκαία λόγω του ευρέως φάσματος χωρικών θεμάτων διαφορετικού χαρακτήρα που καλύπτονται από το πλαίσιο (ΣτΕ 4013/2013).

► Οι οδηγίες 2008/50/EK για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και 2008/105/EK για την προστασία των επιφανειακών υδάτων, οι οποίες έθεσαν νέους κανόνες ως προς τις οριακές τιμές εκπομπών στην ατμόσφαιρα και τις μέγιστες συγκεντρώσεις ρύπων στα επιφανειακά ύδατα, είναι μεν προγενέστερες της προσβαλλόμενης πράξεως, αλλά κατά την έκδοση της πράξεως αυτής δεν είχαν ενσωματωθεί στο εσωτερικό δίκαιο, ούτε άλλωστε είχε παρέλθει η προθεσμία μεταφοράς τους και συνεπώς δεν ήταν εφαρμοστέες κατά τον κρίσιμο χρόνο. Και ναι μεν, όπως έχει κριθεί από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, κατά το χρονικό διάστημα από την έναρξη ισχύος της οδηγίας έως τη λήξη της οριζόμενης για τη συμμόρφωση των κρατών μελών προθεσμίας, τα εθνικά όργανα οφείλουν να απέχουν από τη θέσπιση διατάξεων ή τη λήψη μέτρων ικανών να θέσουν σοβαρά σε κίνδυνο την υλοποίηση του επιδιωκόμενου από την οδηγία αποτελέσματος (βλ. C-129/96, Inter-Environnement Wallonie ASBL, C-212/04, Αδενέλερ κ.λπ., της 4^{ης} Ιουλίου 2006, C-138/05, Stichting Zuid-Hollandse Milieufederatie, της 14^{ης} Σεπτεμβρίου 2006, C-422/05, Επιτροπή κατά Βελγίου, της 14^{ης} Ιουνίου 2007, C-261/07, VTB-VAB NV, της 23^{ης} Απριλίου 2009), στην προκειμένη περίπτωση όμως, με την προσβαλλόμενη πράξη δεν εγκρίνεται συγκεκριμένο έργο, αλλά ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αιεφόρου ανάπτυξης για τη Βιομηχανία, το οποίο, με το ήδη προαναφερθέν περιεχόμενο, δεν παραβιάζει την ανωτέρω υποχρέωση (πρβλ. ΣτΕ 4357/2011). Εξάλλου, για την έκδοση του ειδικού αυτού πλαισίου έχει ληφθεί υπόψη η ισχύουσα περιβαλλοντική νομοθεσία, η οποία θέτει όρια για τη διάθεση ρυπογόνων ουσιών στην ατμόσφαιρα και στα ύδατα, και προϋποθέτει την επιβολή όρων λειτουργίας των εγκαταστάσεων, μεταξύ άλλων και ως προς τα όρια εκπομπών μέσω της διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης (προκαταρκτική περιβαλλοντική εκτίμηση και έγκριση περιβαλλοντικών όρων). Σε κάθε περίπτωση, για

την έκδοση της προσβαλλόμενης έχει ληφθεί υπόψη η οδηγία - πλαίσιο για την ποιότητα της ατμόσφαιρας (96/62/EK) προβλέπεται δε από το ειδικό πλαίσιο σειρά μέτρων για τον περιορισμό της ατμοσφαιρικής ρύπανσης (αρ. 11 παρ. Α1 περ. 8, παρ. Α2 περ. 10 και παρ. Β2 περ. 1 του ειδικού πλαισίου). Επίσης, για την έκδοση της προσβαλλόμενης λαμβάνεται υπόψη η οδηγία 2006/11/EK για τη ρύπανση από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες στο υδάτινο περιβάλλον της Κοινότητας. Τέλος, η προσβαλλόμενη πράξη δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2006/118/EK, δεδομένου ότι με το επίδικο ειδικό πλαίσιο δεν εγκρίνεται η εκτέλεση συγκεκριμένου έργου ούτε χορηγείται άδεια για την άμεση ή έμμεση απόρριψη ουσιών στα υπόγεια ύδατα, ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι, σύμφωνα με τις διατάξεις της νέας αυτής οδηγίας, ο καθορισμός των τιμών αυτών γίνεται από τα κράτη - μέλη, μέχρι δε την έκδοση της προσβαλλομένης πράξεως οι τιμές αυτές δεν είχαν καθορισθεί (ΣτΕ 4784/2013, πρβλ. ΣτΕ 4357/2011).

Ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τις υδατοκαλλιέργειες (ΦΕΚ, τ. Β' 2505/4.11.2011, ΣτΕ 4966/2014, 4982-6/2014 και 3077/2015):

► Το πλαίσιο αυτό διαρθρώνεται σε πέντε κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο (άρθρα 1 - 4) καθορίζονται ο σκοπός και το περιεχόμενο του πλαισίου, εξειδικεύονται οι στόχοι του, οριοθετείται το πεδίο εφαρμογής του, αποσαφηνίζεται η έννοια των κρίσιμων για την εφαρμογή του όρων και διακρίνονται οι υδατοκαλλιέργειες σε κατηγορίες. Στο δεύτερο κεφάλαιο (άρθρα 5 - 6) προσδιορίζονται το Εθνικό Πρότυπο Χωροταξικής Οργάνωσης Υδατοκαλλιεργειών, οι κατευθύνσεις για το καθεστώς και τους όρους χωροθέτησης μονάδων και υποδοχέων υδατοκαλλιεργειας, τα κριτήρια και οι συμβατότητες χωροθέτησης νέων εγκαταστάσεων υδατοκαλλιεργειών ή εγκαταστάσεων άλλων δραστηριοτήτων πλησίον αυτών. Ειδικότερα, τίθενται κανόνες για τη χωροθέτηση μονάδων θαλάσσιας ιχθυοκαλλιέργειας, των υδατοκαλλιεργειών εσωτερικών γλυκών υδάτων (λίμνες, ποτάμια, πηγές κ.λπ.) και της υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας σε φυσικά υφάλμυρα οικοσυστήματα (λιμνοθάλασσες και λοιποί υδάτινοι σχηματισμοί, κ.ά.). Ως προς τις μονάδες θαλάσσιας υδατοκαλλιεργειας προβλέπεται ότι αναπτύσσονται σε επιλεγμένες θαλάσσιες περιοχές, οι οποίες κρίνονται κατάλληλες για τη χωροθέτηση υδατοκαλλιεργητικών μονάδων (ΠΑΥ), κατατάσσονται δε σε πέντε κατηγορίες (Α-Ε). Μέσα στις ΠΑΥ προσδιορίζονται ζώνες, είτε οργανωμένες με φορέα διαχείρισης (ΠΟΑΥ), είτε με μορφή άτυπων συγκεντρώσεων (ΠΑΣΜ). Η επακριβής χωροθέτηση των ΠΟΑΥ πραγματοποιείται σε υποκείμενο επίπεδο σχεδιασμού (χωροταξικό, πολεοδομικό ή τομεακό). Χωροθέτηση νέων μονάδων γίνεται σε ΠΟΑΥ και ΠΑΣΜ. Εξάλλου, προβλέπεται και η δυνατότητα μεμονωμένων χωροθετήσεων, εντός ή εκτός Π.Α.Υ, υπό προϋποθέσεις. Ως προς τη χωροθέτηση των μονάδων υδατοκαλλιεργειας γλυκών υδάτων, προβλέπεται κατ' αρχήν ότι οι εν λόγω μονάδες χωροθετούνται μεμονωμένα, κατά το δυνατόν εγγύς σε πηγές τροφοδότησής τους με νερό, όπως λίμνες, ποτάμια, πηγές νερού. Ως προς τη χωροθέτηση της υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας σε φυσικά υφάλμυρα οικοσυστήματα προβλέπεται ότι ασκείται σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που προβλέπονται από το καθεστώς προστασίας τους, ιδιαίτερα όσον αφορά στις επιτρεπόμενες παρεμβάσεις, αξιοποιώντας τα ιδιαίτερα οικολογικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά τους. Περαιτέρω, καθορίζονται οι αναγκαίες προϋποθέσεις για την

εγκατάσταση μονάδων υδατοκαλλιέργειας, η διαδικασία ίδρυσης ΠΟΑΥ, οι επιτρεπόμενες εγκαταστάσεις (συνοδές και υποστηρικτικές χερσαίες εγκαταστάσεις) και τα κίνητρα για μετεγκατάσταση μονάδων, τη δημιουργία νέων ή τη μετατροπή των υφιστάμενων σε βιολογικές, όπως επίσης για την ανάπτυξη υδατοκαλλιεργιών σε απομακρυσμένες περιοχές. Στο τρίτο κεφάλαιο (άρθρα 8 - 9) ορίζονται οι κατευθύνσεις για τον υποκείμενο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό και λοιπές κατευθύνσεις για τη βελτίωση ή τροποποίηση υφιστάμενων διατάξεων (περί αιγιαλού και παραλίας, για τις μισθώσεις θαλάσσιων εκτάσεων, περί περιβαλλοντικής αδειοδότησης κ.λπ.). Στο τέταρτο κεφάλαιο (άρθρο 10) περιλαμβάνεται το πρόγραμμα δράσης για την περίοδο 2010 - 2024, δηλαδή, τα μέτρα και οι δράσεις που απαιτούνται για την αποτελεσματική εφαρμογή του ειδικού χωροταξικού πλαισίου, καθώς και οι φορείς και οι πηγές χρηματοδότησής τους. Στο πέμπτο κεφάλαιο (άρθρο 11 - 13) ενσωματώνονται οι πίνακες 1 και 2 του παραρτήματος, που περιλαμβάνουν τις κατηγορίες περιοχών ανάπτυξης υδατοκαλλιεργιών (ΠΑΥ) και οι περιοχές άτυπης συγκέντρωσης μονάδων (ΠΑΣΜ) για τη μεταβατική περίοδο που προβλέπεται στο άρθρο 5 παρ. ΙΙα του ειδικού πλαισίου, με βάση τις προτεινόμενες ΠΟΑΥ από τις μελέτες που εκπονήθηκαν στα πλαίσια του Ε.Π. «Αλιεία» και των ΠΕΠ, καθώς και Χάρτης που αποτυπώνει το εθνικό πρότυπο χωροταξικής οργάνωσης της υδατοκαλλιεργιτικής δραστηριότητας. Επίσης, περιλαμβάνονται μεταβατικές και καταργούμενες διατάξεις. Τέλος, η ισχύς των ρυθμίσεων του πλαισίου, ορίζεται σε δεκαπέντε έτη (ΣτΕ 4966/2014, 4982-6/2014 και 3077/2015).

► Οι ΠΑΥ ορίζονται ως, από χωροταξική άποψη, ευρύτερες περιοχές αναζήτησης θέσεων για υποδοχείς (ΠΟΑΥ ή ΠΑΣΜ) και μεμονωμένες μονάδες, πρόκειται, δηλαδή για ζώνες χωροταξικού χαρακτήρα, χωρίς σαφή οριοθέτηση, που περιλαμβάνουν πληθώρα άλλων δραστηριοτήτων και εξειδικεύονται από χωρικό σχεδιασμό κατώτερων χωρικών επιπέδων, έχουν ως βασικό προορισμό να περιορίσουν τις περιοχές, όπου μπορεί να αναπτύσσεται η υδατοκαλλιέργεια και να παρέχουν βασικές κατευθύνσεις για τον τρόπο ανάπτυξής της, όπως συνάδει με το χαρακτήρα του Επίδικου Πλαισίου ως κειμένου κατευθυντήριου χαρακτήρα, ενώ λεπτομερείς επιτόπιες μετρήσεις, θα πραγματοποιηθούν κατά τη διαδικασία κατάρτισης και έγκρισης των μελετών για τις ΠΟΑΥ ή των ΜΠΕ για τις μεμονωμένες μονάδες, οι οποίες θα συγκεκριμενοποιούν τη φέρουσα ικανότητα της ευρύτερης και της άμεσης περιοχής εγκατάστασης της δραστηριότητας, βάσει των κριτηρίων που προβλέπονται στα άρθρα 6 και 7 του επίδικου πλαισίου. Συνεπώς πρέπει ν' απορριφθεί ως αβάσιμος ο λόγος ακυρώσεως με τον οποίο προβάλλεται ότι ο καθορισμός και η κατηγοριοποίηση των ΠΑΥ με το επίδικο πλαίσιο δεν θεμελιώνεται στην εκπονηθείσα ΣΜΠΕ με αναφορά ως προς τα κατάλληλα περιβαλλοντικά κριτήρια (ΣτΕ 4966/2014 και 4982-6/2014) . . . . . Επειδή με το επίδικο πλαίσιο προβλέπονται μόνο οι ΠΑΥ, δηλαδή περιοχές κατ' αρχήν κατάλληλες για την εγκατάσταση ΠΟΑΥ και τη μεμονωμένη χωροθέτηση μονάδων και ΠΑΣΜ, στη μελέτη δεν περιλαμβάνονται στοιχεία για τη φέρουσα ικανότητα των περιοχών, η οποία θα προσδιοριστεί με βάση τα συγκεκριμένα δεδομένα της θέσης, είτε κατά τη διαδικασία έγκρισης ΠΟΑΥ, είτε κατά την περιβαλλοντική αδειοδότηση μεμονωμένης μονάδας, κατά τα προβλεπόμενα στο Ειδικό Πλαίσιο. Συνεπώς, ως προς το ζήτημα της φέρουσας ικανότητας το Επίδικο Ειδικό Πλαίσιο αντιστοιχεί στο επίπεδο του σχεδιασμού που υλοποιεί, δίνοντας κατευθύνσεις τόσο για τα κατώτερα επίπεδα

σχεδιασμού όσο και για τη διαδικασία της μεμονωμένης χωροθέτησης, όπου διακρίνει μεταξύ ΠΟΑΥ και μεμονωμένων μονάδων (ΣτΕ 4982-6/2014)

► Ο καθορισμός των ΠΑΥ δεν στηρίχθηκε ούτε αποκλειστικά, ούτε κυρίως στην υφιστάμενη πραγματική κατάσταση, η οποία, ωστόσο, δεν μπορούσε να αγνοηθεί με δεδομένη την επί 25ετία ανάπτυξη του τομέα και τις ήδη εγκατεστημένες και λειτουργούσες επιχειρήσεις υδατοκαλλιέργειας στο σύνολο σχεδόν της Ελληνικής Επικράτειας. επίμαχος σχεδιασμός βασίστηκε στην εκ νέου αξιολόγηση των περιοχών βάσει επιστημονικών κριτηρίων, προς το σκοπό της εξυπηρέτησης των αρχών της ορθολογικής χωροταξίας και όχι για τη νομιμοποίηση υφιστάμενων πραγματικών καταστάσεων, οι οποίες, άλλωστε, δεν ήταν αυθαίρετες, αλλά, κατά το μεγαλύτερο μέρος τους επρόκειτο για ατομικές χωροθετήσεις βάσει νομίμων κριτηρίων (ΣτΕ 4982-6/2014) . . . . Με τις μεταβατικού χαρακτήρα διατάξεις του σχεδίου, με τις οποίες προβλέπεται η απομάκρυνση όσων μονάδων δεν πληρούν τους όρους του, επιτυγχάνεται η εφαρμογή των κατευθύνσεων του και στις υφιστάμενες μονάδες, αναγκαία προϋπόθεση για την αποτελεσματική εφαρμογή των επιμέρους προβλέψεών του. Τούτο δε ενόψει της ρητής πρόβλεψης ότι θεωρούνται νόμιμα χωροθετημένες οι υφιστάμενες μονάδες που πληρούν τους κανόνες σχεδιασμού και τα κριτήρια χωροθέτησης του προσβαλλόμενου πλαισίου. Με αυτή την έννοια η σχετική διάταξη (άρθρο 12 παρ. 1) δεν αντίκειται στο άρθρο 24 του Συντάγματος, δεδομένου και ότι η θέσπιση μεταβατικών ρυθμίσεων για την αδειοδότηση υφιστάμενων μονάδων δεν αποκλείεται να αποτελεί περιεχόμενο ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού, όπως το επίδικο, το οποίο ρυθμίζει μια επί μακρόν υφιστάμενη παραγωγική δραστηριότητα (ΣτΕ 4982-6/2014).

x. Ρυθμίσεις ειδικών χωροταξικών πλαισίων

για τα δάση και τις περιοχές που υπάγονται σε καθεστώς αυξημένης περιβαλλοντικής προστασίας

Ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας:

► Κατά την έννοια των άρθρων 24 και 106 παρ. 1 του Συντάγματος, που κατοχυρώνουν την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, σημαντικό στοιχείο του φυσικού περιβάλλοντος είναι τα ευπαθή ή ευαίσθητα οικοσυστήματα, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και τα μικρά νησιά, τα οποία χαρακτηρίζονται από την ενότητα και τη λιτή συμμετρία του τοπίου τους, από το εκτεταμένο ανάπτυγμα ακτών σε σχέση προς την έκτασή τους, και τη στενή αλληλεξάρτηση των ανθρωπογενών συστημάτων (δημογραφικού, πολιτιστικού, κοινωνικοοικονομικού κ.ά.) και του φυσικού περιβάλλοντος, με συνέπεια να είναι ιδιαίτερα ευάλωτα σε εξωγενείς παρεμβάσεις. Ειδικότερη εκδήλωση της συνταγματικής αυτής μέριμνας αποτελεί η διάταξη του άρθρου 101 παρ. 4 του Συντάγματος που αναφέρεται στις ιδιαίτερες συνθήκες των νησιωτικών περιοχών. Ουσιώδης όρος για την προστασία των μικρών νησιών, είναι τα ειδικά χωροταξικά σχέδια, τα οποία, δεδομένου ότι τα νησιά είναι δεκτικά μόνον ήπιας ανάπτυξης, πρέπει να προβλέπουν και να διατάσσουν στο χώρο των νησιών μόνο εκείνες τις μορφές ανάπτυξης που είναι συμβατές με την αρχή της διατήρησης αμείωτου του πολιτιστικού και φυσικού κεφαλαίου τους. Κύριος, εξάλλου, παράγοντας

για τον καθορισμό των ορίων της φέρουσας ικανότητας των μικρών νησιών είναι το ενεργειακό τους σύστημα, από το οποίο εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό η βιώσιμη ανάπτυξή τους. Στο πλαίσιο αυτό δεν αποκλείεται η εφαρμογή μεθόδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας φιλικών προς το περιβάλλον, όπως είναι, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, για την ανάπτυξη των οποίων τα μικρά νησιά αποτελούν το κατεξοχήν προσφερόμενο πεδίο εφαρμογής τους, υπό την προϋπόθεση ότι λαμβάνεται υπόψη η ιδιαιτερότητα του νησιωτικού χώρου (πρβλ. ΣτΕ 3628, 3752/2009, 3606/2007, 2425/2000). Περαιτέρω, εντός του ως άνω πλαισίου, δικαιολογημένη παρίσταται κατ' αρχήν η εισαγωγή διαφορετικών ρυθμίσεων για τα νησιά εν σχέσει προς τις λοιπές περιοχές της ηπειρωτικής χώρας, οι οποίες, εφόσον δεν υπάγονται σε ιδιαίτερο προστατευτικό καθεστώς, επιτρεπτός, κατ' αρχήν, υφίστανται εντονότερη παραγωγική και εν γένει αναπτυξιακή δραστηριότητα από εκείνη στην οποία υπόκειται ο νησιωτικός χώρος . . . . . Με το ειδικό χωροταξικό πλαίσιο για τον τουρισμό εισάγονται ειδικοί κανόνες χωροθέτησης για τα κατοικημένα νησιά, με τους οποίους επιχειρείται η ενσωμάτωση των απαιτήσεων περιβαλλοντικής προστασίας που απορρέουν από τον χαρακτήρα τους ως ιδιαίτερων και, κατά κανόνα, ευπαθών οικοσυστημάτων. Οι εισαχθείσες ρυθμίσεις ανταποκρίνονται, περαιτέρω, στις τεχνικής φύσεως ιδιαιτερότητες των νησιών, τα οποία, πλην της Εύβοιας, παραμένουν μη διασυνδεδεμένα με το σύστημα μεταφοράς και το δίκτυο διανομής ηλεκτρικής ενέργειας της ηπειρωτικής χώρας. Η αντιμετώπιση, εξάλλου, των κατοικημένων νησιών ως ιδιαίτερης κατηγορίας χώρου δικαιολογείται, κατά την εκτίμηση της διοικήσεως και λόγω των ιδιαίτερων χωροταξικών και περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών τους, τα σημαντικότερα εκ των οποίων συνίστανται στο υψηλό αιολικό τους δυναμικό στο σύνολο της επιφάνειάς τους, στην περιορισμένη έκτασή τους, τον έντονο τουριστικό τους προσανατολισμό και τα αξιόλογα φυσικά και πολιτιστικά τους στοιχεία. Εξαιρέσει των διατάξεων περί καθορισμού των περιοχών αποκλεισμού και των ζωνών ασυμβατότητας και των ρυθμίσεων περί τηρήσεως ελάχιστων αποστάσεων, οι οποίες είναι κοινές για όλες τις κατηγορίες του εθνικού χώρου, τόσο το μέγιστο ποσοστό κάλυψης ανά οργανισμό τοπικής αυτοδιοίκησης και η φέρουσα ικανότητά τους, όσο και οι κανόνες ένταξης των σχετικών εγκαταστάσεων στο τοπίο διαφοροποιούνται ουσιωδώς από εκείνους που ισχύουν για την ηπειρωτική χώρα . . . . . Η φέρουσα, εξάλλου, ικανότητα των νησιών, η οποία προσδιορίζεται χωριστά για κάθε ένα από αυτά, συναρτάται ευθέως προς το επίπεδο αιχμής της ενεργειακής ζήτησης σε μέσο – μακροπρόθεσμο ορίζοντα (δεκαετία), προβλεπομένου, ειδικότερα, ότι η συνολική ισχύς των εγκατεστημένων σε κάθε νησί αιολικών σταθμών δεν μπορεί κατ' αρχήν να υπερβαίνει το διπλάσιο της, κατά τα ανωτέρω, ζήτησης, η οποία αποτελεί κριτήριο συνδεδεμένο με τις πραγματικές ενεργειακές ανάγκες των νησιών. Ως εκ τούτου ο καθορισμός της φέρουσας ικανότητας των νησιών διαφοροποιείται ουσιωδώς από τη μέθοδο προσδιορισμού της αντίστοιχης ικανότητας των περιοχών αιολικής προτεραιότητας, ο οποίος συνίσταται, ειδικότερα, στην εξεύρεση κατ' εφαρμογήν μαθηματικών τύπων του μέγιστου αριθμού ανεμογεννητριών που μπορούν να εγκατασταθούν στην εδαφική περιφέρεια κάθε περιοχής. Αυστηρότεροι είναι, εξάλλου, και οι κανόνες ένταξης των οικείων εγκαταστάσεων στο τοπίο (μέγιστη πυκνότητα εγκατάστασης ανεμογεννητριών, αποστάσεις από σημεία ιδιαίτερου ενδιαφέροντος και κανόνες πυκνότητας και οπτικής κάλυψης), οι οποίοι, κατά ρητή πρόβλεψη του σχεδίου, διαμορφώθηκαν μετά από συνεκτίμηση των ιδιαιτεροτήτων του νησιωτικού χώρου. Υπό τα δεδομένα αυτά και ενόψει όσων έχουν ήδη εκτεθεί

ανωτέρω, ο καθορισμός ειδικών κανόνων χωροθέτησης για την εγκατάσταση αιολικών σταθμών στα κατοικημένα νησιά, αποτελεί ειδικότερη εκδήλωση της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης του νησιωτικού χώρου και της γενικότερης μέριμνας του συντακτικού νομοθέτη για τη διατήρηση του χαρακτήρα τους και την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς τους περιβάλλοντος. Απορριπτέοι τυγχάνουν ως εκ τούτου, οι περί του αντιθέτου ισχυρισμού των αιτούντων, με τους οποίους προβάλλεται ότι ο κανονιστικός νομοθέτης, κατά παράβαση της αρχής της αιεφορίας, δεν καθόρισε τα ανώτατα όρια ισχύος των εγκαθισταμένων, ανά νησί, αιολικών σταθμών βάσει της φέρουσας ικανότητάς τους, αλλ' αποκλειστικώς και μόνον βάσει των ενεργειακών αναγκών εκάστου εξ αυτών.

► Αβασίμως προβάλλεται ότι αντίκειται στην αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης των νησιωτικών περιοχών, το γεγονός ότι ο κανονιστικός νομοθέτης εξέλαβε, ως ενιαία ρυθμιστική ενότητα, την Κρήτη και το σύνολο των νησιών του Αιγαίου και του Ιονίου Πελάγους. Και τούτο, διότι ο καθορισμός ενιαίων κριτηρίων για το σύνολο του νησιωτικού χώρου, πέραν του ότι υπαγορεύεται από λόγους συναπτόμενους προς την αδυναμία διασύνδεσης των ελληνικών νησιών με το σύστημα μεταφοράς και το δίκτυο διανομής ηλεκτρικής ενέργειας της ηπειρωτικής χώρας, λόγους, δηλαδή, τεχνικής μεν φύσεως, ουσιώδους, όμως, σημασίας για την ανάπτυξη των τοπικών ενεργειακών συστημάτων των νησιών, ουδόλως σημαίνει παραγνώριση του μεγέθους και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών εκάστου εξ αυτών και, ιδίως, των ιδιαιτεροτήτων του νησιωτικού συμπλέγματος των Κυκλάδων, όπως εσφαλμένως υπολαμβάνουν οι αιτούντες. Η έννοια, εξάλλου, των μη διασυνδεδεμένων νησιών, η οποία διατρέχει, κατά τα ήδη εκτεθέντα, το σύνολο του δικαίου της ενέργειας και αποτελεί τη βάση για την εισαγωγή ουσιωδώς διαφοροποιημένων νομοθετικών ρυθμίσεων, δικαιολογεί, εν προκειμένω, την ενιαία αντιμετώπιση της κατηγορίας αυτής του εθνικού χώρου. Εφόσον, εξάλλου, η κανονιστικώς δρώσα διοίκηση επιφύλαξε, ως είχε κατ' αρχήν υποχρέωση, διαφοροποιημένη προστασία στα νησιά, μόνο το γεγονός ότι ενέταξε στο ειδικό αυτό καθεστώς αυξημένης περιβαλλοντικής προστασίας τόσο την Κρήτη, όσο και τα μεγάλα νησιά της Δωδεκανήσου, του Βορείου Αιγαίου και του Ιονίου Πελάγους, τα οποία, λόγω του μεγέθους τους και των πληθυσμιακών χαρακτηριστικών τους, θα μπορούσαν να υπαχθούν στο καθεστώς που ισχύει για την εγκατάσταση ανεμογεννητριών στην ηπειρωτική χώρα, δεν συνιστά πλημμέλεια του επίδικου σχεδίου. Σε κάθε, πάντως, περίπτωση, επαρκής προστασία των μικρών νησιών, τα οποία αποτελούν, κατά τα ήδη εκτεθέντα, ευπαθή οικοσυστήματα, επιτυγχάνεται μέσω της εφαρμογής σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση των επιμέρους κριτηρίων χωροθέτησης, τα οποία είναι διαμορφωμένα κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να οδηγούν σε διαφοροποιημένη μεταχείριση των μικρών νησιών και των νησιών που διαθέτουν αξιόλογα από περιβαλλοντικής και πολιτιστικής απόψεως στοιχεία. Προς την ίδια κατεύθυνση στοχεύουν και οι ρυθμίσεις περί καθορισμού της φέρουσας ικανότητας των νησιών, η οποία δεν εξευρίσκεται ενιαίως για το σύνολο του νησιωτικού χώρου, αλλά διακεκριμένως για κάθε ένα εξ αυτών κατ' εκτίμηση των ιδιαίτερων ενεργειακών του αναγκών, οι οποίες αντανακλούν, κατά κανόνα, και τα όρια της φέρουσας ικανότητάς του. Πέραν τούτων, και η διαμόρφωση των κανόνων εντάξεως των ανεμογεννητριών στο τοπίο, όπως, επίσης, και οι ρυθμίσεις περί ελαχίστων αποστάσεων, επιτρέπουν την προηγούμενη εκτίμηση των ιδιαιτεροτήτων κάθε περιοχής και τον περιορισμό της αλλοιώσεως της αισθητικής του τοπίου. Η λήψη δε

πρόσθετων μέτρων για την αρμονική ένταξη των ανεμογεννητριών και των λοιπών απαραίτητων για τη λειτουργία τους εγκαταστάσεων στο κυκλαδίτικο τοπίο και στο ιδιαίτερο ανθρωπογενές και οικιστικό περιβάλλον των αιγαιοπελαγίτικων νησιών, αποτελεί αντικείμενο της διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης, κατά την οποία εξειδικεύονται τα γενικά κριτήρια χωροθέτησης που καθορίζονται με το ειδικό χωροταξικό σχέδιο. Ούτε ο προκριθείς τρόπος καθορισμού του μέγιστου επιτρεπόμενου ποσοστού κάλυψης εδαφών, ο οποίος συναρτάται αποκλειστικώς και μόνον προς την έκταση εκάστου πρωτοβάθμιου οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης, αντίκειται στις απορρέουσες από την αρχή της βιωσιμότητας απαιτήσεις, όπως αβασίμως προβάλλουν οι αιτούντες, διότι, ανεξαρτήτως του ότι ο σχετικός συντελεστής είναι μειωμένος κατά το ήμισυ εν σχέσει με εκείνον που αφορά τις περιοχές της ηπειρωτικής χώρας, για τον καθορισμό της μέγιστης επιτρεπόμενης εδαφοκάλυψης αφαιρούνται, κατά τα ήδη εκτεθέντα (βλ. κεφ. περί στρατηγικής μελέτης), οι περιοχές αποκλεισμού και οι ζώνες ασυμβατότητας κάθε νησιού, γεγονός που οδηγεί σε διαφοροποιημένη προστασία των νησιών που διαθέτουν σημαντικό φυσικό και πολιτιστικό πλούτο. Δικαιολογημένη, εξάλλου, παρίσταται και η διαφοροποίηση των κριτηρίων εγκαταστάσεως αιολικών σταθμών στις ακατοίκητες νησίδες, οι οποίες, λόγω του μεγέθους τους, του αιολικού τους δυναμικού και των δυσχερειών μεταφοράς της παραγόμενης ενέργειας, χρήζουν ιδιαίτερης μεταχείρισης και οι περί του αντιθέτου προβαλλόμενοι ισχυρισμοί των αιτούντων είναι απορριπτέοι ως αβάσιμοι. Περαιτέρω, η ρύθμιση του σχεδίου περί δυνατότητας εγκαταστάσεως αιολικών σταθμών σε όλες τις ακτές, πλην εκείνων που έχουν περιληφθεί σε πρόγραμμα παρακολούθησης ποιότητας θαλάσσιων υδάτων κολύμβησης και χρήζουν, κατά τεκμήριο, αυξημένης προστασίας για λόγους διαφυλάξεως της δημόσιας υγείας δεν αντίκειται καταρχήν στις προστατευτικές διατάξεις των ακτών. Οίκοθεν νοείται ότι η εγκατάσταση αιολικού σταθμού στην περίπτωση αυτή πρέπει να επιχειρείται μόνον εφόσον, κατά την ειδικώς αιτιολογημένη εκτίμηση της διοικήσεως, η μεν ικανοποίηση των συγκεκριμένων αναγκών υπερτερεί της ανάγκης διαφυλάξεως του παράκτιου οικοσυστήματος, δεν υφίσταται δε άλλος πρόσφορος τρόπος ικανοποιήσεως των σχετικών αναγκών, ενώ, εφόσον, τελικώς, κριθεί ότι συντρέχουν οι ανωτέρω προϋποθέσεις, η επέμβαση πρέπει να επιχειρείται με τη μικρότερη δυνατή βλάβη της ακτής και των θαλασσίων υδάτων (ΣτΕ 1421/2013).

► Με τις συνταγματικές διατάξεις του άρθρου 24 παρ. 1 καθιερώνεται υποχρέωση των κρατικών οργάνων να λαμβάνουν στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας ιδιαίτερα προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, το οποίο με τις ίδιες διατάξεις έχει αναχθεί σε αντικείμενο έντονου κρατικού ενδιαφέροντος. Ειδικώς δε για τα δάση και τις δασικές εκτάσεις, με το άρθρο αυτό και το άρθρο 117 παρ. 3, ο συντακτικός νομοθέτης έλαβε ιδιαίτερη μέριμνα, εισάγοντας στο κείμενο του Συντάγματος ειδικότερες διατάξεις, με τις οποίες τα δασικά οικοσυστήματα υπάγονται σε αυστηρό προστατευτικό καθεστώς, προς το σκοπό της διαφυλάξεως της οικολογικής ισορροπίας και της διατηρήσεως της κατά προορισμό χρήσεώς τους, η οποία καθορίζεται ευθέως εκ του Συντάγματος. Εντός του πλαισίου αυτού, αφενός μεν ανατίθεται στον κοινό νομοθέτη η υποχρέωση να θεσπίσει τις αναγκαίες ρυθμίσεις για την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων, αφετέρου δε επιβάλλεται απαγόρευση της μεταβολής του προορισμού τους, παρεχομένης, ωστόσο, στο νομοθέτη της δυνατότητας

να επιτρέψει κατ' εξαίρεση και υπό τη συνδρομή επιτακτικών λόγων δημοσίου συμφέροντος επεμβάσεις που μεταβάλλουν ή αλλοιώνουν το δασικό τους χαρακτήρα. Και στην περίπτωση, πάντως, αυτή, η μεταβολή ή η αλλοίωση του δασικού χαρακτήρα επιτρέπεται, μόνον εάν η θυσία της δασικής βλάστησης αποτελεί το μοναδικό πρόσφορο μέσο για την ικανοποίηση των εν λόγω αναγκών και εφόσον οι επεμβάσεις περιορίζονται στο απολύτως αναγκαίο μέτρο (ΣτΕ 2971-2/2010, 2517/2009, 3559/2008, 3588/2007, 2763/2006, 2089/2004, κ.α.). Η τήρηση των συνταγματικών αυτών επιταγών υπόκειται στον έλεγχο του ακυρωτικού δικαστή, ο οποίος υποχρεούται, βάσει και των διδαγμάτων της κοινής πείρας, να εξετάζει σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση τόσο τη συνδρομή των λόγων δημοσίου συμφέροντος που επιβάλλουν την κατ' εξαίρεση επέμβαση στα δάση και τις δασικές εκτάσεις, όσο και την τήρηση του προσήκοντος μέτρου. Σε εκτέλεση των ανωτέρω συνταγματικών διατάξεων εκδόθηκε ο ν. 998/1979 (Α' 289), με τις διατάξεις του οποίου εισήχθησαν ρυθμίσεις προστατευτικές των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της χώρας. Συγκεκριμένα, με τις διατάξεις του άρθρου 45 του νόμου αυτού, το οποίο εντάσσεται στο έκτο κεφάλαιό του υπό τον τίτλο «Επιτρεπτά επεμβάσεις εις τα δάση και τας δασικές εκτάσεις» (άρθρα 45 - 61), καθορίζονται οι γενικές ουσιαστικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις του επιτρεπτού των επεμβάσεων σε δασικά οικοσυστήματα και με τις λοιπές διατάξεις του κεφαλαίου αυτού καθορίζονται οι κατηγορίες των κατ' αρχήν επιτρεπτών επεμβάσεων σε δάση ή δασικές εκτάσεις που μεταβάλλουν ή αλλοιώνουν το δασικό τους χαρακτήρα, μεταξύ δε αυτών περιλαμβάνεται και η κατ' άρθρο 58 περίπτωση της εκτέλεσεως μεγάλων δημοσίων έργων και έργων υποδομής. Ειδικότερα, στην παράγραφο 2 του τελευταίου αυτού άρθρου, όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο εν προκειμένω χρόνο, μετά, δηλαδή, τη διαδοχική τροποποίησή της με την παράγραφο 3 του δέκατου τρίτου άρθρου του ν.1822/1988 και τα άρθρα 2 παρ. 3 του ν. 2941/2001 (Α' 201), 30 του ν. 3229/2004 (Α' 38), 19 παρ. 2 του ν. 3377/2005 (Α' 202) και 24 παρ. Α.1 του ν. 3468/2006 (Α' 129) και προ της τροποποίησής του με το άρθρο 29 παρ. 8β του ν. 3734/2009 (Α' 8) και με το άρθρο 12 παρ. 10 περ. α' ν. 3851/2010 (Α' 85/4.6.2010), οριζόταν ότι, για την εκτέλεση έργων υποδομής, την εγκατάσταση δικτύων μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, την κατασκευή υποσταθμών και κάθε, εν γένει, τεχνικού έργου που αφορά την υποδομή και εγκατάσταση σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. ή Σ.Η.Θ.Υ.Α. με χρήση Α.Π.Ε., στα οποία περιλαμβάνονται και τα έργα σύνδεσης με το κατ' άρθρο 2 του ν. 2773/1999 σύστημα μεταφοράς και δίκτυο διανομής ηλεκτρικής ενέργειας και των συνοδών αυτών έργων, καθώς και των δικτύων μεταφοράς και διανομής φυσικού αερίου και πετρελαϊκών προϊόντων μέσα σε δάση ή δασικές εκτάσεις, απαιτείται σχετική έγκριση επέμβασης. Εξάλλου, με το άρθρο 10 περ. α' του ν. 3851/2010 τροποποιήθηκε η τελευταία αυτή και ορίστηκε ότι η έγκριση επέμβασης στις μνημονευόμενες στο άρθρο αυτό περιπτώσεις χορηγείται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της οικείας Περιφέρειας, η οποία εκδίδεται κατόπιν αιτήσεως του ενδιαφερομένου που συνοδεύεται από συνοπτική περιγραφή της θέσης του έργου και των κύριων χαρακτηριστικών του. Περαιτέρω, στην παράγραφο 3 του άρθρου 58 του ν. 998/1979, η οποία προστέθηκε με το άρθρο 2 παρ. 3 του ν. 2941/2001 και αντικαταστάθηκε με το άρθρο 19 παρ. 3 του ν. 3377/2005, ορίζεται ότι: «Για την εφαρμογή του παρόντος νόμου στα έργα υποδομής της προηγούμενης παραγράφου περιλαμβάνονται και οι σταθμοί ηλεκτροπαραγωγής και τα συνοδά αυτών έργα. Η διάταξη της παραγράφου αυτής ισχύει από την έναρξη εφαρμογής του ν. 2244/1994 (ΦΕΚ 168 Α')». Συναφώς, με

την παράγραφο 4 του άρθρου 2 του ν. 2244/1994 (Α' 168), όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 2 παρ. 6 του ν. 2941/2001, είχε ορισθεί ότι: «Οι σταθμοί ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας επιτρέπεται να εγκαθίστανται και να λειτουργούν: α) . . . . και β) σε δάση ή δασικές εκτάσεις, εφόσον έχει επιτραπεί σε αυτά η εκτέλεση έργων σύμφωνα με τα άρθρα 45 και 58 του Ν. 998/1979 ή του άρθρου 13 του Ν. 1734/1987 ανάλογα με την περίπτωση». Η διάταξη αυτή καταργήθηκε με το άρθρο 28 του ν. 3468/2006, αλλά ρύθμιση όμοιου περιεχομένου περιελήφθη στο άρθρο 7 του τελευταίου αυτού νόμου . . . . Με τις ανωτέρω διατάξεις του έκτου κεφαλαίου του ν. 998/1979, οι οποίες πρέπει να ερμηνεύονται στενά ως εισάγουσες εξαίρεση από τον γενικώς ισχύοντα κανόνα περί προστασίας των δασικών οικοσυστημάτων, καθορίζονται οι κατ' αρχήν επιτρεπόμενες σε δάση και δασικές εκτάσεις επεμβάσεις που συνεπάγονται τη μεταβολή της κατά προορισμό χρήσεώς τους, καθώς και τα κριτήρια, επί τη βάση των οποίων διαμορφώνεται η εκτίμηση των αρμόδιων διοικητικών αρχών σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Με τις ίδιες διατάξεις καθιερώνεται η αρχή του όλως εξαιρετικού χαρακτήρα των διενεργούμενων σε δάση και δασικές εκτάσεις επεμβάσεων, κατά την οποία οι κατ' αρχήν επιτρεπόμενες επεμβάσεις πρέπει να προβλέπονται ειδικώς στο νόμο, να υλοποιούνται μόνο στο μέτρο που δεν μπορούν να διατεθούν άλλες εκτάσεις για την εξυπηρέτηση των συγκεκριμένων σκοπών δημοσίου συμφέροντος, και σε κάθε περίπτωση, να περιορίζονται στην κατά το δυνατό ελάχιστη θυσία δασικής βλάστησης, η συνδρομή δε των προϋποθέσεων αυτών εξετάζεται και κατά το στάδιο της εγκρίσεως των περιβαλλοντικών όρων για την εκτέλεση έργου σε περιοχή με δασικό χαρακτήρα, υποκείμενη και στον ακυρωτικό έλεγχο. Κατά ρητή, εξάλλου, πρόβλεψη των διατάξεων που μνημονεύονται στην προηγούμενη σκέψη, επιτρέπονται επεμβάσεις σε εκτάσεις με δασικό χαρακτήρα προκειμένου να εγκατασταθούν μονάδες ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η λειτουργία των οποίων εξαρτάται κυρίως από το διαθέσιμο ενεργειακό δυναμικό της περιοχής εγκαταστάσεώς τους, που αναγκαίως αποτελεί, ως εκ τούτου, το βασικό κριτήριο για την επιλογή της κατάλληλης θέσης. Προκειμένου, εξ άλλου, να εγκατασταθούν οι μονάδες αυτές και να εκτελεστούν τα απαραίτητα συνοδά έργα σε περιοχές με δασικό χαρακτήρα, με τις διατάξεις αυτές καθιερώθηκε, περαιτέρω, ως ελάχιστη διαδικαστική εγγύηση για τη διαφύλαξη του δασικού οικοσυστήματος, η προηγούμενη έκδοση ειδικώς αιτιολογημένης εγκρίσεως των αρμοδίων προς τούτο οργάνων της διοικήσεως. Κατά την έννοια, εξάλλου, των ίδιων διατάξεων, με τις οποίες, επιτρεπτός κατά το Σύνταγμα, προβλέπεται καταρχήν δυνατότητα εγκατάστασης μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές όχι μόνο σε δάση και δασικές εκτάσεις, αλλά και σε εκτάσεις που έχουν κηρυχθεί αναδασωτές, όπως κρίθηκε με την απόφαση 2499/2012 της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας, κατ' εξαίρεση από τον καθιερωμένο με το Σύνταγμα κανόνα της προστασίας των δασικών οικοσυστημάτων, ο δημόσιος σκοπός που υπηρετείται με τη λειτουργία των μονάδων αυτών πρέπει να ικανοποιείται με τη μικρότερη δυνατή απώλεια δασικού πλούτου και με τον περιορισμό στο ελάχιστο αναγκαίο της αλλοίωσης της δασικής μορφής των σχετικών εκτάσεων (ΣτΕ Ολομέλεια 2499/2012, ΣτΕ 1421/2013, 4891/2013, 696/2016).

► Επιτρέπονται επεμβάσεις σε εκτάσεις με δασικό χαρακτήρα, προκειμένου να εγκατασταθούν μονάδες ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η λειτουργία των οποίων εξαρτάται κυρίως από το

διαθέσιμο ενεργειακό δυναμικό της περιοχής εγκατάστασής τους, που αναγκαίως αποτελεί, ως εκ τούτου, το βασικό κριτήριο για την επιλογή της κατάλληλης θέσης. Προκειμένου, εξάλλου, να εγκατασταθούν οι μονάδες αυτές και να εκτελεστούν τα απαραίτητα συνοδά έργα σε περιοχές με δασικό χαρακτήρα, με τις διατάξεις αυτές καθιερώθηκε, περαιτέρω, ως ελάχιστη διαδικαστική εγγύηση για τη διαφύλαξη του δασικού οικοσυστήματος, η προηγούμενη έκδοση ειδικώς αιτιολογημένης έγκρισης αρμοδίων προς τούτο οργάνων της διοίκησης. Κατά την έννοια, εξάλλου, των ίδιων διατάξεων, με τις οποίες, επιτρεπτός κατά το Σύνταγμα, προβλέπεται καταρχήν δυνατότητα εγκατάστασης μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές όχι μόνο σε δάση και δασικές εκτάσεις, αλλά και σε εκτάσεις που έχουν κηρυχθεί αναδασωτές, όπως κρίθηκε με την απόφαση 2499/2012 της Ολομελείας του Δικαστηρίου, κατ' εξαίρεση από τον καθιερωμένο με το Σύνταγμα κανόνα της προστασίας των δασικών οικοσυστημάτων, ο δημόσιος σκοπός που υπηρετείται με τη λειτουργία των μονάδων αυτών πρέπει να ικανοποιείται με τη μικρότερη δυνατή απώλεια δασικού πλούτου και με τον περιορισμό στο ελάχιστο αναγκαίο της αλλοίωσης της δασικής μορφής των σχετικών εκτάσεων. Επίσης, η κατά το άρθρο 48 παρ. 1 του ν. 998/1979 διάνοιξη δημοσίων οδών μέσα σε δάσος ή δασική ή αναδασωτέα έκταση είναι επιτρεπτή μόνο ως εξαιρετικό μέτρο το οποίο επιβάλλεται για λόγους σπουδαίου δημοσίου συμφέροντος που θεμελιώνεται και αιτιολογείται επαρκώς, πάντοτε δε ύστερα από περιβαλλοντική μελέτη, με την οποία διασφαλίζεται πλήρως η προστασία του δάσους καθώς και της χλωρίδας και της αγρίας πανίδας που υπάρχει σε αυτό. Η ύπαρξη ή μη του ανωτέρω δημοσίου συμφέροντος υπόκειται στον έλεγχο του ακυρωτικού δικαστή, ο οποίος εκτιμά και τα μέγιστα ανεκτά όρια αλλοίωσης του φυσικού περιβάλλοντος που μπορεί να επιφέρει η διάνοιξη της οδού. Κατά τις προαναφερόμενες συνταγματικές διατάξεις (άρθρα 24 παρ. 1 και 117 παρ. 3 του Συντάγματος), σε περίπτωση καταστροφής ή αποψίλωσης του δάσους ή της δασικής έκτασης από πυρκαγιά ή οποιαδήποτε άλλη αιτία, προερχόμενη είτε από ανθρώπινη ενέργεια είτε από φυσικά αίτια, είναι υποχρεωτική η κήρυξη της καταστραφείσης ή αποψιλωθείσας έκτασης ως αναδασωτέας και αποκλείεται η διάθεση αυτής για άλλο σκοπό δημοσίου συμφέροντος που θα δικαιολογούσε κατά νόμο (έκτο κεφάλαιο ν. 998/1979) επέμβαση στο δάσος πριν την καταστροφή του. Τούτου δε έπεται ότι, εάν παρίσταται ανάγκη να πραγματοποιηθεί, όπως προβλέπει η ανωτέρω παρ. 2 του άρθρου 58, έργο υποδομής εντός έκτασης η οποία έχει κηρυχθεί αναδασωτέα, ελλείψει αντιθέτου ορισμού στο, ν. 998/1979 απαιτείται άρση της αναδάσωσης με πράξη που εκδίδεται, εφόσον συντρέχουν οι κατά νόμο απαιτούμενες προϋποθέσεις. Η πράξη αυτή μπορεί είτε να προηγείται της έγκρισης περιβαλλοντικών όρων του έργου υποδομής, που αποτελεί ήδη τη μελέτη της παραγράφου 5 του άρθρου 45 του ν. 998/1979, είτε και να έπεται αυτής. Σε κάθε περίπτωση, όμως, η έκδοσή της αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την πραγματοποίηση οποιασδήποτε επέμβασης στην έκταση αυτή. Οίκοθεν, εξάλλου, νοείται ότι, πριν αρθεί η αναδάσωση και, περαιτέρω, πριν εκδοθεί άδεια επέμβασης, καθορίζουσα και τους σχετικούς όρους, απαγορεύεται οιαδήποτε υλική ενέργεια στην έκταση αυτή (ΣτΕ 696/2016).

► Στην προκειμένη περίπτωση, με την υποστηρικτική μελέτη του προσβαλλόμενου ειδικού πλαισίου για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, προτάθηκε να συμπεριληφθούν στις περιοχές ασυμβατότητας και αποκλεισμού των εγκαταστάσεων ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας οι πυρήνες των

εθνικών δρυμών, τα κηρυγμένα μνημεία της φύσης, τα αισθητικά δάση, οι περιοχές απολύτου προστασίας και προστασίας της φύσης του άρθρου 19 παρ. 1 και 2 του ν. 1650/1986, καθώς και οι οικότοποι προτεραιότητας του Εθνικού Καταλόγου του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου Natura 2000, όχι, όμως, και τα δάση, οι δασικές και οι αναδασωτέες εκτάσεις. Κατά τα ήδη εκτεθέντα, στις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 6 του εγκριθέντος με την προσβαλλόμενη απόφαση ειδικού χωροταξικού πλαισίου προβλέπονται κοινές για όλες τις κατηγορίες του εθνικού χώρου περιοχές ασυμβατότητας και αποκλεισμού της εγκαταστάσεως αιολικών μονάδων. Στις περιοχές αυτές περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, οι περιοχές προστασίας της φύσης που καθορίζονται κατά τις διατάξεις των άρθρων 19 παρ. 1 και 2 και 21 του ν. 1650/1986 (περ. β), οι οριοθετημένοι υγρότοποι διεθνούς σημασίας που προστατεύονται από τη Σύμβαση Ραμσάρ (περ. γ), οι πυρήνες των εθνικών δρυμών και των κηρυγμένων μνημείων της φύσης, τα αισθητικά δάση (περ. δ), οι οικότοποι προτεραιότητας που έχουν ενταχθεί ως τόποι κοινοτικής σημασίας στο δίκτυο Natura 2000 (περ. ε), καθώς και περιοχές ή ζώνες, που υπάγονται σε ειδικό καθεστώς χρήσεων γης (περ. ια'). Περαιτέρω, με τις διατάξεις της παραγράφου 2 του ίδιου άρθρου προβλέπεται ότι οι περιορισμοί αυτοί ισχύουν και για τη χωροθέτηση των συνοδευτικών έργων των αιολικών σταθμών, όπως είναι, ιδίως, τα δίκτυα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας και τα έργα οδοποιίας, ότι παραλλήλως με τα έργα που είναι απαραίτητα για τη λειτουργία και τη διασύνδεση των αιολικών εγκαταστάσεων πρέπει να εκτελούνται και αντιπλημμυρικά έργα και έργα ανάσχεσης της διάβρωσης του εδάφους, καθώς και ότι πρέπει να καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια για την αποκατάσταση της αισθητικής του τοπίου. Συναφώς, ορίζεται ότι η φθορά της βλάστησης πρέπει να περιορίζεται στο ελάχιστο δυνατό μέτρο, η δε εκχέρσωσή της να γίνεται σύμφωνα με τις υποδείξεις των κατά τόπον αρμόδιων δασικών αρχών. Κατά ρητή, εξάλλου, πρόβλεψη της παραγράφου 4 του άρθρου αυτού, η οποία τίθεται υπό την επιφύλαξη των περιπτώσεων β', γ' και δ' της παραγράφου 1, η χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων εντός δασών, δασικών και αναδασωτέων εκτάσεων επιτρέπεται σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις των άρθρων 45 και 58 του ν. 998/1979 και 13 του ν. 1734/1987, στις περιοχές δε αυτές πρέπει να λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα για τον περιορισμό της βλάβης της δασικής βλάστησης . . . . . Από τη διατύπωση των ανωτέρω διατάξεων, καθίσταται σαφές ότι το εγκριθέν με την προσβαλλόμενη απόφαση χωροταξικό πλαίσιο, καθ' ο μέρος προβλέπει τη δυνατότητα εγκαταστάσεως μονάδων ηλεκτροπαραγωγής με χρήση αιολικής ενέργειας εντός δασών, δασικών και αναδασωτέων εκτάσεων, παραπέμπει απλώς, ως προς τις επιτρεπόμενες εντός των δασικών οικοσυστημάτων επεμβάσεις, στις ισχύουσες διατάξεις της δασικής νομοθεσίας, χωρίς να εισάγει, κατά τροποποίηση ή συμπλήρωσή τους, νεότερες ρυθμίσεις επί των ζητημάτων αυτών. Με το χωροταξικό αυτό σχέδιο, εξάλλου, δεν καθιερώνεται απόλυτη δυνατότητα εγκαταστάσεως αιολικών μονάδων εντός δασών και δασικών εκτάσεων, αλλ' αντιθέτως επιβεβαιώνεται η βασική αρχή του εξαιρετικού χαρακτήρα των σχετικών επεμβάσεων, οι οποίες πρέπει να πραγματοποιούνται υπό τις αυστηρές προϋποθέσεις που ισχύουν γενικώς για τις κατά νόμον προβλεπόμενες και συνταγματικώς ανεκτές επεμβάσεις σε δασικά ή άλλου είδους ευπαθή οικοσυστήματα. Εντός του πλαισίου αυτού, η ανάπτυξη της σχετικής παραγωγικής δραστηριότητας τίθεται υπό τους ειδικότερους όρους και προϋποθέσεις της δασικής νομοθεσίας, και, ιδίως, των άρθρων 45 και 58 παρ. 2 και 3 του ν. 998/1979, οι οποίες, όπως επανειλημμένως έχει κριθεί, δεν αντίκεινται στο

καθιερωθέν από τις προμνησθείσες συνταγματικές διατάξεις αυξημένο προστατευτικό καθεστώς των δασικών οικοσυστημάτων, παραλλήλως δε λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα για τις περιοχές προστασίας της φύσης, τους πυρήνες των εθνικών δρυμών, τα κηρυγμένα μνημεία της φύσης, τα αισθητικά δάση και τους οικότοπους προτεραιότητας που έχουν ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000. Υπό τα δεδομένα αυτά η επίδικη ρύθμιση δεν αντίκειται στις προμνησθείσες συνταγματικές διατάξεις, ευρίσκεται δε, από της απόψεως αυτής, εντός των ορίων της σχετικώς παρασχεθείσας νομοθετικής εξουσιοδότησεως και, συνεπώς, οι περί του αντιθέτου προβαλλόμενοι λόγοι ακυρώσεως πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι. Η ίδια ρύθμιση δεν αντίκειται, εξάλλου, στις προμνησθείσες διατάξεις της Συμβάσεως – Πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών για τις κλιματικές αλλαγές και του Πρωτοκόλλου του Κιότο, από τις οποίες δεν απορρέει, κατά τα ήδη εκτεθέντα, απαγόρευση εγκαταστάσεως έργων ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας εντός δασικών οικοσυστημάτων, όπως εσφαλμένως υπολαμβάνουν οι αιτούντες. Τέλος, οι λόγοι περί αδικαιολογήτου της εισαχθείσας ρυθμίσεως, οι οποίοι προβάλλονται κατ' επίκληση επιχειρημάτων στηριζόμενων στη στρατηγική μελέτη του επίδικου πλαισίου, είναι επίσης απορριπτέοι, δεδομένου ότι, όπως εκτέθηκε ήδη, οι ρυθμίσεις αυτές αποδίδουν ήδη υφιστάμενες και συνταγματικά ανεκτές νομοθετικές ρυθμίσεις (ΣτΕ 1421/2013, 2814 και 2816/2013).

► Στο άρθρο 4 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ θεσπίζεται τόσο για τα είδη που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι, όσο και για τα αποδημητικά είδη, ειδικό και ενισχυμένο σύστημα προστασίας, το οποίο δικαιολογείται από το γεγονός ότι πρόκειται, αντιστοίχως, για τα είδη που αντιμετωπίζουν τη μεγαλύτερη απειλή και τα είδη που αποτελούν κοινή κληρονομιά της Κοινότητας (βλ. C-169/1989 Van den Burg, C-44/1995, Royal Society for the protection of Birds, C-235/2004, Επιτροπή/Ισπανίας, C-191/2005, Επιτροπή/Πορτογαλίας). Προς τούτο, επιβάλλεται να εφαρμόζονται μέτρα γενικής και ειδικής διατηρήσεως. Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνεται η δημιουργία ζωνών προστασίας και ειδικών ζωνών προστασίας, βάσει μόνο ορνιθολογικών κριτηρίων, χωρίς να δύνανται να ληφθούν υπόψη επιταγές οικονομικής φύσεως, είτε κατά το άρθρο 2 της πιο πάνω οδηγίας περί πτηνών, είτε κατά το άρθρο 6 παρ. 4 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ περί οικοτόπων (βλ. C-44/1995). Ειδικότερα, οι διατάξεις του άρθρου 4 παρ. 1 και 2 επιβάλλουν την υποχρέωση να θεσπίζεται για τις Ζ.Ε.Π. νομικό καθεστώς προστασίας που να διασφαλίζει, μεταξύ άλλων, την επιβίωση και την αναπαραγωγή των ειδών πτηνών που περιλαμβάνονται στο παράρτημα Ι της οδηγίας αυτής, καθώς και την αναπαραγωγή, την αλλαγή φτερώματος και τη διαχείμαση των ειδών αποδημητικών πτηνών που δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα Ι, των οποίων όμως η έλευση είναι τακτική (βλ. C-293/2007, Επιτροπή/Ελληνικής Δημοκρατίας, σκ. 22 επόμε., C-355/1990, Επιτροπή/Ισπανίας, σκ. 28-32, C-166/1997, Επιτροπή/Γαλλικής Δημοκρατίας, σκ. 21). Περαιτέρω, από την ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 4 της οδηγίας περί πτηνών και 6 και 7 της οδηγίας περί οικοτόπων συνάγεται ότι οι ρυθμίσεις του άρθρου 6 παρ. 2-4 ισχύουν για ζώνες που έχουν χαρακτηριστεί δυνάμει του άρθρου 4 παρ. 1 ή 2 της οδηγίας περί πτηνών, κατά τις διατάξεις δε του εν λόγω άρθρου 6 παρ. 4, όταν συντρέχουν λόγοι επιτακτικού δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων οικονομικής ή κοινωνικής φύσεως, είναι επιτρεπτή η εκτέλεση σχεδίου που έχει σημαντικές επιπτώσεις σε περιοχή, η οποία, βάσει ορνιθολογικών κριτηρίων, κατά τα ανωτέρω εκτιθέμενα, έχει καθορισθεί ως Ζ.Ε.Π. (βλ. C-44/1995). Αντίθετα, σε ζώνες

οι οποίες δεν έχουν καταταγεί ως Ζ.Ε.Π., εφαρμόζεται το αυστηρό καθεστώς προστασίας του άρθρου 4 παρ. 4 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ περί πτηνών και, συνεπώς, στην περίπτωση αυτή δεν είναι επιτρεπτή η εφαρμογή του άρθρου 6 παρ. 3 και 4 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ περί οικοτόπων, οι οποίες επιτρέπουν την έγκριση σχεδίων για επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως (βλ. C-374/1998, Basses Corbières, Επιτροπή/Γαλλικής Δημοκρατίας, σκ. 44-58). Εξάλλου, σύμφωνα με τη νομολογία του ΔΕΚ, το άρθρο 6 παρ. 2 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ επιβάλλει την υποχρέωση να λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα, ώστε να αποτραπεί το ενδεχόμενο υποβάθμισης των οικοτόπων και πρόκλησης σημαντικών διαταράξεων που θίγουν τα είδη, για τα οποία έχουν καθοριστεί οι ζώνες αυτές, το δε άρθρο 6 παρ. 3 της ίδιας οδηγίας θεσπίζει διαδικασία, με την οποία σκοπείται να διασφαλιστεί, ότι σχέδιο μη άμεσα συνδεόμενο ή αναγκαίο για τη διαχείριση του συγκεκριμένου τόπου, δυνάμενο, όμως, να επηρεάσει σημαντικά τον τόπο αυτό, θα εγκρίνεται μόνον αν, κατόπιν προηγούμενου ελέγχου, διαπιστωθεί ότι δεν πρόκειται να παραβιάσει την ακεραιότητα αυτού του τόπου. Ειδικότερα, απαιτείται να υπάρχει διαμορφωμένη πεποίθηση, να μην υφίσταται δηλαδή, από επιστημονικής απόψεως, καμία εύλογη αμφιβολία ως προς την απουσία επιβλαβών συνεπειών για την ακεραιότητα αυτού του τόπου (ΣτΕ 1422/2013 και 807/2014).

► Από τις οδηγίες 79/409/ΕΟΚ και 92/43/ΕΟΚ, σε συμμόρφωση προς τις οποίες εκδόθηκαν, αντιστοίχως, οι 414985/29.11.1985 (Β' 757), και 33318/3028/11.12.1998 (Β' 1289) κοινές υπουργικές αποφάσεις συνάγεται ότι κατ' αρχήν δεν αποκλείεται η εγκατάσταση αιολικών πάρκων εντός ή πλησίον περιοχών του δικτύου Natura 2000, και Ζ.Ε.Π., αλλά το επιτρεπτό ή μη εξετάζεται κατά περίπτωση. Ειδικότερα δε, αιολικά πάρκα που είναι δυνατόν να επηρεάζουν σημαντικά ένα τόπο του δικτύου Natura 2000 υπόκεινται σε δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεών τους, σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 3-4 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Περαιτέρω, από το άρθρο 5 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, σε συνδυασμό προς τις λοιπές, μνημονευόμενες στην προηγούμενη σκέψη διατάξεις προκύπτει ότι η εγκατάσταση αιολικών πάρκων δεν επιτρέπεται να προκαλεί σημαντική καταστροφή ή ενόχληση σε είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος, μεταξύ των οποίων τα πουλιά που προστατεύονται από την οδηγία 79/409/ΕΟΚ ή στους σημαντικούς οικοτόπους τους, είτε βρίσκονται εντός είτε εκτός προστατευμένων περιοχών . . . . Συνεπώς, κατά τη διαδικασία της περιβαλλοντικής αδειοδότησης αιολικών πάρκων που βρίσκονται σε περιοχές εκτός των περιοχών Ζ.Ε.Π., πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι επιπτώσεις σε προστατευόμενα είδη πουλιών που είναι εν δυνάμει ευαίσθητα στη λειτουργία των εν λόγω εγκαταστάσεων, ιδίως αν το υπό έγκριση αιολικό πάρκο βρίσκεται στην περιοχή σημαντικού διαδρόμου αποδημητικών πτηνών (μεταναστευτικής στενωπού) ή σε θαλάσσια περιοχή σημαντική για τα πουλιά, ή σε σημαντική περιοχή για τα πουλιά (Σ.Π.Π.), η οποία ακόμη δεν έχει χαρακτηριστεί ως Ζ.Ε.Π. Το καθεστώς προστασίας των Σ.Π.Π. είναι, μάλιστα, αυστηρότερο σε σχέση με τις Ζ.Ε.Π., διότι όπως εκτίθεται στην προηγούμενη σκέψη, δεν επιδέχεται τις εξαιρέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 6 παρ. 4 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, δηλαδή δεν παρέχει τη δυνατότητα έγκρισης έργων για επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως (ΣτΕ 1422/2013 και 807/2014, βλ. C-374/1998, Basses Corbières,

Επιτροπή/Γαλλικής Δημοκρατίας, σκ. 44-58, C-355/1990, Santana, Επιτροπή/Ισπανίας, C-186/2006, Επιτροπή/Ισπανίας, σκ. 26-28).

► Στο άρθρο 6 παρ. 3 του ειδικού χωροταξικού πλαισίου για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, με το οποίο καθορίζονται περιοχές αποκλεισμού και ζώνες ασυμβατότητας για τη χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων, ορίζεται ότι «επιτρέπεται η χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων εντός των Ζωνών Ειδικής Προστασίας (Ζ.Ε.Π.) της ορνιθοπανίδας της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ ύστερα από τη σύνταξη ειδικής ορνιθολογικής μελέτης και σύμφωνα με τις ειδικότερες προϋποθέσεις και περιορισμούς που θα καθορίζονται στην οικεία πράξη έγκρισης περιβαλλοντικών όρων». Η ρύθμιση αυτή είναι σύμφωνη προς τις προαναφερόμενες οδηγίες, κατά το μέρος που προβλέπεται ότι για τη χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων εντός των Ζωνών Ειδικής Προστασίας (Ζ.Ε.Π.) της ορνιθοπανίδας επιβάλλεται η σύνταξη ειδικής ορνιθολογικής μελέτης, επιπροσθέτως της προβλεπόμενης από τη νομοθεσία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, κατά τη διαδικασία της οποίας μπορεί να επιβληθούν και πρόσθετοι περιορισμοί ή να κριθεί μη επιτρεπτή η χωροθέτηση ενόψει της φύσης των εγκαταστάσεων και των χαρακτηριστικών της περιοχής. Περαιτέρω, όμως, ενόψει της κατά τα ήδη εκτεθέντα αυστηρής προστασίας που απολαύουν, κατά την οδηγία 79/409/ΕΟΚ, και οι τόποι εκτός Ζ.Ε.Π. που χαρακτηρίζονται ως Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά (Σ.Π.Π.), επιβάλλεται η σύνταξη ειδικής ορνιθολογικής μελέτης και για τις περιοχές αυτές. Επομένως, μη νομίμως δεν προβλέπεται με την προαναφερόμενη διάταξη του προσβαλλόμενου χωροταξικού σχεδίου η υποχρέωση σύνταξης ειδικής ορνιθολογικής μελέτης για τη χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων στις ως άνω περιοχές. Με τα δεδομένα όμως της παρούσας υποθέσεως, ενόψει ιδίως του χαρακτήρα της προσβαλλόμενης απόφασης και της φύσης της ανωτέρω πλημμελείας, για την αποκατάσταση της νομιμότητας δεν είναι αναγκαίο να ακυρωθεί με την παρούσα απόφαση η ανωτέρω διάταξη του χωροταξικού πλαισίου ως προς την ως άνω παράλειψη, δεδομένου ότι η πλημμέλεια αυτή είναι δυνατόν να καλυφθεί εκ των υστέρων, χωρίς να θίγεται το δικαίωμα δικαστικής προστασίας του αιτούντος σωματείου. Ενόψει τούτων, το Δικαστήριο κρίνει ότι πρέπει να αναβάλει, κατά το μέρος αυτό, την έκδοση οριστικής αποφάσεως και να επιβάλει στη Διοίκηση την υποχρέωση να συμπληρώσει, κατά τα προαναφερόμενα την επίδικη ρύθμιση, εντός δύο μηνών από την περιέλευση της παρούσας απόφασης στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής, με την έκδοση σχετικής απόφασης του αρμόδιου οργάνου και τη δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, επιφυλασσόμενο να αποφασίσει οριστικά για το θέμα αυτό, μετά τη συμπλήρωση της εν λόγω προθεσμίας, χωρίς νέα συζήτηση στο ακροατήριο (ΣτΕ 1422/2013).

Ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τη βιομηχανία:

► Από το περιεχόμενο του προσβαλλόμενου ειδικού πλαισίου για τη βιομηχανία δεν προκύπτει η χωροθέτηση καθετοποιημένων εξορυκτικών-μεταλλουργικών κέντρων σε συγκεκριμένο νομό, διότι περιλαμβάνονται μόνο κατευθύνσεις-κριτήρια για τον υποκείμενο σχεδιασμό που θα εξειδικευθεί περαιτέρω με τη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης. Εξάλλου, όπως έχει ήδη εκτεθεί, η

χωροθέτηση των σχετικών με την εξορυκτική δραστηριότητα βιομηχανικών – μεταλλουργικών μονάδων δεν απαγορεύεται καταρχήν από τις διατάξεις του άρθρου 57 του ν. 998/1979, όπως ισχύει και μετά την τροποποίησή του με το άρθρο 181 του ν. 4001/2011 (Α' 179), αλλά είναι επιτρεπτή εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις που θέτει η διάταξη αυτή για το επιτρεπτό της επέμβασης σε δάση και δασικές εκτάσεις. Τέλος, όπως εκτίθεται σε προηγούμενη σκέψη, οι διατάξεις του άρθρου 6 της οδηγίας για τους οικοτόπους δεν απαγορεύουν, κατ' αρχήν, την άσκηση εξορυκτικών δραστηριοτήτων εντός ή πλησίον των προστατευόμενων τόπων, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου αυτού, ήτοι διασφαλίζεται, κατόπιν δέουσας εκτιμήσεως και πέραν κάθε εύλογης αμφιβολίας, ότι η εν λόγω δραστηριότητα έχει σχεδιασθεί, ώστε να μη παραβλάπτεται η ακεραιότητα του τόπου. Αυτή την έννοια έχει άλλωστε και η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 5 του επίδικου ειδικού σχεδίου, η οποία παραπέμπει στα νομικά καθεστάτα προστασίας των περιοχών του δικτύου Natura 2000, εκτός των οικοτόπων κοινοτικής προτεραιότητας, για τους οποίους θεσπίζεται ρητή απαγόρευση εγκατάστασης εξορυκτικών δραστηριοτήτων (ΣτΕ 4013/2013, 4784/2013, 4785/2013).

► Όπως έχει κριθεί, κατά την έννοια των διατάξεων του ν. 998/1979, που ρυθμίζουν, μεταξύ άλλων, την άσκηση μεταλλευτικών δραστηριοτήτων εντός δασών και δασικών εκτάσεων, ερμηνευόμενων υπό το φως του άρθρου 24 παρ. 1 του Συντάγματος που επιτάσσει την προστασία των δασών και δασικών εκτάσεων, είναι ανεκτή η μεταβολή της μορφής εκτάσεως με δασική βλάστηση για την άσκηση των δραστηριοτήτων αυτών, προκειμένου να ικανοποιηθούν ανάγκες οι οποίες δεν θα μπορούσαν να καλυφθούν διαφορετικά, με την προϋπόθεση, όμως, ότι η σχετική ανάγκη υπερτερεί της διαφυλάξεως εκτάσεως με δασική βλάστηση και ότι δεν υφίσταται τρόπος ικανοποίησής της με άλλο τρόπο. Η προϋπόθεση αυτή συντρέπει εφόσον κριθεί ότι η ικανοποίηση της συγκεκριμένης ανάγκης εκτιμώμενης, μεταξύ άλλων, εν όψει της σπανιότητας και του βαθμού επάρκειας των ορυκτών και των υφισταμένων δυνατοτήτων καλύψεως της σχετικής ζήτησης, έχει για την εθνική οικονομία ζωτική σημασία. Στα πλαίσια αυτά η μεταλλευτική δραστηριότητα αποτελεί επιτρεπτή, υπό όρους, δραστηριότητα εκμετάλλευσης πλουτοπαραγωγικών πόρων, η οποία, κατά το αντίστοιχο νομοθετικό πλαίσιο, έχει συγκεκριμένη χρονική διάρκεια και συνδέεται με υποχρέωση ανάπλασης του μεταλλευτικού χώρου μετά τη λήξη της δραστηριότητας αυτής και πάντως δεν συνεπάγεται μεταβολή του νομικού χαρακτήρα των εκτάσεων, αλλά μόνο προσωρινή δυνατότητα επεμβάσεως σε αυτές (πρβλ. ΣτΕ 293/2009, 1990/2007, 3297/2007, 2763/2006, 2268/2004 κ.ά.). Περαιτέρω, όπως συνάγεται από τη διάταξη του άρθρου 57, όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο εν προκειμένω χρόνο, προ της αντικαταστάσεώς του από το ν. 4001/2011 (Α' 179), η οποία αναφέρεται όχι μόνο στην εξορυκτική δραστηριότητα αλλά και στις συναφείς υποστηρικτικές εγκαταστάσεις, υποδομές και μονάδες διαλογής, επεξεργασίας και αποκομιδής των ορυκτών, οι όροι και οι προϋποθέσεις υπό τους οποίους επιτρέπεται όχι μόνο η ανάπτυξη της εξορυκτικής δραστηριότητας εντός δασών και δασικών εκτάσεων, αλλά και η χωροθέτηση των μονάδων επεξεργασίας των ορυκτών μετά των αναγκαίων υποστηρικτικών υποδομών, διέπονται αποκλειστικά από τις ρυθμίσεις του άρθρου 57 του ν. 998/1979, οι οποίες είναι ειδικότερες σε σχέση με τις διατάξεις του άρθρου 56 του ίδιου νόμου που ρυθμίζουν την εγκατάσταση βιομηχανικών μονάδων εν γένει εντός δασών και δασικών εκτάσεων. Η ρύθμιση αυτή, εξ

άλλου, είναι σύμφωνη προς τα άρθρα 24 και 106 του Συντάγματος, καθ' όσον ο νομοθέτης διά των διατάξεων αυτών αναγνωρίζει την ανάγκη αξιοποίησης των ορυκτών πρώτων υλών της χώρας, αλλά και την ιδιαιτερότητα της εξορυκτικής δραστηριότητας, η οποία περιορίζεται σε περιοχές όπου εντοπίζονται βιώσιμα κοιτάσματα προς εκμετάλλευση και θέτει ειδικές προϋποθέσεις για την άσκηση της δραστηριότητας αυτής σε εκτάσεις με δασικό χαρακτήρα, ώστε να επιτυγχάνεται τόσο η προστασία του ευαίσθητου οικοσυστήματος όσο και η τεχνικοοικονομική βιωσιμότητα εκμεταλλεύσεων, οι οποίες κρίνονται ιδιαίτερος συμφέρουσες για την εθνική οικονομία. Περαιτέρω, σύμφωνα με τις διατάξεις του ως άνω άρθρου 57, από τις οποίες διέπεται η χωροθέτηση των αναγκαίων υποστηρικτικών υποδομών και βιομηχανικών μονάδων με αντικείμενο την άσκηση εξορυκτικής δραστηριότητας, κατά τα ανωτέρω εκτιθέμενα, είναι επιτρεπτή η χωροθέτηση των μονάδων αυτών και σε περιοχές που εμπίπτουν στις περ. α' και β' της παραγράφου 1 του άρθρου 4 του ίδιου νόμου, με την προϋπόθεση ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις και όροι που προβλέπονται στις διατάξεις αυτές και εκείνοι που απορρέουν από το συνταγματικό καθεστώς προστασίας των δασών και των δασικών εκτάσεων, σύμφωνα με όσα αναφέρονται ανωτέρω, ήτοι εφόσον αιτιολογείται η ανάγκη χωροθέτησης των μονάδων αυτών πλησίον των περιοχών εξόρυξης, ώστε να αποφεύγεται διάχυση των οχληρών επιπτώσεων σε ευρύτερη έκταση του οικοσυστήματος, κατόπιν εξετάσεως εναλλακτικών λύσεων, διερεύνησης των επιπτώσεων που θα προκληθούν στο οικοσύστημα και υιοθέτησης των απαραίτητων μέτρων που θα εξασφαλίζουν αφ' ενός την αποτελεσματική προστασία των περιβαλλοντικών παραγόντων, μεταξύ των οποίων και οι αβιοτικοί παράγοντες, που είναι απαραίτητα για την αναγέννηση του οικοσυστήματος, και αφ' ετέρου την αποκατάσταση του πληγέντος οικοσυστήματος μετά το πέρας της εκμετάλλευσης και, τέλος, στάθμισης του δημοσίου συμφέροντος που εξυπηρετείται από την αξιοποίηση του συγκεκριμένου κοιτάσματος. Εξάλλου, υπό τους αυτούς όρους και προϋποθέσεις του άρθρου 57 εγκρίνονται και οι χώροι απόθεσης των εξορυκτικών αποβλήτων, οι οποίοι δύνανται να χωροθετούνται και εντός δασών και δασικών εκτάσεων των ανωτέρω κατηγοριών υπό τους ειδικότερους όρους που τίθενται με τις οικείες πράξεις εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων, εφόσον πληρούν και τις απαιτήσεις και προδιαγραφές της 39624/2209/Ε103/2009 κοινής υπουργικής αποφάσεως περί διαχείρισης των αποβλήτων της εξορυκτικής βιομηχανίας, εκδοθείσας σε συμμόρφωση με την οδηγία 2006/21/ΕΚ (ΣτΕ 4013/2013 και 4784-5/2013).

► Η κατ' άρθρο 6 παρ. 3 της οδηγίας για τους οικοτόπους δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων του σχεδίου ή του έργου στον προστατευόμενο τόπο προϋποθέτει ότι, προ της εγκρίσεως του σχεδίου ή του έργου, προσδιορίζονται, λαμβανομένων υπ' όψιν των βέλτιστων επιστημονικών γνώσεων επί του θέματος, όλες οι πτυχές του σχεδίου ή του έργου που θα μπορούσαν, είτε η καθεμία από μόνη της είτε σε συνδυασμό με άλλα σχέδια ή έργα, να επηρεάσουν τους στόχους διατηρήσεως του τόπου αυτού. Η αρμόδια αρχή επιτρέπει την άσκηση δραστηριότητας στον οικείο τόπο μόνον εφόσον δεν υφίσταται, από επιστημονικής απόψεως, οποιαδήποτε εύλογη αμφιβολία ως προς την απουσία επιβλαβών συνεπειών για την ακεραιότητά του (βλ. μεταξύ άλλων C-127/2002, Waddenvereniging και Vogel beschermingsvereniging, C-6/2004, Επιτροπή/Ηνωμένου Βασιλείου, C-304/05 Επιτροπή/Ιταλικής Δημοκρατίας, C-241/08 Επιτροπή/Γαλλικής Δημοκρατίας, C-404/09, Alto Sil). Η δέουσα εκτίμηση πρέπει να διενεργείται και σε

σχέδια ή έργα χωροθετημένα εκτός του προστατευόμενου τόπου, εφόσον ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις σε αυτόν (βλ. C-98/03 Επιτροπή/Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, C-404/09, Alto Sil). Όπως, εξάλλου, έχει κριθεί, οι διατάξεις του άρθρου 6 της οδηγίας για τους οικοτόπους δεν απαγορεύουν, κατ' αρχήν, την άσκηση εξορυκτικών δραστηριοτήτων εντός ή πλησίον των προστατευόμενων τόπων, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου αυτού, δηλαδή εφόσον διασφαλίζεται, κατόπιν δέουσας εκτιμήσεως και πέραν κάθε εύλογης αμφιβολίας, ότι η εν λόγω δραστηριότητα έχει σχεδιασθεί κατά τρόπο ώστε να μην παραβιάζεται η ακεραιότητα του τόπου (πρβλ. ΣτΕ 1990/2007 7μ., C-404/09, Alto Sil) . . . . Από όσα εκτίθενται στις προηγούμενες σκέψεις προκύπτει ότι το προσβαλλόμενο ειδικό πλαίσιο στηρίζεται σε εκτίμηση και αξιολόγηση όλων των στοιχείων και κριτηρίων που αντιστοιχούν σε αυτό το επίπεδο σχεδιασμού, ο οποίος, όπως εκτέθηκε, περιέχει κυρίως κατευθύνσεις, δεν απαιτείται δε η προβλεπόμενη στο άρθρο 6 παρ. 3 της οδηγίας 92/43 εκτίμηση, η οποία πρέπει να συνδέεται με συγκεκριμένο τόπο και έργο, και η οποία είναι αναγκαία σε επόμενο στάδιο σχεδιασμού και στη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης, όπως άλλωστε προβλέπει το άρθρο 5 του προσβαλλόμενου ειδικού πλαισίου για τη βιομηχανία (ΣτΕ 4013/2013).

Ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τις υδατοκαλλιέργειες:

► Από τις διατάξεις του ειδικού πλαισίου για τις υδατοκαλλιέργειες που αναφέρονται στις περιοχές με ιδιαίτερη ευαισθησία ως προς το φυσικό περιβάλλον (άρθρα 5 περίπτωση Δ και 7 παρ. 2) προκύπτει ότι η εγκατάσταση νέων μονάδων στις περιοχές αυτές δεν αποκλείεται κατ' αρχήν, αλλά εξαρτάται από τις ειδικές ρυθμίσεις που περιλαμβάνονται στην υπαγωγή των περιοχών αυτών σε ειδικό καθεστώς προστασίας και διαχείρισής του, οι οποίες εξετάζονται κατά το στάδιο της περιβαλλοντικής αδειοδότησης τους. Συνεπώς, σε περίπτωση που το προστατευτικό καθεστώς που διέπει τις εν λόγω περιοχές (πράξη χαρακτηρισμού ή σχέδιο διαχείρισης) δεν προβλέπει ή απαγορεύει την υδατοκαλλιέργεια, δεν είναι επιτρεπτή η εγκατάσταση νέας μονάδας κατ' επίκληση της ανωτέρω διάταξης του επίδικου σχεδίου. Ειδικά δε, για τις περιοχές του δικτύου Natura 2000, η ίδρυση νέων μονάδων είναι δυνατή σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που τίθενται από τα νομικά καθεστώτα προστασίας τους. Με τις ρυθμίσεις αυτές διασφαλίζεται η διατήρηση του προστατευόμενου αντικειμένου κάθε συγκεκριμένης περιοχής, σύμφωνα και τις προβλέψεις του άρθρου 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, στο οποίο κατ' ουσίαν παραπέμπει το επίδικο ειδικό πλαίσιο, και του ν. 1650/1986 και τα περί του αντιθέτου προβαλλόμενα πρέπει να απορριφθούν. Εξάλλου, η προβλεπόμενη στο άρθρο 6 παρ. 3 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ εκτίμηση πρέπει να συνδέεται με συγκεκριμένο τόπο και έργο, και επομένως διενεργείται είτε κατά το στάδιο καθορισμού ΠΟΑΥ, όπου προβλέπεται και στρατηγική εκτίμηση (άρ. 6 περ. γ, εδ. γ του πλαισίου), είτε στο στάδιο της περιβαλλοντικής αδειοδότησης, όπως άλλωστε προβλέπεται ρητά στο άρθρο 7 παρ. 2 του προσβαλλόμενου ειδικού πλαισίου για τις υδατοκαλλιέργειες (ΣτΕ 4966/2014, πρβλ. ΣτΕ 4013/2013).

► Ειδικά για τις περιοχές του δικτύου Natura 2000, το ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τις υδατοκαλλιέργειες προβλέπει ότι η ίδρυση μονάδων είναι δυνατή σύμφωνα με τους όρους και

προϋποθέσεις που τίθενται από τα νομικά καθεστάτα προστασίας τους. Η διάταξη αυτή έχει την έννοια ότι η ίδρυση των μονάδων υδατοκαλλιέργειας σε περιοχές Natura επιτρέπεται μόνο εφόσον έχει γίνει η δέουσα εκτίμηση του άρθρου 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και διασφαλίζεται πέραν κάθε εύλογης αμφιβολίας, ότι η εν λόγω δραστηριότητα έχει σχεδιασθεί ώστε να μην παραβλάπτεται η ακεραιότητα του τόπου. Άλλωστε, προκειμένου για την ίδρυση μονάδων εντός ΠΟΑΥ, η δέουσα εκτίμηση μπορεί να γίνει με την προβλεπόμενη στο άρθρο 6 περ. γ εδάφ. Γ του πλαισίου στρατηγική εκτίμηση για τον καθορισμό ΠΟΑΥ (ΣτΕ 4982/2014).

xi. Νομολογία «μεταγενέστερη» της εγκρίσεως των ειδικών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού

Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας:

► Κατ' εκτίμηση της εξαιρετικής σημασίας των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη διασφάλιση της επάρκειας του ενεργειακού εφοδιασμού της χώρας και, κυρίως, την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών, που αποτελεί αντικείμενο διεθνούς δεσμεύσεως της χώρας και ζήτημα έντονου κοινοτικού ενδιαφέροντος, συνάγεται ότι για την εγκατάσταση και λειτουργία αιολικού σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας δεν απαιτείται η προηγούμενη εκπόνηση χωροταξικού σχεδιασμού εθνικού ή τομεακού χαρακτήρα, αλλά αρκεί η, έστω και κατά γενικό τρόπο, πρόβλεψη της συγκεκριμένης παραγωγικής δραστηριότητας σε υπερκείμενα σχέδια χωροταξικού σχεδιασμού, όπως είναι κατεξοχήν τα κατ' άρθρο 8 του ν. 2742/1999 περιφερειακά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού και αιεφόρου ανάπτυξης. Η ερμηνευτική αυτή εκδοχή ευρίσκει, εξάλλου, πρόσθετο έρεισμα στις κατευθύνσεις της εθνικής χωροταξικής πολιτικής, η οποία και προ της ενάρξεως ισχύος του ν. 3851/2010, ευνοούσε την ανάπτυξη εναλλακτικών πηγών ενέργειας, φιλικών προς το περιβάλλον. Κατά την έννοια των ίδιων διατάξεων, οι αιολικοί σταθμοί δεν απαιτείται να χωροθετούνται μόνον σε ειδικώς καθορισμένες ζώνες υποδοχής παραγωγικών δραστηριοτήτων, αλλ' αντιθέτως επιτρέπεται, κατ' αρχήν, να τοποθετούνται σε οποιαδήποτε περιοχή διαθέτει επαρκές και εκμεταλλεύσιμο αιολικό δυναμικό, εξαιρουμένων των περιοχών στις οποίες, δυνάμει ρητής νομοθετικής ή κανονιστικής διατάξεως, απαγορεύεται απολύτως η εγκατάστασή τους, ρύθμιση η οποία, κατά βάση υιοθετείται και από το μεταγενέστερο της εκδόσεως της προσβαλλομένης υπουργικής αποφάσεως ειδικό χωροταξικό πλαίσιο για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Οι διαπιστώσεις αυτές ισχύουν, κατά μείζονα λόγο, για τα μικρά νησιά, τα οποία, λόγω του χαρακτήρα τους ως ευπαθών οικοσυστημάτων, ανέχονται ήπιο μόνον ενεργειακό σύστημα που πρέπει, κατά τα ήδη εκτεθέντα, να στηρίζεται στην εφαρμογή μεθόδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας φιλικών προς το περιβάλλον, όπως είναι, κατεξοχήν, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΣτΕ 27541/2014).

► Η χωροθέτηση του επίδικου έργου (αιολικός σταθμός παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας) εναρμονίζεται προς τις γενικές κατευθύνσεις του εγκριθέντος, κατά τον χρόνο εκδόσεως της προσβαλλομένης υπουργικής αποφάσεως, περιφερειακού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού, το οποίο, θέτοντας ως στρατηγικού χαρακτήρα στόχο της ενεργειακής πολιτικής της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου τη σταδιακή

αντικατάσταση των συμβατικών μεθόδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με εναλλακτικές μορφές ηλεκτροπαραγωγής φιλικές προς το περιβάλλον και προωθώντας την εκμετάλλευση του αιολικού δυναμικού των νησιών, ευνοεί την ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και επιτρέπει, κατ' αρχήν, την εγκατάσταση αιολικών σταθμών σε όσες περιοχές δεν απαγορεύεται ρητώς η δραστηριότητα αυτή βάσει των υφιστάμενων χρήσεων γης ή ειδικού προστατευτικού νομοθετικού καθεστώτος για συγκεκριμένες περιοχές ή κατηγορίες περιοχών του εθνικού χώρου. Οι κατευθύνσεις αυτές, οι οποίες αποτελούν, παραλλήλως, και προτεραιότητες της εθνικής ενεργειακής πολιτικής, υιοθετούνται και από το μεταγενέστερο της προσβαλλομένης υπουργικής αποφάσεως γενικό χωροταξικό σχέδιο, όπως, επίσης, και από το ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, το οποίο τυγχάνει ευθείας και αποκλειστικής εφαρμογής σε περίπτωση που τα υποκείμενα χωροταξικά σχέδια ή τα λοιπά μέσα εφαρμογής του χωροταξικού σχεδιασμού δεν ενσωματώνουν πλήρως τις κατευθύνσεις και τις προτεραιότητές του. Το συμπέρασμα, εξάλλου, αυτό δεν αναιρείται εκ μόνου του λόγου ότι στους στόχους του οικείου περιφερειακού χωροταξικού πλαισίου περιλαμβάνεται και η προστασία του νησιωτικού χαρακτήρα και του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος των Κυκλάδων, καθόσον οι παράγοντες αυτοί έχουν επαρκώς συνεκτιμηθεί κατά τη διαμόρφωση της ενεργειακής πολιτικής της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, με την οποία, όπως έχει ήδη εκτεθεί, προκρίνεται η αξιοποίηση του υψηλού αιολικού δυναμικού των νησιών, τα οποία αποτελούν τον κατεξοχήν χώρο για την ανάπτυξη ήπιων μορφών ενέργειας. Και ναι μεν από τα στοιχεία του φακέλου δεν προκύπτει πράγματι ότι, κατά το χρόνο εκδόσεως της προσβαλλομένης πράξεως, είχαν εκπονηθεί ολοκληρωμένα προγράμματα διαχείρισεως του περιβάλλοντος και του νησιωτικού αποθέματος, η απαίτηση, ωστόσο, αυτή, ανεξαρτήτως του ότι η ικανοποίησή της δεν αποτελεί κατά νόμον προϋπόθεση για την έγκριση περιβαλλοντικών όρων, έχει αντιμετωπισθεί επαρκώς, ως συναπτόμενη με την αρχή του ολοκληρωμένου σχεδιασμού του νησιωτικού χώρου, στο οικείο περιφερειακό χωροταξικό σχέδιο, το οποίο περιλαμβάνει ιδιαίτερες αναφορές στις αντίστοιχες κατευθύνσεις του υπό εκπόνηση γενικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης (ΣτΕ 2741/2014).

► Στις μεταβατικές διατάξεις του άρθρου 27 του σχεδίου προβλέπεται ότι «νομίμως λειτουργούσες κατά τη δημοσίευση της παρούσας εγκαταστάσεις παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. διατηρούνται μέχρι τη λήξη της άδειας λειτουργίας τους ή την αυτοδίκαιη παράτασή της που ορίζεται στο άρθρο 27 παρ. 3 του ν. 3468/2006» (παρ. 1), ότι «πράξεις έγκρισης περιβαλλοντικών όρων που έχουν εκδοθεί μέχρι τη δημοσίευση της παρούσας εκτελούνται όπως εκδόθηκαν, εντός του χρόνου ισχύος τους» και ότι «δύνата να ανανεώνονται κατά παρέκκλιση των διατάξεων του παρόντος μέχρι τη λήξη της άδειας λειτουργίας τους ή την αυτοδίκαιη παράτασή της» (παρ. 3), καθώς και ότι «άδειες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. που έχουν εκδοθεί μέχρι τη δημοσίευση της παρούσας επανελέγχονται, ως προς τη συμβατότητά τους με τις διατάξεις του παρόντος Ειδικού Πλαισίου, στο στάδιο έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων» (παρ. 4). . . . Από τη διατύπωση των ως άνω μεταβατικών διατάξεων του ειδικού χωροταξικού πλαισίου για τις Α.Π.Ε., με τις οποίες επιτρέπεται η συνέχιση λειτουργίας αιολικών σταθμών που είχαν αδειοδοτηθεί υπό την ισχύ του προγενέστερου του ειδικού χωροταξικού πλαισίου

νομοθετικού καθεστώτος, συνάγεται ότι οι διατάξεις αυτές καταλαμβάνουν και περιπτώσεις που, όπως εν προκειμένω, η χωροθέτηση των εγκαταστάσεων έγινε εντός περιοχών που εκ των υστέρων περιελήφθησαν στις ζώνες αποκλεισμού και ασυμβατότητας. Εκ τούτων παρέπεται ότι η έγκριση του ειδικού χωροταξικού πλαισίου δεν μπορεί, κατ' αρχήν, να ασκήσει επιρροή επί προγενεστέρως εκδοθείσας εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων αιολικού σταθμού και, συγκεκριμένα, να παράσχει στη σχετική εγκριτική απόφαση το τυχόν ελλείπον έρεισμα νομιμότητας ή, αντιστρόφως να την καταστήσει επιγενομένως παράνομη, λόγω αντιθέσεώς της προς τις γενικές κατευθύνσεις και τις ειδικότερες προτάσεις του ειδικού χωροταξικού σχεδιασμού. Οι διατάξεις, εξάλλου, αυτές, καθ' ο μέρος επιτρέπουν τη λειτουργία νομίμως υφισταμένων εγκαταστάσεων που δεν πληρούν τους όρους της νεότερης νομοθεσίας, δεν αντίκεινται στις περί προστασίας του περιβάλλοντος συνταγματικές διατάξεις, καθόσον θέτουν ως απώτατο όριο διατηρήσεώς τους τη λήξη ισχύος των αρχικών περιβαλλοντικών τους αδειών ή της αντίστοιχης άδειας λειτουργίας. Υπό τα δεδομένα αυτά και λαμβανομένου, περαιτέρω, υπόψη ότι οι προπαρατεθείσες απαγορευτικές διατάξεις του ειδικού χωροταξικού πλαισίου δεν αποτελούν συμμόρφωση προς αντιστοίχου περιεχομένου διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας (οι οποίες, αντιθέτως, επιτρέπουν την υπό αυστηρούς όρους εγκατάσταση έργων και δραστηριοτήτων εντός των περιοχών Natura), η προσβαλλόμενη έγκριση περιβαλλοντικών όρων δεν καθίσταται επιγενομένως παράνομη εκ μόνου του λόγου ότι δι' αυτής επετράπη, βάσει του ισχύοντος κατά την έκδοσή της νομοθετικού καθεστώτος, η εγκατάσταση αιολικού σταθμού σε περιοχή που είχε περιληφθεί στον κατάλογο των τόπων κοινοτικής σημασίας για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή (βλ. 2006/613 ΕΚ απόφαση της Επιτροπής) και στην οποία, υπό το νεότερο χωροταξικό καθεστώς, απαγορεύεται πλέον η εγκατάσταση μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (ΣτΕ 2741/2014).

► Κατά τις διατάξεις αυτές, για τη χορήγηση άδειας εγκατάστασης σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας απαιτείται, μεταξύ άλλων, και η εξέταση και εκτίμηση των περιβαλλοντικών και άλλων επιπτώσεων από την εγκατάσταση σταθμού στην πέριξ αυτού περιοχή, η εκτίμηση δε αυτή γίνεται, καταρχήν, κατά το στάδιο της έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων εγκατάστασης και λειτουργίας του, που γίνεται σύμφωνα με τους ορισμούς των ανωτέρω διατάξεων του ν. 1650/1986. Κατά την αξιολόγηση αυτή λαμβάνονται υπόψη οι όροι των περιφερειακών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού και αιφόρου ανάπτυξης, καθώς και το ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΣτΕ 696/2016, 696/2016, 3140/2015, 3163-4/2015, 4981/2014, 2814/2013, 2474/2011 κ.ά.).

► Για την έκδοση της προσβαλλόμενης θετικής γνωμοδότησης της Ρ.Α.Ε. έχει ληφθεί υπόψη το προωθούμενο τότε προσχέδιο του ειδικού πλαισίου και έχουν συνεκτιμηθεί, μεταξύ άλλων, τα εξεταστέα κατά την προκαταρκτική περιβαλλοντική εκτίμηση στοιχεία που ορίζονται στο ειδικό πλαίσιο, και ειδικότερα τα κριτήρια που αναφέρονται στην παράγραφο Β του Παραρτήματος V του ειδικού πλαισίου. Δεν επιδρά στο κύρος της προσβαλλομένης πράξεως το γεγονός ότι στο σώμα της γνωμοδότησης αυτής δεν αναφέρεται η ίδια η απόφαση με την οποία εγκρίθηκε το ειδικό αυτό πλαίσιο και η οποία άρχισε να ισχύει λίγες μόλις ημέρες πριν από την έκδοση της γνωμοδότησης. Δεν υπάρχει, ως εκ τούτου, αντίθεση

προς το ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αιεφόρου ανάπτυξης για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΣτΕ 1432-3/2015).

► Με το περιφερειακό χωροταξικό πλαίσιο της Στερεάς Ελλάδας διαπιστώνεται μεν η υπάρχουσα κατάσταση ως προς την ενεργειακή επάρκεια της περιφέρειας, ανεξαρτήτως του τρόπου παραγωγής της, ουδόλως, όμως, αποκλείεται, κατά την έννοια των ρυθμίσεων του σχεδίου αυτού, η περαιτέρω ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας σε όλη την έκταση της περιφέρειας και όχι μόνο στην κατ' εξοχήν πρόσφορη γι' αυτούς Νότια Εύβοια, για την οποία, εν όψει ακριβώς της ιδιαίτερης αυτής καταλληλότητας της, προβλέπεται ειδική οργάνωση . . . . Δεν έπρεπε, εξάλλου, να προηγηθεί της εκδόσεως της προσβαλλομένης πράξεως περί εγκρίσεως των περιβαλλοντικών όρων αιολικού σταθμού η θεσμοθέτηση περιοχών οργανωμένης ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων ή σχεδίων πολεοδομικού χαρακτήρα (Γ.Π.Σ., Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. κ.ά.) που να επιτρέπουν την επίμαχη δραστηριότητα. Τούτο δε, διότι στην προκειμένη περίπτωση είχε ήδη εκδοθεί τόσο το περιφερειακό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού της Στερεάς Ελλάδας όσο και το ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, σύμφωνα με τα οποία, είναι, καταρχήν, επιτρεπτή σε όλη την έκταση της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας αλλά και ειδικότερα στην περιφέρεια του τέως Δήμου Θίσβης, η εγκατάσταση αιολικών σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας (ΣτΕ 3140/2015).

► Με αίτηση ακυρώσεως προεβλήθη ότι οι προσβαλλόμενες πράξεις επιτρέπουν την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών σταθμών, χωρίς να έχει προηγηθεί ο απαιτούμενος χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός. Προβάλλεται ότι οι προσβαλλόμενες πράξεις έρχονται σε αντίθεση με προβλέψεις του περιφερειακού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού για την Πελοπόννησο (Β' 1485/2003) για την οργάνωση των ορεινών περιοχών με την ανάπτυξη ήπιων δραστηριοτήτων εναλλακτικού τουρισμού και αναψυχής και για την αποφυγή της αποψίλωσης των δασών, καθώς και ότι το ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας θέτει μόνον γενικά και αόριστα κριτήρια για τη χωροθέτηση φωτοβολταϊκών συστημάτων. Επί του λόγου αυτού, έγιναν δεκτά τα εξής: Το πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού της Περιφέρειας Πελοποννήσου αναφέρεται μεν σε οργάνωση των ορεινών περιοχών με την ανάπτυξη ήπιων δραστηριοτήτων, ταυτόχρονα, όμως, προβλέπει ότι απώτερος στόχος είναι ο σταδιακός περιορισμός της λειτουργίας του αιολοηλεκτρικού σταθμού της Μεγαλόπολης, προς τον σκοπό της μείωσεως της ρύπανσης του περιβάλλοντος της περιοχής, που συνδυάζεται και με την ανάγκη σημαντικής αύξησης παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. Στο ίδιο σχέδιο αναφέρονται, επίσης, τα εξής: «Απαραίτητο στοιχείο προφανώς αποτελεί ο συνδυασμός παραγωγής και χρήσης ήπιων μορφών ενέργειας με τις περιοχές ήπιων τουριστικών δραστηριοτήτων (π.χ. αιολικά πάρκα), όπως έχουν ήδη αρχίσει οι διαδικασίες χωροθέτησής τους και ιδιαίτερα στις περιοχές του Νοτίου Πάρωνα . . . . Ειδικότερα για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ) εκτιμάται ότι απαιτείται η σύνταξη ειδικού πλαισίου για τις προϋποθέσεις χωροθέτησής τους και τους εξειδικευμένους όρους που πρέπει να ισχύσουν κατά κατηγορία». Περαιτέρω, στα προγράμματα δράσης του εν λόγω σχεδίου, ως προς την ενέργεια αναφέρονται μεν, μεταξύ άλλων, ότι οι περιοχές εγκατάστασης αιολικών σταθμών θα «ορισθούν έπειτα

από την εκπόνηση ειδικής μελέτης», κατόπιν συνεκτιμήσεως της «αναμενόμενης ωφέλειας – απόδοσης σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο», οι σχετικές, εντούτοις, προβλέψεις έπρεπε να εξετασθούν υπό το φως των προβλέψεων του ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, που στο μεν άρθρο 21 προβλέπει την εναρμόνιση των περιφερειακών πλαισίων με τις προβλέψεις του, ενώ στο άρθρο 17 θέτει κριτήρια χωροθέτησης εγκαταστάσεων εκμετάλλευσης της ηλιακής ενέργειας (ΣτΕ 2873-5/2014).

► Σύμφωνα με τα άρθρα 5 και 9 του ειδικού πλαισίου για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η γεωγραφική ενότητα της Αττικής αντιμετωπίζεται «ως ειδικότερη κατηγορία της ηπειρωτικής χώρας λόγω του μητροπολιτικού χαρακτήρα της». Η γεωγραφική αυτή ενότητα δεν ταυτίζεται με την Περιφέρεια Αττικής, η οποία αποτελεί διοικητική διαίρεση οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης δευτέρου βαθμού, στον οποίο, κατά το άρθρο 3 παρ. 3 στοιχείο θ' του ν. 3852/2010 (Α' 87), περιλαμβάνονται και οι Δήμοι Αίγινας, Τροιζηνίας, Κυθήρων, Αγκιστριού, Σαλαμίνας, Σπετσών, Ύδρας και Πόρου. Κατά συνέπεια, για τις περιοχές του Δήμου Τροιζηνίας, ο οποίος ανήκει γεωγραφικά στην Ανατολική Πελοπόννησο και για λόγους διοικητικής οργάνωσης θεωρείται, ανέκαθεν, τμήμα του Νομού Αττικής, εντασσόμενος ήδη στην Περιφέρεια Αττικής, ισχύουν οι διατάξεις ειδικού πλαισίου για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, που αφορούν την ηπειρωτική χώρα εν γένει και όχι οι διατάξεις που αφορούν την Αττική, «ως ειδικότερη κατηγορία της ηπειρωτικής χώρας» (ΣτΕ 513-4/2016 και 3164/2015).

► Με αίτηση ακυρώσεως προεβλήθη ότι η προσβαλλόμενη πράξη, που αφορούσε την υπαγωγή στις διαδικασίες στρατηγικών επενδύσεων του ν. 3849/2010 επενδυτικού σχεδίου για την κατασκευή αιολικού συστήματος παραγωγικής ηλεκτρικής ενέργειας, που περιελάμβανε την κατασκευή τριάντα τριών αιολικών σταθμών, συνολικής ισχύος 1.077MW, στους τέσσερις νομούς της Κρήτης, και κοινή διασύνδεσή τους με το Εθνικό Διασυνδεδεμένο Σύστημα Ενέργειας, παραβίαζε το ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, το οποίο επιτρέπει κατ' εξαίρεση την εγκατάσταση στα κατοικημένα νησιά αιολικών πάρκων, η ισχύς των οποίων υπερβαίνει το διπλάσιο του επιπέδου αιχμής της ζήτησης που εμφανίζει το νησί σε μεσομακροπρόθεσμο ορίζοντα, μόνον εφόσον οι σχετικές προτάσεις περιλαμβάνουν την κατασκευή επαρκούς διασύνδεσης με το σύστημα και το δίκτυο διανομής ηλεκτρικής ενέργειας της ηπειρωτικής χώρας. Όπως ισχυρίστηκαν οι αιτούντες, με τη συγκεκριμένη επένδυση προβλεπόταν η κατασκευή ανεξάρτητης διασύνδεσης μόνον των αιολικών πάρκων που προβλέπονται στην πρόταση της συγκεκριμένης επένδυσης με το Σύστημα και όχι η κατασκευή διασύνδεσης του δικτύου της Κρήτης με αυτό, με αποτέλεσμα και, μετά την ολοκλήρωση της επένδυσης, η Κρήτη να εξακολουθεί να είναι «μη συνδεδεμένο» νησί, εφόσον το τοπικό της δίκτυο δεν θα εξυπηρετείται από την ανεξάρτητη αυτή διασύνδεση, όταν κατασκευαστεί. Ο λόγος αυτός απερρίφθη, με την αιτιολογία ότι το ζήτημα της συμφωνίας της επενδυτικής πρότασης για την εγκατάσταση των αιολικών σταθμών με το ειδικό πλαίσιο για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ελέγχεται, σύμφωνα με το άρθρο 11 αυτού, κατά την έκδοση της άδειας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας για καθέναν από τους σταθμούς αυτούς, ανεξαρτήτως του ζητήματος αν η κατ' άρθρο 8 παρ. 1 του πλαισίου αυτού προϋπόθεση περί «επαρκούς» διασύνδεσης με το

σύστημα και το δίκτυο διανομής ηλεκτρικής ενέργειας της ηπειρωτικής χώρας των αιολικών πάρκων που εγκαθίστανται στη Κρήτη αναφέρεται σε διασύνδεση «κοινή» για όλους τους αιολικούς σταθμούς που υφίστανται ή πρόκειται να εγκατασταθούν στη νήσο ή «ανεξάρτητη» ανά επενδυτικό σχήμα (ΣτΕ Ολομέλεια 528-531/2015).

► Η χορήγηση της προσβαλλόμενης άδειας λειτουργίας λιγνιτικής μονάδας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας δεν αντίκειται: α) στην οδηγία 2001/77 ΕΚ που έχει ως στόχο την προώθηση της αύξησης της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, β) στο πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (Β' 1472/2003), με το οποίο προτείνεται η περαιτέρω διεύρυνση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο ενεργειακό ισοζύγιο και η μείωση των επιπτώσεων από τη χρήση ενέργειας, γ) στο ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, με το οποίο δίνεται προτεραιότητα στη χρήση των ανανεώσιμων πηγών για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Τούτο δε, διότι κανένα από τα ανωτέρω νομοθετήματα δεν απαγορεύει τη χορήγηση άδειας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από λιγνίτη, ενώ στο προαναφερόμενο περιφερειακό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού αναγνωρίζεται ότι «ο ρόλος του ημιαστικού κέντρου του Αμυνταίου είναι άμεσα συνδεδεμένος με την ανάπτυξη του κλάδου της εξόρυξης και ηλεκτροπαραγωγής στην Περιφέρεια, δεδομένου ότι εντάσσεται χωρικά και παραγωγικά στον ενεργειακό άξονα» (ΣτΕ 4885/2013).

Βιομηχανία:

► Ο προβαλλόμενος ισχυρισμός περί αντίθεσης των προσβαλλόμενων πράξεων (έγκριση περιβαλλοντικών όρων υφιστάμενων βιομηχανικών εγκαταστάσεων και έργων εκσυγχρονισμού και αναβάθμισης των διυλιστηρίων της εταιρείας «Ελληνικά Πετρέλαια Α.Ε.»), προς το ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τη βιομηχανία, πρέπει να απορριφθεί προεχόντως διότι κατά την έκδοσή τους το σχέδιο αυτό δεν είχε ακόμη εγκριθεί (ΣτΕ Ολομέλεια 2636/2009).

► Η επίδικη μονάδα αφαλάτωσης δεν έρχεται σε αντίθεση, αλλ' αντιθέτως εναρμονίζεται τόσο με το υπό εκπόνηση κατά την έκδοση της προσβαλλόμενης απόφασης ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αιφόρου ανάπτυξης για τον τουρισμό, το οποίο για τις υποδομές, μεταξύ των οποίων η ύδρευση, προέβλεπε την προώθηση δράσεων εξασφάλισης ύδατος μέσω και αφαλάτωσης, όσο και με το, επίσης, υπό εκπόνηση, κατά τον κρίσιμο χρόνο, ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τη βιομηχανία, που περιείχε κατευθύνσεις σε εθνικό επίπεδο για την ανάπτυξη της βιομηχανίας στον παράκτιο χώρο, σύμφωνα με τις οποίες στην παραθαλάσσια ζώνη πρέπει να αποθαρρύνεται η χωροθέτηση βιομηχανικών μονάδων, με εξαίρεση αυτές που έχουν ανάγκη χωροθέτησης σε άμεση επαφή με θαλάσσιο μέτωπο, στην τελευταία δε κατηγορία ανήκουν και οι μονάδες αφαλάτωσης (ΣτΕ 1725/2015).

► Η ίδρυση οργανωμένου υποδοχέα βιομηχανικών δραστηριοτήτων στην περιοχή Μαντουδίου, όχι απλώς είναι συμβατή με τα ισχύοντα χωροταξικά σχέδια, αλλά καθίσταται επιβεβλημένη με βάση τα σχέδια αυτά και, μάλιστα, με διατάξεις των σχεδίων αυτών που έχουν αυξημένη κανονιστική πυκνότητα. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η μεν σταδιακή εγκατάλειψη του μοντέλου της διάσπαρτης χωροθέτησης των βιομηχανικών δραστηριοτήτων, που είναι άμεσα προσοδοφόρα για τους βιομηχανικούς φορείς, αλλά αντενδείκνυται από κάθε άλλη άποψη (προστασίας περιβάλλοντος, χωροταξίας, βιωσιμότητας, υγιούς ανταγωνισμού, ασφάλειας δικαίου κ.ά.), και η υλοποίηση της οργανωμένης εγκατάστασης των βιομηχανιών σε εκτάσεις οργανωμένων υποδοχέων, οι οποίες έχουν αποτελέσει αντικείμενο σχεδιασμού και έχουν ανάλογη με τα πολεοδομικά σχέδια λειτουργία, όπως είναι κατ' εξοχήν τα επιχειρηματικά πάρκα του ν. 3982/2011, αποτελεί στόχο και επιδίωξη όλων των χωροταξικών πλαισίων, γενικού, ειδικού και περιφερειακού. Περαιτέρω, η χωροθέτηση των εν λόγω οργανωμένων υποδοχέων ειδικώς στο νομό Ευβοίας αναδεικνύεται από τα σχέδια αυτά ως ύψιστη προτεραιότητα, περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο νομό της Ελλάδας, αφού στο σχετικό πίνακα των νομών της χώρας που περιέχεται στο ειδικό χωροταξικό πλαίσιο της βιομηχανίας, ο νομός αυτός συγκαταλέγεται μεταξύ των ελαχίστων που εμπίπτουν στην υψηλότερη κατηγορία της «πολύ υψηλής ανάγκης», η δε πρόβλεψη αυτή δεν εξαντλείται, βεβαίως, στην περιοχή της Χαλκίδας, η οποία τοποθετείται στον άξονα Αθήνας – Οινόφυτων – Θήβας – Χαλκίδας, ενόψει, ιδίως, του υιοθετούμενου από τα σχέδια, κατά τα προαναφερόμενα, μοντέλου πολυκεντρικής χωροθέτησης της βιομηχανίας. Τέλος, η ιδιαίτερη φυσιογνωμία και τα χαρακτηριστικά του Μαντουδίου ως περιοχής με παράδοση στη βιομηχανική και, ειδικότερα, την εξορυκτική δραστηριότητα, η οποία εγκαταλείφθηκε, με συνέπεια η περιοχή να αντιμετωπίζει αναπτυξιακή υστέρηση, την καθιστούν πρόσφορη, κατά τον ισχύοντα σχεδιασμό, για την εγκατάσταση οργανωμένου υποδοχέα βιομηχανικής δραστηριότητας. Οι ρητές αυτές κατευθύνσεις, αλλά και συγκεκριμένες προβλέψεις, των ισχυόντων χωροταξικών πλαισίων δεν ανατρέπονται από γενικές διαπιστώσεις των ίδιων, όπως αυτή που περιέχεται, στο στ. Ε. 10 του Γενικού Χωροταξικού Πλαισίου, όπου διατυπώνεται η εκτίμηση, μη συνδεόμενη, άλλωστε, με επιταγή ή χωροταξική κατεύθυνση «ότι, στο χρονικό ορίζοντα εφαρμογής του παρόντος Πλαισίου, οι μεγαλύτερες ανάγκες χωρικής ρύθμισης της βιομηχανικής δραστηριότητας θα εξακολουθούν να εστιάζονται γύρω από τις δύο μητροπολιτικές περιοχές», ή από γενικές αναφορές, όπως αυτή του ειδικού πλαισίου για τη βιομηχανία ότι «αναμένεται η λειτουργία του ΒΙΟ.ΠΑ. Χαλκίδας», η οποία, εξάλλου, συμπληρώνεται από τη ρητή κατεύθυνση ότι «υπάρχει ακόμη μεγάλη ανάγκη οργανωμένων υποδοχέων». Κατά συνέπεια, οι λόγοι ακυρώσεως, οι οποίοι εκκινούν από την εκδοχή ότι μη νομίμως η περιοχή θεωρήθηκε με την προσβαλλόμενη πράξη ως κατάλληλη για την ίδρυση επιχειρηματικού πάρκου, διότι αυτή αντενδείκνυται εκ προοιμίου για το σκοπό αυτό, είναι απορριπτέοι ως αβάσιμοι (ΣτΕ 670/2017).

► Για την εγκατάσταση βιομηχανίας ή βιοτεχνίας σε ορισμένη περιοχή απαιτείται να έχει προηγουμένως αναγνωρισθεί η περιοχή αυτή με διοικητική πράξη ως κατάλληλη για την ανάπτυξη βιομηχανικής ή βιοτεχνικής δραστηριότητας, στον κανόνα όμως αυτόν δεν υπάγονται, κατά την έννοια των ανωτέρω διατάξεων του ν. 3325/2005, παραγωγικές δραστηριότητες χαμηλής όχλησης, οι οποίες έχουν ως

αντικείμενο την επεξεργασία προϊόντων αγροτικών καλλιεργειών, κτηνοτροφίας ή δασοπονίας που κατά παράδοση αναπτύσσονται στην περιοχή εγκατάστασης της μονάδας. Οι ανωτέρω κανόνες τίθενται, κατ' αρχήν, και με το περιφερειακό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, το οποίο ως προς τις γενικές κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης της μεταποιητικής δραστηριότητας (βιομηχανίας-βιοτεχνίας), προβλέπει τη δημιουργία βιομηχανικών και επιχειρηματικών περιοχών (ΒΕΠΕ) σε ορισμένα από τα μεγάλα νησιά καθώς και τη διάθεση τμημάτων του περιαστικού χώρου στα υπόλοιπα νησιά για την οργανωμένη εγκατάσταση μικρών βιοτεχνικών και μεταποιητικών μονάδων στο πλαίσιο έγκρισης μελετών χωροταξικής και πολεοδομικής οργάνωσης των νησιών, συγχρόνως δε τονίζει και την ανάγκη για την παρουσία και των τριών παραγωγικών τομέων σε κάθε «αυτοτελή χωρική ενότητα». Εξάλλου, το ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τη βιομηχανία, που είναι μεταγενέστερο και ειδικότερο του περιφερειακού πλαισίου, στο χωροταξικό σχεδιασμό της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου περιέχει σαφείς κατευθύνσεις αφενός για τη συνολική ρύθμιση των χρήσεων γης και όχι μόνο των χρήσεων της μεταποιητικής δραστηριότητας στα νησιά της Περιφέρειας και αφετέρου την ανάγκη να εξαντληθούν οι δυνατότητες διατήρησης κάποιου βιομηχανικού ιστού για τη μείωση των κινδύνων που απορρέουν από την πολύ μεγάλη εξάρτηση από τον τουρισμό, ορίζει δε περαιτέρω ότι η χωροθέτηση νέων μονάδων με βάση τις γενικές διατάξεις της νομοθεσίας περί εκτός σχεδίου δόμησης είναι μη αποδεκτή μόνον στις άμεσες παράκτιες ζώνες, ενώ ειδικότερα για τον νομό Κυκλάδων παρέχει την κατεύθυνση να εξαντληθούν τα περιθώρια στήριξης της μεταποιητικής δραστηριότητας. Ενόψει της φύσεως των μονάδων παραγωγής ετοιμού σκυροδέματος, οι οποίες υπόκεινται σε αυστηρές τεχνικές προδιαγραφές ως προς τον τρόπο παραγωγής και μεταφοράς και ιδίως ως προς τον χρόνο που πρέπει να μεσολαβεί μεταξύ παραγωγής και διάστροφης του σκυροδέματος κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 7 της απόφασης Δ14/19164/1997 του Υπουργού ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. «Έγκριση του Κανονισμού Τεχνολογίας Σκυροδέματος-97» (Β'315) σε συνδυασμό με το Πρότυπο ΕΛΟΤ 346 για το έτοιμο σκυρόδεμα, στο οποίο παραπέμπει το εν λόγω άρθρο 7, οι μονάδες αυτές, κατά την έννοια της ανωτέρω διάταξης του άρθρου 3 παρ. Γ.7.2 του Περιφερειακού Χωροταξικού Σχεδίου, ερμηνευόμενης ενόψει των κανόνων που απορρέουν από το ν. 3325/3005 και το άρθρο 24 του Συντάγματος, δεν αποκλείεται να εγκαθίστανται σε περιοχές που δεν έχουν ορισθεί για τη χρήση αυτή με εγκεκριμένη χωροταξική ή πολεοδομική μελέτη, κατ' εξαίρεση από την κατεύθυνση που εισάγεται με την εν λόγω διάταξη του περιφερειακού πλαισίου, με την προϋπόθεση ότι οι περιοχές αυτές δεν βρίσκονται σε άμεσες παράκτιες ζώνες, δεδομένου ότι η πιο πάνω δραστηριότητα παραγωγής ετοιμού σκυροδέματος συνδέεται αρρήκτως με τα έργα υποδομής και την ανέγερση ή την επισκευή κτιρίων, δηλαδή με δραστηριότητες τις οποίες το περιφερειακό πλαίσιο δεν απαγορεύει στην Άνδρο, αλλά αντίθετως επιτρέπει υπό όρους. Κατά συνέπεια, ενόψει και των ανωτέρω προβλέψεων του ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού για τη βιομηχανία, οι λόγοι ακυρώσεως με τους οποίους προβάλλεται ότι οι προσβαλλόμενες εκδόθηκαν κατά παράβαση της χωροταξικής νομοθεσίας εν γένει, δηλαδή των υφισταμένων πλαισίων (γενικού, ειδικού και περιφερειακού) χωροταξικού σχεδιασμού, αλλά και ειδικότερα του άρθρου 3 παρ. Γ.7.2 του περιφερειακού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, είναι απορριπτέοι ως αβάσιμοι. Περαιτέρω, ο λόγος ακυρώσεως με τον οποίο προβάλλεται ότι η έκδοση των προσβαλλομένων πράξεων είναι μη

νόμιμη, διότι αντιστρατεύεται τις προβλέψεις της ειδικής χωροταξικής μελέτης Άνδρου-Τήνου-Μυκόνου και της προτεινόμενης ζώνης οικιστικού ελέγχου, η οποία έχει επιλέξει χώρους για μονάδες αποθήκευσης και μεταποίησης σε περιοχή του Γαυρίου, είναι επίσης απορριπτέος, διότι όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, η πρόβλεψη αυτή παρέμεινε στο στάδιο της πρότασης και δεν εγκρίθηκε, αντιθέτως δε στην εγκεκριμένη ζώνη οικιστικού ελέγχου Άνδρου (π.δ/γμα της 19.10.2011, ΦΕΚ, τ. ΑΑΠ 291) «δεν αναφέρεται η χωροθέτηση μονάδων σκυροδέματος σε συγκεκριμένο τμήμα του νησιού» (ΣτΕ 3991/2015).

► Ως προς την εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου της χώρας, το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (υπ' αριθμ. 6877/4872/2008 απόφαση της Ολομελείας της Βουλής, Α' 128) θέτει ως κατευθύνσεις τη διατήρηση της εξορυκτικής δραστηριότητας στις υφιστάμενες περιοχές και την επέκτασή της σε περιοχές που εντοπίζονται νέα κοιτάσματα, κατά το δυνατόν μέσω καθετοποιημένης παραγωγής στους χώρους εξόρυξης, υπό τον όρο προστασίας του περιβάλλοντος και συνύπαρξης με τις λοιπές χρήσεις, ιδιαίτερη δε μνεία γίνεται στους ορυκτούς πόρους που καλύπτουν είτε εγχώριες ανάγκες ή απευθύνονται σε διεθνείς αγορές, μεταξύ άλλων και αυτών της Χαλκιδικής (μικτά θειούχα, χρυσός). Προς εξειδίκευση των κατευθύνσεων αυτών, το ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τη βιομηχανία προωθεί με τις προτάσεις του την καθετοποίηση της παραγωγής στις περιοχές εξόρυξης και προβλέπει τη δυνατότητα χωροθέτησης εγκαταστάσεων πρωτογενούς επεξεργασίας ορυκτών πρώτων υλών και μονάδων μεταποίησης, συμπεριλαμβανομένων και των χώρων επεξεργασίας λυμάτων και απορριμμάτων, ακόμη και εντός περιοχών που εμπίπτουν στο δίκτυο Natura (εκτός των οικοτόπων προτεραιότητας) υπό τους όρους που επιβάλλονται από τα νομικά καθεστώτα προστασίας τους, καθώς και εντός δασών και δασικών εκτάσεων, στο πλαίσιο των διατάξεων της δασικής νομοθεσίας, κατόπιν εξετάσεως εναλλακτικών λύσεων, ενώ θέτει ειδικούς κανόνες για την προστασία των περιβαλλοντικών μέσων και τη χρήση βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών (άρθρα 5 και 9). Ειδικώς ως προς την εξορυκτική δραστηριότητα στο νομό Χαλκιδικής διαλαμβάνεται στο Παράρτημα Ι ότι πρέπει να διασφαλισθούν οι όροι για την ομαλή λειτουργία της εκμετάλλευσης ορυκτών πόρων, συμπεριλαμβανομένης της επέκτασής τους και της συνδεδεμένης βιομηχανικής δραστηριότητας με την εξασφάλιση διεξόδου στο βασικό οδικό δίκτυο και στο θαλάσσιο μέτωπο, καθώς και της καθετοποίησης της παραγωγής, κατόπιν λεπτομερούς σχεδιασμού σε επίπεδο νομού, ώστε να ρυθμιστούν οι σχέσεις μεταξύ των χρήσεων και κυρίως του τουρισμού. Εξάλλου, και το ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τον τουρισμό (υπ' αριθμ. 24208/2009 απόφαση της Επιτροπής Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον Τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης, Β' 1138) αναγνωρίζει την ανάγκη άσκησης των δραστηριοτήτων αυτών, επέκτασής τους, εξασφάλισης των αναγκαίων θαλάσσιων διεξόδων για τη διακίνηση των προϊόντων, θέτει δε ως όρους τη συνεκτίμηση όλων των κοινωνικοοικονομικών και περιβαλλοντικών παραμέτρων. Αναλυτικές αναφορές και συγκεκριμένες κατευθύνσεις για την επίμαχη εκμετάλλευση περιέχει και το περιφερειακό πλαίσιο Κεντρικής Μακεδονίας (Β' 218), συνίστανται δε στην ορθολογική αξιοποίηση του πόρου, τα αποθέματα του οποίου υπολογίζονται σε εκατομμύρια τόνους, την αποκατάσταση του περιβάλλοντος και τη λήψη μέτρων για την αποφυγή ρύπανσης του υδροφόρου και ορθολογικής διαχείρισης των υδάτων εν όψει του ελλειμματικού

υδατικού ισοζυγίου, καθώς και την υιοθέτηση των αναγκαίων μέτρων για τη διαχείριση των αποβλήτων, ειδική δε αναφορά γίνεται στην εκμετάλλευση των επίμαχων μεταλλείων. Περαιτέρω, η αξιοποίηση του ορυκτού πλούτου και η διατήρηση της ανταγωνιστικότητας της εξορυκτικής βιομηχανίας, μέσω βελτιωμένων περιβαλλοντικών επιδόσεων και συστημάτων για την πρόληψη των ατυχημάτων, καθώς και η διαμόρφωση κατάλληλων εθνικών στρατηγικών αποτέλεσαν αντικείμενο σχετικών ανακοινώσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στις οποίες αναγνωρίζεται η συμβολή της δραστηριότητας αυτής στην απασχόληση και την περιφερειακή ανάπτυξη, η δυνατότητα συγκερασμού της βιώσιμης ανάπτυξης του κλάδου και υψηλής περιβαλλοντικής προστασίας χάριν της τεχνολογικής ανάπτυξης που έχει καταστήσει δυνατή την ασφαλέστερη επεξεργασία και διάθεση των επικίνδυνων αποβλήτων (βλ. ΕΕ (COM 2000) 265 για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης στην μη ενεργειακή εξορυκτική βιομηχανία και COM (2008), 699 πρωτοβουλία για τις πρώτες ύλες - κάλυψη των ουσιωδών αναγκών για ανάπτυξη και απασχόληση). Σε συμφωνία με τις κατευθύνσεις αυτές και με την επιταγή για ορθολογική και βιώσιμη αξιοποίηση του ορυκτού πλούτου της χώρας, κατά τα άρθρα 24 και 106 του Συντάγματος, οι οποίες ενσωματώνονται στις ρυθμίσεις του Γενικού Χωροταξικού Πλαισίου και του ειδικού χωροταξικού πλαισίου για τη βιομηχανία, το Ελληνικό Δημόσιο, με την κυρωθείσα με το άρθρο 52 του ν. 3220/2004 σύμβαση, επιδίωξε όχι μόνο τη συνέχιση της ήδη υφιστάμενης μεταλλευτικής δραστηριότητας, αλλά και την αξιοποίηση όλων των διερευνημένων και οικονομικά αξιοποιήσιμων κοιτασμάτων των μεταλλείων Κασσάνδρας μέσω καθετοποιημένης παραγωγής και με τα εχέγγυα προστασίας του περιβάλλοντος που διασφαλίζει η τήρηση της διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησεως του ν. 1650/1986, η δε παρεμβαίνουσα στο πλαίσιο των συμβατικών δεσμεύσεων εκπόνησε μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, στην οποία εξέτασε, μεταξύ άλλων, εναλλακτικών λύσεων, και τη μηδενική λύση, ήτοι τη μη εκμετάλλευση των διερευνημένων κοιτασμάτων και τη διακοπή κάθε δραστηριότητας στα μεταλλεία Κασσάνδρας. Σύμφωνα με τη μελέτη, η λύση αυτή ενέχει ιδιαίτερα δυσμενείς επιπτώσεις τόσο για το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον λόγω της μη αποκατάστασης των θιγείων από προηγούμενες εκμεταλλεύσεις περιοχών όσο και για το κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον λόγω απώλειας θέσεων εργασίας. Αντίθετα, εκτιμάται ότι η υλοποίηση του επενδυτικού σχεδίου θα έχει ιδιαίτερα θετικές επιπτώσεις, στηρίζεται δε σε σχεδιασμό που διασφαλίζει την ορθολογική αξιοποίηση του ορυκτού πλούτου της περιοχής χωρίς να διακυβεύεται το φυσικό και πολιτιστικό κεφάλαιο, το οποίο θα προστατευθεί και θα ανακάμψει με την αποκατάσταση των θιγόντων από προγενέστερες εκμεταλλεύσεις χώρων . . . . Ως εκ τούτου, η πλήρης αξιοποίηση των ήδη διαπιστωμένων και αξιόλογων κοιτασμάτων, όπως αυτά περιγράφονται στο επενδυτικό σχέδιο και στην υποβληθείσα Μ.Π.Ε., μέσω μεταλλουργικής επεξεργασίας, σύμφωνα με τις συμβατικές δεσμεύσεις της παρεμβαίνουσας, και η μη εξέταση, πέραν της μηδενικής, άλλων εναλλακτικών λύσεων ως προς την έκταση εκμετάλλευσης των διερευνημένων κοιτασμάτων, όπως η συνέχιση εκμετάλλευσης μόνο των υπαρχόντων μεταλλείων, όπως προβάλλουν οι αιτούντες, δεν καθιστά πλημμελώς αιτιολογημένη την προσβαλλόμενη απόφαση, αφού εναρμονίζεται με τις προπαρατεθείσες κατευθύνσεις της ευρωπαϊκής πολιτικής και του εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού για την αξιοποίηση του ορυκτού πλούτου και έχει σχεδιασθεί ώστε να επιτυγχάνεται αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος μέσω της χρήσης

βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών και ορθών πρακτικών και των εγκριθέντων περιβαλλοντικών όρων, τα δε περί του αντιθέτου προβαλλόμενα είναι απορριπτέα ως αβάσιμα (ΣτΕ 549/2015).

► Το περιφερειακό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού Ιονίων Νήσων αναγνωρίζει την ύπαρξη, στον τομέα της μεταποίησης, μικρών μονάδων για την παραγωγή οικοδομικών υλικών, θεωρεί επιθυμητή, κατ' αρχήν, την ενίσχυση της μεταποιητικής δραστηριότητας στις εσωτερικές ζώνες των νησιών και όχι στις παράκτιες, στο πλαίσιο της μέριμνας για «ισόρροπη ανάπτυξη και των άλλων τομέων της οικονομίας, δηλαδή του πρωτογενούς και του δευτερογενούς τομέα», προτείνει δε για τον δευτερογενή τομέα «δημιουργία ΒΕΠΕ νομαρχιακής σημασίας στην ευρύτερη περιοχή της πόλης της Κέρκυρας (και σε ικανή απόσταση από την πόλη)». Το ειδικό πλαίσιο για τη βιομηχανία, το οποίο ίσχυε κατά τον χρόνο εκδόσεως της προσβαλλομένης οριστικής άδειας λειτουργίας και της εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων του επίμαχου έργου (μονάδα ασφαλτομίγματος), λαμβάνει υπόψη ότι δεν είναι σκόπιμη η συγκέντρωση του συνόλου της βιομηχανίας σε οργανωμένους υποδοχείς και εκτιμά ότι «σε μεγάλο μέρος των μεταποιητικών μονάδων, για λόγους που συνδέονται με κλαδικές ή άλλες παραμέτρους . . . η διάσπαρτη χωροθέτηση δεν δημιουργεί προβλήματα ενώ συχνά έχει και θετικές συνέπειες». Προβλέπει, περαιτέρω, γενικώς ότι η χωροθέτηση βιομηχανικών μονάδων και υποδοχέων πρέπει να γίνεται «σε ικανή απόσταση από αστικά κέντρα και οικισμούς, καθώς και πιθανές επεκτάσεις τους», ότι στις περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος, που δεν χαρακτηρίζονται ως τουριστικής προτεραιότητας, η χωροθέτηση «είναι κατά κανόνα δυνατή σε τμήματά τους που δεν παρουσιάζουν τουριστικό ενδιαφέρον είτε μεμονωμένα είτε σε οργανωμένους υποδοχείς» και ότι στις «περιαστικές ζώνες πρέπει να αποθαρρύνεται η διάσπαρτη χωροθέτηση βιομηχανικών μονάδων μέσης και υψηλής όχλησης». Ειδικώς για τον Νομό Κερκύρας προτείνει «ήπια πολιτική, για τη διατήρηση ενός βασικού βιομηχανικού ιστού για την κάλυψη των τοπικών αναγκών». Το ειδικό πλαίσιο για τον Τουρισμό, το οποίο επίσης ίσχυε κατά τον χρόνο εκδόσεως των ως άνω προσβαλλομένων, ορίζει ότι στην Κέρκυρα πρέπει να ληφθούν μέτρα για την αντιμετώπιση των συγκρούσεων μεταξύ δραστηριοτήτων, τον έλεγχο των περιβαλλοντικών πιέσεων και την αποτροπή της «μονόπλευρης εξάρτησής της από τον τουρισμό» . . . . Η επίδικη μονάδα παραγωγής ασφαλτομίγματος χαρακτηρίζεται από τη νομοθεσία ως «μέσης όχλησης», συνδέεται αρρήκτως με την κατασκευή έργων υποδομής και την οικοδομική δραστηριότητα εν γένει, δηλαδή με επιτρεπόμενες στην Κέρκυρα δραστηριότητες, άμεσα συναρτώμενες με τις τοπικές ανάγκες, χωροθετείται δε σε ακίνητο όμορο εκείνου στο οποίο λειτουργούσε, από το έτος 1984 και δυνάμει σχετικών αδειών, αντίστοιχη επιχείρηση των αυτών συμφερόντων. Το ακίνητο αυτό βρίσκεται σε ικανή απόσταση από τους γύρω οικισμούς, σε περιοχή η οποία δεν παρουσιάζει τουριστικό ενδιαφέρον. Η θέση εγκαταστάσεως της επίδικης μονάδας θεωρείται κατάλληλη για τη «θεσμοθέτηση υποδοχέα παραγωγικών δραστηριοτήτων», σύμφωνα με μη εγκεκριμένη «Ειδική Μελέτη Χωροθέτησης Δραστηριοτήτων στο Νομό Κερκύρας», που έλαβε υπόψη την πρόβλεψη του οικείου περιφερειακού πλαισίου για «δημιουργία ΒΕΠΕ νομαρχιακής σημασίας στην ευρύτερη περιοχή της πόλης της Κέρκυρας (και σε ικανή απόσταση από την πόλη)». Υπό τα δεδομένα αυτά, εφόσον δηλαδή η εγκατάσταση της επίδικης μονάδας στην ανωτέρω θέση, που δεν βρίσκεται σε παράκτια περιοχή ή στην περιαστική ζώνη οικισμών, δεν έρχεται σε αντίθεση με τις

κατευθύνσεις του περιφερειακού πλαισίου Ιονίων Νήσων και των ειδικών χωροταξικών πλαισίων για τη βιομηχανία και τον τουρισμό, και ενόψει του ότι δεν έχει εγκριθεί προς το παρόν στην Κέρκυρα οργανωμένος χώρος υποδοχής παραγωγικών δραστηριοτήτων, νομίμως κατ' αρχήν εκδόθηκαν οι προσβαλλόμενες πράξεις χωρίς να έχει προηγηθεί καθορισμός της περιοχής ως ζώνης προοριζόμενης για την ανάπτυξη της παραγωγικής αυτής δραστηριότητας, μετά από αξιολόγηση της καταλληλότητας της συγκεκριμένης θέσεως κατά τη διαδικασία της περιβαλλοντικής αδειοδότησεως. Κατά συνέπεια, οι ανωτέρω προβαλλόμενοι λόγοι ακυρώσεως, ότι έπρεπε να προηγηθεί των προσβαλλομένων ειδικός χωροταξικός σχεδιασμός για τη νήσο Κέρκυρα, ότι έπρεπε, σε κάθε περίπτωση, να καθορισθεί προηγουμένως η επίμαχη περιοχή ως προοριζόμενη για την ανάπτυξη της δραστηριότητας αυτής και ότι οι προσβαλλόμενες εκδόθηκαν κατά παράβαση του περιφερειακού πλαισίου Ιονίων Νήσων και των ειδικών πλαισίων για τη βιομηχανία και τον τουρισμό, είναι απορριπτέοι, ως αβάσιμοι. Είναι δε διαφορετικό το ζήτημα της μετεγκατάστασεως της επίδικης μονάδας που ενδέχεται να ανακύψει όταν καθορισθεί μελλοντικά, και πάντως εντός ευλόγου χρόνου, οργανωμένος χώρος υποδοχής παραγωγικών δραστηριοτήτων στην Κέρκυρα, στο πλαίσιο των προβλέψεων του οικείου περιφερειακού πλαισίου (ΣτΕ 699-670/2016).

Υδατοκαλλιέργειες:

► Το ζήτημα της χωροθέτησης της επίδικης μονάδας δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ρυθμίζεται από τις διατάξεις του ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού για τις υδατοκαλλιέργειες, διότι, προεχόντως το ειδικό αυτό πλαίσιο δεν ίσχυε κατά τον χρόνο εκδόσεως των προσβαλλόμενων πράξεων, ενώ, εξ άλλου, η εφαρμογή των πάγιων και των μεταβατικών διατάξεων του χωροταξικού αυτού πλαισίου προϋποθέτει μία σειρά εκτιμήσεων και αξιολογήσεων από τις αρμόδιες προς τούτο διοικητικές αρχές, οι οποίες θα εξειδικεύσουν στην συγκεκριμένη περίπτωση τα κριτήριά τους (ΣτΕ 907/2017, 942/2016, 4052/2015, 4901/2013, 3834/2013).

► Ενόψει της έκδοσης του ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού για τις υδατοκαλλιέργειες, κατόπιν αιτήσεως της παρεμβαίνουσας εκδόθηκε έγγραφο της αρμόδιας υπηρεσίας του Υ.ΠΕ.Κ.Α., με την οποία πιστοποιήθηκε η συμβατότητα της χωροθέτησης της ιχθυοκαλλιεργητικής της μονάδας με τους όρους και τις προϋποθέσεις του ειδικού χωροταξικού σχεδίου. Εφόσον, όμως, η χωροθέτηση της μονάδας δεν έλαβε χώρα κατ' εφαρμογή του ειδικού πλαισίου, το οποίο, άλλωστε, δεν ίσχυε κατά τον χρόνο έκδοσης των προσβαλλομένων πράξεων, ήδη δε η νόμιμη χωροθέτησή της στη θέση αυτή δεν είναι δυνατόν να αποτελέσει αυτόθροη συνέπεια της επιγενόμενης θεσμοθέτησης του ειδικού πλαισίου, δυνάμενη, μάλιστα, να διαπιστωθεί ευθέως από το Δικαστήριο, αλλά προϋποθέτει την έκδοση διοικητικών πράξεων, η οποία θα λάβει χώρα κατ' εφαρμογή του ειδικού πλαισίου, υλοποιώντας και εξειδικεύοντας στη συγκεκριμένη περίπτωση τα κριτήριά του. Επομένως, μόνη η έκδοση του ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού για τις υδατοκαλλιέργειες, μετά την έκδοση των προσβαλλομένων πράξεων δεν επηρεάζει την παρούσα δίκη, είναι δε αβάσιμοι οι περί του αντιθέτου ισχυρισμοί της παρεμβαίνουσας, οι οποίοι προβάλλονται κατ'

επίκληση ειδικής μελέτης ως προς τη συμβατότητα του χώρου εγκατάστασης της επίμαχης μονάδας με το ήδη ισχύον ειδικό πλαίσιο (ΣτΕ 3052/2015).

Ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τον τουρισμό:

► Το ειδικό χωροταξικό πλαίσιο για τον τουρισμό και το περιφερειακό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού Νοτίου Αιγαίου, ενόψει της φύσης και του σκοπού τους, περιλαμβάνουν γενικές, στρατηγικού χαρακτήρα, κατευθύνσεις, όπως, μεταξύ άλλων, κατευθύνσεις για τις υποδομές που αφορούν τον τουρισμό και τις εναέριες μεταφορές στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου, χωρίς να προβαίνουν σε ειδικότερες ρυθμίσεις σχετικά με την ακριβή θέση και το ρόλο κάθε αερολιμένα. Όπως, μάλιστα, προβλέπεται ρητώς στο πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, η ακριβής χωροθέτηση των συγκεκριμένων υποδομών (λιμάνια, αεροδρόμια, δρόμοι) θα προσδιορισθεί από χωροταξικό σχεδιασμό χαμηλότερου γεωγραφικού επιπέδου (νομός ή νησί). Σύμφωνα, εξάλλου, με τα διαλαμβανόμενα στο περιφερειακό πλαίσιο, η μελέτη για την εκπόνηση του οποίου ελήφθη υπόψη από την μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων για το επίμαχο έργο, γίνεται η διάκριση τριών κατηγοριών αερολιμένων: (α) διεθνή αεροδρόμια (β) νομοθετημένα σημεία εισόδου-εξόδου (που, όπως προκύπτει εξ αντιδιαστολής από την περ. γ', δεν είναι αμιγώς εσωτερικού), όπως το αεροδρόμιο της Πάρου, και (γ) αεροδρόμια αμιγώς εσωτερικού. Τέλος, το γενικό πολεοδομικό σχέδιο της Πάρου περιέχει ρητές αναφορές στο Νέο Αερολιμένα Πάρου. Εκ τούτων συνάγεται ότι τόσο το γενικό πολεοδομικό σχέδιο, το οποίο δεν έρχεται σε αντίθεση με τον υπερκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό, όσο και τα προαναφερόμενα χωροταξικά σχέδια, τα οποία εκδόθηκαν μετά την έγκριση των περιβαλλοντικών όρων του έργου, δεν ανέτρεψαν, ως προς κανένα σημείο, τον αρχικό σχεδιασμό και τη χωροθέτηση του νέου Αερολιμένα της Πάρου, αντιθέτως, μάλιστα, τα επιβεβαίωσαν (ΣτΕ 2132/2016).

► Το ισχύον, κατά τον κρίσιμο χρόνο, ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τον τουρισμό (Β' 1138/2009) προβλέπει, ως υποκατηγορία των αναπτυσσόμενων τουριστικά περιοχών της χώρας, τις περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ήπιων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (άρθρο 4 παρ. Β2). Στις δράσεις που συνδέονται με την τουριστική ανάπτυξη των περιοχών αυτών περιλαμβάνονται, σύμφωνα με τις ειδικότερες προβλέψεις του άρθρου 5 παρ. Β2 του ειδικού χωροταξικού πλαισίου, η διατήρηση, η προστασία και η ανάδειξη των φυσικών, ιστορικών και αρχιτεκτονικών σημείων του χώρου που παρουσιάζουν μοναδικά χαρακτηριστικά, όπως, επίσης, και της κλίμακας και των χαρακτηριστικών των οικισμών, καθώς και «η λήψη μέτρων για την έγκαιρη πρόληψη φαινομένων υποβάθμισης της ποιότητας των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων και συνδυασμένη προβολή τους» . . . . . Οι ρυθμίσεις του προσβαλλόμενου γενικού πολεοδομικού σχεδίου Καλαμάτας είναι μεν αυστηρότερες από τις προτάσεις της ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης του Ταυγέτου, πλην όμως έχοντας ως στόχο τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας της περιοχής, δεν τελούν σε σχέση αντίθεσης, αλλά εναρμονίζονται πλήρως προς τις προτάσεις της μελέτης και δικαιολογούνται από την ανάγκη διαφύλαξης της οικολογικής και αισθητικής αξίας της περιοχής. Με το προσβαλλόμενο σχέδιο δεν αποκλείονται,

εξάλλου, συγκεκριμένες μορφές τουριστικών δραστηριοτήτων, των οποίων η ανάπτυξη να προτείνεται ως υποχρεωτική με την περιβαλλοντική μελέτη, με την οποία, αντιθέτως, προτείνεται η εν γένει ανάπτυξη εναλλακτικών και ήπιων μορφών τουρισμού, χωρίς ειδικότερο προσδιορισμό της μορφής τους. Οι ρυθμίσεις, εξάλλου, αυτές, οι οποίες επιτρεπτός αποτελούν περιεχόμενο του προσβαλλόμενου γενικού πολεοδομικού σχεδίου, αντικείμενο του οποίου είναι κατά νόμον και η θέσπιση μέτρων προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, ευρίσκουν επαρκές έρεισμα στα πορίσματα των μελετών που εκπονήθηκαν κατά το στάδιο εγκρίσεως του προσβαλλόμενου σχεδίου, στα οποία γίνεται εκτενής αναφορά στην υψηλή οικολογική και αισθητική αξία των ορεινών όγκων και των δασικών εκτάσεων του Δήμου Καλαμάτας, επισημαίνεται η ανάγκη διαφύλαξης, ανάδειξης, αποκατάστασης και ορθολογικής εκμετάλλευσής τους, με την εφαρμογή πολιτικών αειφορικής διαχείρισης και την ανάπτυξη δραστηριοτήτων συμβατών με τους σκοπούς της προστασίας του, όπως είναι η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, και προτείνεται η υιοθέτηση ειδικών όρων προστασίας. Ενόψει αυτών, οι επίμαχες ρυθμίσεις, με τις οποίες επιβάλλεται απαγόρευση κατασκηνώσεων και εγκαταστάσεων διανυκτέρευσης στην περιοχή προστασίας των ορεινών όγκων και των δασικών περιοχών εισάγονται νομίμως και δεν υπερβαίνουν το αναγκαίο μέτρο, είναι δε απορριπτέα ως αβάσιμα όσα περί του αντιθέτου προβάλλονται . . . . Εξάλλου, οι ρυθμίσεις του προσβαλλόμενου σχεδίου για τις επιτρεπόμενες χρήσεις και δραστηριότητες τουρισμού και αναψυχής (ορειβατικά καταφύγια, ανάπτυξη προγραμμάτων οικοτουρισμού κ.α.), δεν έρχονται σε αντίθεση ούτε με τις κατευθύνσεις του ειδικού χωροταξικού πλαισίου για τον τουρισμό, το οποίο, για τον ορεινό όγκο του Ταΰγετου, προβλέπει την ανάπτυξη ήπιων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (ΣτΕ 1242/2016).

Αικ. Ν. Σακελλαροπούλου,
Αντιπρόεδρος Συμβουλίου της Επικρατείας

Αντ. Κ. Φοβάκης,
Εισηγητής Συμβουλίου της Επικρατείας